AZ OKTATÁS EGYES TERÜLETEI

KÖZNEVELÉS

SZEMÉLYI SZABADSÁGJOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE

Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) szerint az emberi méltósághoz való jog mindenkit – így az oktatás valamennyi szereplőjét – megillető alapjog. Az Alaptörvény II. cikke szerint az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A III. cikk (1) bekezdése alapján senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.

Egy szülő a gyermekét tanító pedagógus megalázó bánásmódjával kapcsolatban tett panaszt hivatalunknál. A beadvány szerint a tanár gyakran megalázóan beszélt a diákokkal, nyilvánosan pocskondiázta azt a tanulót, aki valamit nem tudott. Felelés során, ha megakadt a tanuló, hangos kiabálás vette kezdetét, addig, amíg el nem sírta magát az érintett diák. Volt olyan gyermek is, aki óra előtt megszökött az iskolából, hogy el tudja kerülni a megalázó ordítozást. A szülőt a jogorvoslati út kimerítésének szükségességéről tájékoztattuk. (XIII/25/2022/OJBIT)

Egy pedagógus azzal kapcsolatban élt panasszal, és kérte hivatalunk vizsgálatát, hogy az egyik diák az engedélye nélkül hangfelvételt készített a tanóra egy részéről, amivel szerinte megsértette a személyiségi jogait. Levelében jelezte az ügy előzményeként pedagógusi minőségében elszenvedett vádakat, amik - előadása szerint - nem feleltek meg a valóságnak. Tájékoztatása szerint a helyzet elfogulatlan tisztázása érdekében az iskolával fennálló munkajogi jogviszonyát saját elhatározásából megszüntette. Az iskola vezetése az üggyel kapcsolatban vizsgálatot indított, az ennek keretében tartott esetmegbeszélés jegyzőkönyvét a panaszos beadványához mellékelve megküldte hivatalunknak.

A panaszos által rendelkezésre bocsátott információkat, dokumentumokat megvizsgáltuk, ezzel összefüggésben a vonatkozó hatályos jogszabályokra figyelemmel a sérelmezett üggyel kapcsolatban kialakított álláspontunk a következő.

Az Alaptörvény Szabadság és Felelősség című fejezetének II. cikke kimondja, hogy az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.

A méltósághoz való jogot a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény (a továbbiakban: köznevelési törvény) az Alaptörvényben foglaltakkal egyezően rögzíti valamennyi oktatási szereplő tekintetében.

A köznevelési törvény 63. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében a pedagógust munkakörével összefüggésben megilleti az a jog, hogy személyét mint a pedagógusközösség tagját megbecsüljék, emberi méltóságát és személyiségi jogait tiszteletben tartsák, nevelői, oktatói tevékenységét értékeljék és elismerjék.

Ehhez kapcsolódóan megfogalmazott tanulói kötelezettség, hogy az iskola, kollégium vezetői, pedagógusai, alkalmazottai, tanulótársai emberi méltóságát és jogait tiszteletben tartsa, tiszteletet tanúsítson irántuk (köznevelési törvény 46. § (1) bekezdés g) pont).

A rendelkezésre álló információk alapján a pedagógus személyét ért helyzet kapcsán az iskola igazgatója vizsgálatot indított a történtek tisztázására. Ennek keretében esetmegbeszélést tartottak 2021. december 1-jén, amin az iskola vezetőin, az érintett osztály osztályfőnökén kívül a felvételt készítő tanuló szülője is részt vett. Ez alkalommal a beadványozóval szembeni panaszok kapcsán az iskola vezetése beszámolt a megtett intézkedésekről, e körben az óralátogatás tapasztalatairól, továbbá a pedagógussal, valamint a tanulókkal folytatott megbeszélésekről, az egyeztetett módszertani ajánlásokról.

A konkrét incidens kapcsán a felvételt készítő tanuló szülője több ízben bocsánatot kért a panaszostól, továbbá elmondta, hogy a tanuló maga is megbánta tettét. Sajnálatát fejezte ki azzal összefüggésben, hogy a tanuló panaszai kapcsán először nem a pedagógussal próbálta meg tisztázni azokat. Az esetmegbeszélés során a pedagógus tájékoztatta a jelenlévőket, hogy az esettel kapcsolatban rendőrséghez kíván fordulni.

A jegyzőkönyv tanúsága szerint a sérelmezett incidens miatt a felvételt készítő tanuló fegyelmező intézkedésben részesült, igazgatói figyelmeztetést kapott.

A rendelkezésre bocsátott információk alapján megállapítottuk, hogy az intézmény igazgatója a sérelmezett helyzettel kapcsolatban megtette a szükséges intézkedéseket. Vizsgálatot indított a helyzet tisztázására, majd az eljárás nyomán megállapított tényállás alapján, saját hatáskörében eljárva fegyelmező intézkedést is alkalmazott a kötelezettségszegést elkövető tanulóval szemben.

Erre tekintettel további intézkedést nem láttunk indokoltnak az ügyben, azt kezdeményezés megfogalmazása nélkül lezártuk.

Amennyiben a pedagógus a személyiségi jogait sértő incidens kapcsán a tanuló és szülőjével szemben további jogi eljárást kíván indítani, hivatalunk nem tud ebben segítséget nyújtani. (XIII/47/2022/OJBIT)

A köznevelési törvény 46. § (2) bekezdése szerint a gyermek, a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell számára biztosítani fizikai és lelki erőszakkal szemben. A gyermek és a tanuló nem vethető alá testi és lelki fenyítésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak. Ugyanezen szakasz (3) bekezdésének f) pontja szerint a gyermeknek, a tanulónak joga, hogy személyiségi jogait, így különösen személyiségének szabad kibontakoztatásához való jogát, önrendelkezési jogát, cselekvési szabadságát, családi élethez és magánélethez való jogát a nevelési-oktatási intézmény tiszteletben tartsa, e jogának gyakorlása azonban nem korlátozhat másokat ugyanezen jogainak érvényesítésében, továbbá nem veszélyeztetheti a saját és társai, a nevelési-oktatási intézmény alkalmazottai egészségét, testi épségét, valamint a művelődéshez való jog érvényesítéséhez szükséges feltételek megteremtését, fenntartását.

A köznevelési törvény 62. § (1) bekezdésének h) pontja szerint a pedagógus alapvető feladata a rábízott gyermekek, tanulók nevelése, oktatása, óvodában a gyermekek Óvodai nevelés országos alapprogramja szerinti nevelése, iskolában a kerettantervben előírt törzsanyag átadása, elsajátításának ellenőrzése, sajátos nevelési igényű tanuló esetén az egyéni fejlesztési tervben foglaltak figyelembevételével. Ezzel összefüggésben kötelessége különösen, hogy a gyermekek, a tanulók és a szülők, valamint a munkatársak emberi méltóságát és jogait maradéktalanul tiszteletben tartsa, javaslataikra, kérdéseikre érdemi választ adjon.

Hivatalunkhoz sok méltóságsérelemmel összefüggő panasz érkezett, melyek esetében a jogorvoslati út kimerítésének szükségességéről tájékoztattuk az érintetteket. Fontosnak tartjuk, hogy a fenntartói képviselő értesüljön az ilyen jellegű panaszokról, és arra helyi szinten lehetőségei szerint orvoslást nyújtson, továbbá reagáljon az esetleges jövőbeli jogsértések megakadályozása érdekében. A hozzánk érkező panaszok között akadt olyan, amely szerint egy első osztályos, szakértői véleménnyel rendelkező, tanulmányaiban nehezen haladó gyermeket megaláztak. Panasszal éltek továbbá rendszeres megfélemlítés miatt, illetve amiatt is, hogy a pedagógus „debilnek" minősített egy tanulót. Egy másik tanár ösztönlénynek nevezte diákjait, előfordult olyan beadvány is, melyben első osztályos tanulót rángatott meg egy pedagógus. Egy szülő amiatt élt panasszal, hogy első osztályos gyermekét folyamatos atrocitások érték, a pedagógus az ajtóhoz nyomta gyermekét. Több esetben számoltak be a tanár megalázó bánásmódjáról, óvodai nevelésben „lelki terrorról". Előfordult kiközösítés, osztályprogramról való kizárás is, továbbá sértések közlése az érintett tanulóra és családjára vonatkozóan is. Egy esetben azt sérelmezte a szülő, hogy az egész osztály előtt közölte a sajátos nevelési igényű státuszú tanulóval a pedagógus, hogy nem mehet Erzsébet táborba a diák. (BMOJB/15/2022/OJBIT, BMOJB/211/2022/OJBIT, XIII/121/2022/OJBIT, BMOJB/181/2022/OJBIT, BMOJB/227/2022/OJBIT, XIII/140/2022/OJBIT, XIII/159/2022/OJBIT, XIII/254/2022/OJBIT, XIII/257/2022/OJBIT, BMOJB/67/2022/OJBIT, BMOJB/64/2022/OJBIT, BMOJB/50/2022/OJBIT, XIII/252/2022/OJBIT)

A köznevelési törvény 25. § (5) bekezdése szerint a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről. (BMOJB/56/2022/OJBIT)

A nevelési-oktatási intézményben előforduló gyermekek, tanulók közötti konfliktusok, bántalmazások esetén mindig felmerül az intézmény felügyeleti kötelezettségének kérdése. A törvény az értelmező rendelkezések között definiálja a felügyelet fogalmát. Eszerint a gyermek, tanuló felügyelete a nevelési-oktatási intézményben: a gyermek, tanuló testi épségének megóvásáról és erkölcsi védelméről való gondoskodás, a nevelési-oktatási intézménybe történő belépéstől a nevelési-oktatási intézmény jogszerű elhagyásáig terjedő időben, továbbá a pedagógiai program részeként kötelező, a nevelési-oktatási intézményen kívül tartott foglalkozások, programok ideje alatt. (BMOJB/161/2022/OJBIT)

> Egy 18 éves diák azzal a kérdéssel fordult hivatalunkhoz, hogy mely jogszabály mondja ki azt, hogy az általa látogatott oktatási intézmény tanítási idő alatt felelősséggel tartozik a testi épségéért, ezért az iskola területének tanítási időben való elhagyását korlátozhatja. A tanulót tájékoztattuk a felügyelet törvényi fogalmáról, továbbá arról, hogy a definíció alapján, ameddig a tanuló jogszerűen az intézményben tartózkodik, az intézmény felügyeleti kötelezettsége fennáll, azt nem ruházhatja át másra. Az intézmény jogszerű elhagyását követően a felügyeleti kötelezettség átszáll a szülőre, nagykorú tanuló esetén a tanulóra. A nagykorú tanulók vonatkozásában a köznevelési törvény 46. § (8) bekezdése kimondja, hogy nagykorú és cselekvőképes tanuló esetén e törvénynek a szülő jogaira és kötelességeire vonatkozó rendelkezéseit nem kell alkalmazni. Ha e törvény vagy a végrehajtására kiadott jogszabály a szülő, a

szülői szervezet vagy a szülők képviselője részére kötelezettséget vagy jogot állapít meg, nagykorú tanuló esetén a kötelezettségek teljesítése, a jogok gyakorlása a tanulót – az iskolaszékbe történő delegálás kivételével –, a diákönkormányzatot, a tanulók képviselőjét illeti meg vagy terheli. Ha a nagykorú tanuló önálló jövedelemmel nem rendelkezik és a szülővel közös háztartásban él, a tanulói jogviszony, kollégiumi tagsági viszony megszűnésével, a tanuló tanulmányi kötelezettségének teljesítésével és a fizetési kötelezettséggel járó iskolai, kollégiumi döntésekről a szülőt is értesíteni kell.

Egyebekben az intézményi szabályzatok nagykorú tanulókra ugyanúgy vonatkoznak, amennyiben eltérő rendelkezést nem kívánnak alkalmazni az iskolában. Azt, hogy mit jelent a jogszerű elhagyása, a köznevelési jogszabályok nem definiálják, arról minden intézmény maga rendelkezhet. Az iskolapolgárok saját intézményük sajátosságainak megfelelően, a helyi körülmények figyelembevételével, az iskolai kultúrához, a tanulói összetételhez alkalmazkodva gondolhatják végig, hogy kívánják-e e kérdéskört szabályozni.

Amennyiben ilyen szabályozás nem születik, úgy általános iskolában 16 óráig, középiskolában a kötelező tanórák végéig köteles a diák az intézményben tartózkodni, az iskola pedig a felügyeletet számára biztosítani. (XIII/60/2022/OJBIT)

A gyermekek, tanulók egészségét és biztonságát minden veszélyeztető tényezővel szemben védelemben kell részesíteni. A köznevelési törvény 62. § (1) bekezdésének g) pontja szerint a pedagógus kiemelt kötelessége, hogy a gyermek testi-lelki egészségének fejlesztése és megóvása érdekében tegyen meg minden lehetséges erőfeszítést: felvilágosítással, a munka- és balesetvédelmi előírások betartásával és betartatásával, a veszélyhelyzetek feltárásával és elhárításával, a szülő – és szükség esetén más szakemberek – bevonásával. A felügyeletre vonatkozó jogszabályi rendelkezésekből eredő kiemelt pedagógusi kötelesség, hogy megtegyenek mindent az olyan jellegű konfliktusok megakadályozása érdekében, amelyek a gyermekek, tanulótársak közötti bántalmazásokhoz vezetnek.

Egy szülői munkaközösségi tag a gyermeke osztályába járó másik tanuló helyzetével kapcsolatban fordult hivatalunkhoz. Előadta, hogy a tanuló ütögette, lelökte, megharapta társait, elvette holmijukat, kiabált, cipőket, táskákat dobált, ceruzákat tört el. A tanuló magatartása az egész osztályközösségre hatással volt, így sürgős intézkedést kérelmeztek a helyzet megoldása érdekében. A szülőt hivatalunk eljárásának feltételeiről tájékoztattuk. A beadványozó válaszul jelezte, hogy az ügy folyamatban van fenntartói szinten, és elindították a megfelelő intézkedéseket. (BMOJB/206/2022/OJBIT)

A tanulók közötti bántalmazásokkal összefüggésben több panasz érkezett hivatalunkhoz. Előfordult olyan eset, ahol már tankerületi vizsgálat volt folyamatban családsegítő bevonásával az iskolában történt abúzus miatt. Jeleztek olyan esetet is, ahol gyermekét társai bántalmazták és kényszerítették szexuális dolgokra, majd miután azokat nem tette meg az érintett, belerúgtak, kiközösítették és pszichésen nyomást gyakoroltak rá. Más esetben a bántalmazó tanulótársak miatti iskolaváltás miatt fordultak hivatalunkhoz. Egy egyházi fenntartású intézményben egy tanuló a judo tudásával bántalmazta társait. Tanulók közötti lökdösődésből kialakult baleset miatt is felkeresték hivatalunkat, továbbá olyan esetben is, amikor a társai bántalmazásába be nem avatkozó tanuló helyzetével kapcsolatban kérték segítségünket. Sérelmezték azt is, hogy az egyik tanuló szülője fenyegette a gyermeke osztálytársát, továbbá olyan eset is előfordult,

hogy egy tanulót társai fojtogatták. A fenti esetekben a jogorvoslati út kimerítésének hiányában a panaszosokat első körben a fenntartóhoz irányítottuk. (BMOJB/158/2022/OJBIT, BMOJB/125/2022/OJBIT, BMOJB/128/2022/OJBIT, BMOJB/91/2022/OJBIT, XIII/142/2022/OJBIT, BMOJB/47/2022/OJBIT, BMOJB/112/2022/OJBIT, BMOJB/217/2022/OJBIT, XIII/110/2022/OJBIT, XIII/37/2022/OJBIT, XIII/21/2022/OJBIT)

A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet) 131. § (3) bekezdése kimondja azt is, hogy abban az esetben, ha a pedagógus a gyermek, a tanuló bántalmazását vagy más deviáns viselkedésformákat észlel, az adott osztály vagy tanulócsoport nevelésében, oktatásában közreműködők bevonásával esetmegbeszélést kezdeményez, majd a pedagógusokkal közösen feltárja azokat a lehetséges okokat, amelyek a viselkedés sajátos formájához vezethettek. A konfliktusban érintett gyermekek, tanulók az iskolapszichológus kiemelt segítségében részesülnek.

Ilyen konfliktusok esetén azonban mindig kiemelten fontos a kirívó tanulói magatartás okainak – akár külső segítség bevonásával történő – feltárása és megfelelő kezelése is.

> Egy édesanya azzal fordult hivatalunkhoz, hogy felhívták az iskolából, amiért gyermeke fájlalta jobb kezét, és kérték, menjen érte az intézménybe. Ott szembesült azzal, hogy lányát fiú osztálytársai bántalmazták, levetették a földre, megrugdosták, kezét megtaposták. A pedagógus nem tudta megmondani hol volt, amikor ezt tették a gyermekkel. A szülő a sürgősségire vitte a gyermeket, ahol kiderült, hogy ujja eltörött. A szülő szerint a pedagógus mulasztott, és nem került sor a felelősségre vonására. Javasoltuk a szülőnek, hogy első körben az intézmény igazgatójához forduljon panaszával, majd ha az egyeztetés nem vezet eredményre, a fenntartót keresse fel a jogorvoslati út kimerítése érdekében. (BMOJB/205/2022/OJBIT)

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 129. § (2)-(3) bekezdései szerint a nevelési-oktatási intézmény közreműködik a gyermekek, tanulók veszélyeztetettségének megelőzésében és megszüntetésében, ennek során együttműködik a gyermekjóléti szolgálattal, a gyermekjogi képviselővel, valamint a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátó más személyekkel, intézményekkel és hatóságokkal. Ha a nevelési-oktatási intézmény a gyermeket, tanulót veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni, vagy a gyermekközösség, a tanulóközösség védelme érdekében indokolt, megkeresi a gyermek- és ifjúságvédelmi szolgálatot vagy más, az ifjúságvédelem területen működő szervezetet, hatóságot, amely javaslatot tesz további intézkedésekre.

Az intézményvezető hatáskörébe tartozik, hogy amennyiben a nehezen fegyelmezhető gyermeknél magatartási zavart, a beilleszkedési képesség sérülését észleli, akkor felhívja a szülőt, hogy forduljon gyermekével a járási pedagógiai szakszolgálathoz.

> Egy általános iskola 2. osztályának szülői közössége azzal a panasszal kereste fel hivatalunkat, hogy az osztályközösségben egy testvérpár folyamatos jelleggel – második éve – verbálisan, esetenként fizikailag

is bántalmazta tanulótársaikat. Naponta jelentkező viselkedés volt a tanórák megzavarása, illetve rugdosás, fenyegetés is.

Az osztályközösségben tapasztalt történések hatására a szülők több alkalommal éltek jelzéssel az osztályfőnök, illetve az iskolavezetés részére. Előadásuk szerint a témában megtartott rendkívüli szülői értekezlet sem vezetett eredményre.

A történtek miatt több tanuló szülője is úgy döntött, gyermekeik másik intézményben folytatják tanulmányaikat. A beadványozó szülők is az iskolaváltásban képzelték el a megoldást, amennyiben helyzetük nem kerül orvoslásra.

Az ügyben az illetékes tankerületi központ igazgatójához fordultunk, együttműködését kértük az ügy megoldásában, annak érdekében, hogy az általános iskola 2. osztályának közössége számára a biztonságos környezetben történő nevelés és oktatás feltételei és körülményei biztosítottak legyenek.

A fenntartói képviselő válaszlevelében jelezte, hogy az üggyel kapcsolatban tájékoztatást kért az intézmény vezetőjétől. A tájékoztatás szerint az intézményvezető a helyzet megoldására a rendelkezésére álló pedagógiai eszközökön túl igénybe vette a család- és gyermekjóléti szolgálat munkatársainak segítségét is (heti csoportfoglalkozás, egyéni foglalkozás). Az intézményben Suli-nyugi elnevezésű program indult, illetve külön pedagógiai asszisztens is foglalkozott az érintett tanulókkal. Az érintett szülők részvételével esetmegbeszélések is történtek.

A fentieken túl - a tájékoztatás szerint - a tanulók a következő tanévtől külön osztályba fognak járni, ezzel a problémák minden bizonnyal kiküszöbölhetők lesznek. A fenntartói képviselő állítása szerint a helyzet megoldásának érdekében az intézményvezetés a rendelkezésére álló eszközöket teljes mértékben kihasználva mindent megtett és meg fog tenni a helyzet megoldásának érdekében. A fenntartói képviselő jelezte továbbá, hogy a következő tanév során a fenntartói jogosultságai adta keretek között fokozott figyelemmel fogja kísérni ennek megvalósulását.

A fenntartói képviselő válaszát tanulmányozva álláspontunk szerint az ügyben az intézményvezetés részéről többféle intézkedés is történt az orvoslás érdekében, melyek mind a sérelmes helyzet megoldását célozták. Az ügyben az intézményvezetés saját hatáskörben intézkedett a tanulók számára sérelmes helyzet megoldásáról. A panaszban foglaltak alapján tehát az oktatási jogok sérelmét nem állapítottuk meg, az ügyet lezártuk. (BMOJB/31/2022/OJBIT)

A bántalmazás, a fizikai fenyítés, az agresszió jelenségét mutató ügyek kiemelt súlyúak az oktatási jogsérelmek között.

Következetesen képviselt álláspontunk szerint a legsúlyosabb jogsértés, amely nevelési-oktatási intézményben előfordulhat, a tanulók testi fenyítése, fizikai bántalmazása. Az emberi, állampolgári, gyermeki és tanulói jogokat a pedagógus nem vonhatja el, azok nem pedagógiai mérlegelés függvényei. Érvényesülésük nem függ attól sem, hogy a gyermek, illetve a tanuló teljesíti-e a kötelességeit az iskolában, tehát a tanulókat megillető alapvető emberi jogok nem állíthatók összefüggésbe a kötelességek teljesítésével. (XIII/3/2022/OJBIT)

Egy nemzetiségi önkormányzat elnöke azzal kereste fel hivatalunkat, hogy egy általános iskolai napközis foglalkozáson a napközis tanár egy gyermeket pofon ütött, és a tanulót felszólította, hogy kérjen bocsánatot azért, mert a digitális táblához tartozó lapot összehajtogatott. A tanulót a szülők orvoshoz vitték látleletet készíteni, továbbá feljelentést tettek a helyi rendőrkapitányságon. Az önkormányzat

> felkereste a tankerületi központ igazgatóját, azonban válasz a hivatalunkhoz fordulásig nem érkezett. Egy személyes megkeresés alkalmával az iskola igazgatója elismerte, hogy valóban megtörtént a panaszolt esemény.
> Az elnököt hivatalunk eljárásának feltételeiről, továbbá a fenntartói intézkedésre nyitva álló határidőről tájékoztattuk. (BMOJB/226/2022/OJBIT)

Fontos rögzíteni annak fontosságát, hogy az intézményben csak olyan pedagógiai eszközöket alkalmazzanak a diákokkal szemben a pedagógusok, amelyeket a jogszabályok lehetővé tesznek, hogy a tanulók emberi méltósága, személyiségi jogai ne sérülhessenek az iskolában, továbbá ezek alkalmazása során is védelemben részesüljenek a fizikai és lelki erőszakkal szemben. (BMOJB/157/2022/OJBIT)

> Egy édesapa a gyermeke iskolájában történtek miatt élt panasszal. Elmondása szerint a testnevelő tanár torkaszakadtából üvöltött a gyermekével, és az egész osztály előtt megalázta őt, továbbá mellkason is ütötte. A szülő az eset kapcsán első körben az intézmény vezetőjével nem jutott megoldásra, azonban jelezte, hogy ismételten fel fogja keresni őt. Hivatalunk tájékoztatta, hogy amennyiben intézményen belül nem kerül orvoslásra a helyzet, úgy a továbbiakban a fenntartónál tudja jelezni panaszát. (BMOJB/168/2022/OJBIT)

A személyi szabadságjogok közé tartozik a tulajdonhoz fűződő alkotmányos alapjog, mely az Alaptörvény Szabadság és felelősség cím XIII. cikkében rögzített. Eszerint mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdonjog gyakorlásával kapcsolatban az alábbi beadvány érkezett hivatalunkhoz.

> Egy középiskolai kollégiumban lakó tanuló szülője azzal a panasszal fordult hivatalunkhoz, hogy a kollégiumi szobákban és folyosókon található szekrényekben a nevelőtanárok a nap bármely szakában, az érintett tanulók jelenléte nélkül, rendszeresen „szekrényellenőrzést” tartottak. A tanulók személyes holmijában „turkáltak”, arra hivatkozva, hogy a szekrény a kollégium tulajdona. A szülőt jogorvoslati lehetőségéről, hivatalunk eljárásának feltételeiről tájékoztattuk. (XIII/111/2022/OJBIT)

Az Alaptörvény Szabadság és felelősség című fejezetének VII. cikke szól a lelkiismereti és vallásszabadságról. Eszerint mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa. Ezen jog alapján a köznevelési törvény lehetőséget teremt arra, hogy a magyar köznevelési rendszerben egyházi köznevelési intézmények működjenek, melyek a köznevelési törvény által megengedett esetekben, sajátos szabályok alapján működhetnek.

A köznevelési törvény 31. §-a a következő rendelkezéseket tartalmazza. „Az egyházi köznevelési intézmények és a magán köznevelési intézmények az e törvényben foglalt, az

általánostól eltérő szabályok szerint működhetnek és szervezhetik tevékenységüket. Ha a nevelési-oktatási intézményt a 2. § (3) bekezdés b) pontjában meghatározott személy tartja fenn: a nevelési-oktatási intézmény vallási, világnézeti tekintetben elkötelezett intézményként működhet, és ennek megfelelően a gyermekek vagy a tanulók felvételének előfeltételeként kikötheti valamely vallás, világnézet elfogadását, és ezt felvételi eljárás keretében vizsgálhatja; nem kell alkalmazni a gyermekek, tanulók felvételével kapcsolatos rendelkezések közül a kötelező felvételre vonatkozó rendelkezéseket, valamint az osztály-, csoportlétszámokat meghatározó rendelkezéseket a maximális létszámra vonatkozó rendelkezések kivételével; az óvodai, iskolai, kollégiumi felvétel, továbbá az óvodai elhelyezés, a tanulói jogviszony, a kollégiumi tagsági viszony fenntartása – írásbeli megállapodásban – fizetési kötelezettséghez köthető, az óvodai elhelyezés, a tanulói jogviszony és a kollégiumi tagsági viszony megszüntetésével kapcsolatosan – írásbeli megállapodásban – az 53. § (1)-(10) bekezdésében foglaltaktól el lehet térni; a fenntartó pályáztatás és további eljárás nélkül is adhat intézményvezetői megbízást, nem kell alkalmazni a 67. § (7) bekezdésében foglaltakat; a nevelési-oktatási intézmény – a fenntartó, óvoda esetében a települési önkormányzattal, más köznevelési intézmény esetében az oktatásért felelős miniszterrel kötött írásbeli szerződés (a továbbiakban: köznevelési szerződés) alapján – részt vehet az e törvényben meghatározott köznevelési közszolgálati feladatok megvalósításában; nem kell alkalmazni a 73. § (4) bekezdését. Nem kell alkalmazni a (2) bekezdés a), c) és d) pontjában foglaltakat a nemzetiségi önkormányzati fenntartó esetében. Ha a pedagógiai szakszolgálati intézményt vagy a pedagógiai-szakmai szolgáltató intézményt nem állami szerv, nem települési önkormányzat tartja fenn, az oktatásért felelős miniszter köthet a fenntartóval köznevelési szerződést. A köznevelési szerződés keretei között a nevelés és oktatás a gyermekek, tanulók számára térítésmentessé válik, továbbá a gyermekek, tanulók felvételére alkalmazni kell azokat a szabályokat, amelyek az állami, települési önkormányzati nevelési-oktatási intézményekre vonatkoznak, és nem lehet alkalmazni a (2) bekezdés c) pontjában foglaltakat.”

További eltéréseket enged a köznevelési törvény 32. § (1) bekezdése. Eszerint, ha a nevelési-oktatási intézményt egyházi jogi személy vagy a vallási egyesület tartja fenn: a pedagógusok és egyéb munkavállalók alkalmazása során világnézeti és hitéleti szempontokat érvényesíthet, alkalmazási feltételként írhat elő; az intézményvezető-helyettesek megbízása során a fenntartó egyetértési jogot gyakorol; a fenntartó az iskola számára előírhatja valamely – az oktatásért felelős miniszter által kiadott – kerettanterv választását és meghatározhatja az intézményben használható tankönyveket, taneszközöket; pedagógiai programjába beépítheti a vallási, világnézeti elkötelezettségnek megfelelő ismereteket, helyi tantervébe a jogi személyiséggel rendelkező vallási közösség tanításának megfelelő tartalmú hitoktatást építhet be; korlátozhatja, kizárhatja a 63. § (1) bekezdés d) pontjában szabályozott jog gyakorlását; SZMSZ-ében és házirendjében a jogi személyiséggel rendelkező vallási közösség tanításával összefüggő viselkedési és megjelenési szabályokat, kötelességeket, jogokat és hitéleti tevékenységet írhat elő; az f) pont szerint meghatározott kötelességek megszegése, elmulasztása miatt a gyermek, tanuló és a pedagógus ellen fegyelmi eljárás indítható; és az iskola tananyagában a hittan mint tantárgy szerepel, az állami intézményekre megállapított pedagóguslétszámon felül alkalmazott hitoktatónak, hittantanárnak egyházi felsőoktatási intézményben vagy a vallási egyesület által

fenntartott felsőoktatási intézményben szerzett hitoktatói, hittantanári vagy a hitélettel kapcsolatos felsőfokú képesítéssel vagy pedagógus szakképzettséggel és az egyházi jogi személy által kibocsátott hitoktatói képesítéssel, továbbá az egyház belső szabálya alapján illetékes egyházi jogi személy vagy a vallási egyesület általi megbízással kell rendelkeznie; a nevelési-oktatási intézmény SZMSZ-e, házirendje, valamint a nevelési-oktatási intézmény pedagógiai programja a fenntartó jóváhagyásával válik érvényessé; az etika tantárgy hittan tantárggyal kiváltható, amennyiben az iskola pedagógiai programja a hittan tantárgy vonatkozásában tartalmazza a Nat-ban az etikára meghatározott fejlesztési követelményeket és tartalmakat.

A fentiek szerint az egyházi köznevelési intézmények sajátos szabályok alapján működhetnek, melyeket vallási, világnézeti elkötelezettség mentén alakíthatnak ki. Szabadságuk korlátját jelenti, ha köznevelési megállapodást kötnek az oktatásért felelős miniszterrel, melynek keretei között a nevelés és oktatás a gyermekek, tanulók számára térítésmentessé válik, továbbá a gyermekek, tanulók felvételére alkalmazni kell azokat a szabályokat, amelyek az állami, települési önkormányzati nevelési-oktatási intézményekre vonatkoznak, és nem lehet alkalmazni a 31. § (2) bekezdés c) pontjában foglaltakat (mely a tanulói jogviszony keletkezésével, megszűntetésével kapcsolatos szabályokat fogalmaz meg).

Abban az esetben, ha a szülő választása szerint egyházi intézménybe íratja gyermekét, úgy a beíratással vállalja és elfogadja a nyilvános intézményi szabályzatokban foglaltakat. Más a helyzet, ha a gyermeket a szülő állami intézménybe íratja be, ám a tanulói jogviszony tartama alatt kerül sor a fenntartói jog átadására. Erre az esetre tartalmazza a köznevelési törvény 74. § (3) bekezdése, hogy ha a köznevelési közfeladat ellátása vallási, világnézeti szempontból elkötelezett nevelési, nevelési-oktatási intézmény fenntartójával kötött köznevelési szerződés útján történik, a szerződés megkötése nem mentesít a feladatellátási kötelezettség alól azon gyermekek tekintetében, akiknek a szülei nem akarják vallási, világnézetileg elkötelezett óvodába, iskolába járatni gyermeküket. Az illetékes tankerületi központ, óvoda átadása esetében a települési önkormányzat, gondoskodik arról, hogy ezekre a szülőkre, gyermekekre, tanulókra a köznevelési szerződés miatt a vallási, világnézeti szempontból el nem kötelezett nevelésben, nevelésben-oktatásban való részvételhez fűződő joguk érvényesítésében aránytalan teher nem hárulhat. Akkor adható át nevelési, nevelési-oktatási intézmény vallási, világnézeti szempontból elkötelezett nevelést, oktatást folytató fenntartó számára, ha az intézménybe beíratott kiskorú gyermekek, tanulók esetén a szülők, nagykorúság elérése esetén a tanulók több mint fele azt támogatja. Az illetékes tankerületi központ akkor tehet javaslatot az oktatásért felelős miniszternek, hogy az intézmény átadásával egyidejűleg kössön köznevelési szerződést a vallási, világnézeti tekintetben elkötelezett nevelést-oktatást folytató fenntartóval, ha az iskola állami tulajdonban van, vagy a tulajdonos települési önkormányzat az átadásról döntött, és a nevelést-oktatást a vallási, világnézeti szempontból el nem kötelezett nevelést-oktatást igénylő tanulók számára változatlan színvonalon biztosítja.

> Egy szülő azzal a kérdéssel kereste fel hivatalunkat, hogy egy egyházi fenntartású általános iskola kötelezheti-e tanulóit arra, hogy iskolaidőn kívül templomba járjanak, illetve jogszerű-e az, ha ennek

elmulasztása esetén a magatartás értékelésével szankcionálják. A szülőt a fentiek alapján az egyházi fenntartású intézményekkel kapcsolatos, általánostól eltérő rendelkezésekről, továbbá jogorvoslati lehetőségéről tájékoztattuk. (XIII/8/2022/OJBIT)

A vallásszabadsággal összefüggően olyan beadvány is érkezett hivatalunkhoz, melyben egy állami fenntartású intézmény vezetője egy adott valláshoz tartozó diákjai helyzetével kapcsolatban kért tájékoztatást.

Egy intézményvezető az iskolába járó Jehova Tanúi egyházhoz tartozó tanulók helyzetével kapcsolatban kérte hivatalunk általános állásfoglalását.

Előadása szerint az érintett tanulók vallásukra hivatkozva utasítanak vissza olyan feladatokat, amelyeket a Nemzeti alaptanterv előír. Ezek közé tartozik például, hogy nem rajzolnak ünnepi témákat rajzórán, nem kottázzák le a karácsonyi énekeket, 5. osztályban nem tudta a tanuló a születési dátumát, mert a szülő azt mondta neki, nem is kell tudni, mert nem ünneplik azt.

Az intézményvezető kérdésként fogalmazta meg, hogy jár-e az érintettnek több szülői igazolás, mert az ünnepi rendezvények alkalmával nem mennek iskolába a gyerekek, és ezt csak a szülő tudja igazolni. Tájékoztatást kért arról, hogy a vallásra hivatkozva milyen keretek között fogadhatóak el vagy szankcionálhatóak a tanulók mulasztásai, a különböző iskolai feladatok visszautasításai.

A Jehova Tanúi egyház sajátos helyzetéből adódóan felmerült kérdésekkel kapcsolatban a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság Egyházi Koordinációs és Kapcsolattartási Főosztályához fordultunk, állásfoglalásukat kérve az ügyben. Felkerestük továbbá a Magyarországi Jehova Tanúi Egyház illetékes képviselőjét, tájékoztatást kérve az érintett egyházzal kapcsolatban. A beérkezett válaszokra tekintettel a felmerült kérdések kapcsán az alábbiakról tájékoztattuk az intézményvezetőt.

A köznevelési törvény 45. § (1) bekezdése rögzíti, hogy Magyarországon – az e törvényben meghatározottak szerint – minden gyermek köteles az intézményes nevelés-oktatásban részt venni, tankötelezettségét teljesíteni. A 46. § (1) bekezdésének a)–b) pontjai szerint a tanuló kötelessége, hogy részt vegyen a kötelező és a választott, továbbá általános iskolában a tizenhat óráig tartó egyéb foglalkozásokon és szakmai gyakorlatokon, illetve eleget tegyen – rendszeres munkával és fegyelmezett magatartással, képességeinek megfelelően – tanulmányi kötelezettségének.

A köznevelési törvény 72. § (1) bekezdésének a)–b) pontjai alapján a szülő kötelessége, hogy gondoskodjon gyermeke értelmi, testi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételekről és arról, hogy gyermeke teljesítse kötelességeit, továbbá megadjon ehhez minden tőle elvárható segítséget, együttműködve az intézménnyel, figyelemmel kísérje gyermeke fejlődését, tanulmányi előmenetelét, illetve biztosítsa gyermeke tankötelezettségének teljesítését.

Az oktatás világában számos olyan esettel találkozhatunk, ahol szükséges a differenciálás, azonban számos olyan eset is létezik, ahol erre nincs mód. Például a tanulóknak azonos felvételi eljárás keretében kell megmérettetniük magukat, ugyanazt az érettségi feladatlapot írják, mint tanulótársaik. Ezek alapján előfordulhat hátrány, ha a diák nem ismeri a választ az adott kérdésre, mert visszautasította annak elsajátítását. Ahogyan azt a Magyarországi Jehova Tanúi Egyház fiókbizottság tagja is megállapította, a Nemzeti alaptanterv nem ír elő a tanulók számára olyan feladatokat, melyek sértenék a tanulók és szüleik alapvető emberi jogait.

A pedagógus sokféle meggyőződéssel rendelkező tanulóval találkozhat az oktatás-nevelés során, ebből adódóan élhet azon szabadságával, hogy differenciál, alternatívákat kínál egyes feladatok vonatkozásában. Fontos kiemelni a szülők és a pedagógusok együttműködésének fontosságát a tanuló érdekében.

A születési dátummal kapcsolatban egyértelmű, hogy elvárható az érintett tanulótól annak ismerete, hiszen az az oktatás világán kívül is fontos, a személyhez kötődő információ, mely beazonosításra is alkalmas.

A mulasztásokra vonatkozó szabályokat a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet tartalmazza. Az 5. § (1) bekezdés a) pontja szerint a nevelési-oktatási intézmény házirendjében kell szabályozni a gyermek, tanuló távolmaradásának, mulasztásának, késésének igazolására vonatkozó előírásokat. A jogszabály tehát a mulasztások igazolásának tekintetében keretet biztosít, a részletszabályokat az intézmény házirendjében van lehetőség rendezni.

Ismeretünk szerint az elmúlt időben számos olyan intézményi döntés született, melyben a szülők által igazolható napok számát megemelték, többek között a Covid-járvány idején is volt erre példa. A tapasztalatok szerint az ilyen intézkedések következtében a hiányzások és indokolatlan távollétek száma nem emelkedett meg.

Az intézményvezetőnek küldött levelünkhöz tájékoztatásul mellékeltük a Magyarországi Jehova Tanúi Egyház válaszlevelét, illetve az általuk megküldött részletes tájékoztató anyagokat, továbbá az Egyházi Koordinációs és Kapcsolattartási Főosztály tájékoztatását.

Az intézményvezető válaszában megköszönte körültekintő tájékoztatásunkat. (BMOJB/117/2022/OJBIT)

A véleménynyilvánítás szabadságát és a gyülekezési jog gyakorlását illetően számos jelzést kaptunk a 2022. október 5-én szervezett tüntetésekkel kapcsolatban. E jelzések szerint a fenntartók közül volt, amelyik arra kérte az intézményvezetőket, hogy rögzítsék, a diákok és a pedagógusok közül kik vettek részt a tüntetéseken, másutt tanárok listát készítettek azokról a diákokról, akik nem vettek részt a tüntetéseken.

Az ügyben az alábbi állásfoglalást alakítottuk ki. A tájékoztatás, az információk, szabályok átadása kiemelkedő fontosságú az oktatás világában. A tájékoztatáshoz való jog az oktatási jogok alapja. A közoktatásban a szülők – amint gyermekük eléri a tankötelezettségi kort – nem mérlegelhetnek szabadon, járatják-e gyermeküket iskolába vagy sem. Az Alaptörvényben rögzített tankötelezettség miatt – annak fennálltáig – a gyermeknek iskolába kell járnia. A művelődéshez való alkotmányos joghoz ily módon kapcsolódik egy alkotmányos kötelezettség, a tankötelezettség. Ezért kap különös jelentőséget minden információ, minden adat az oktatás világában.

Az oktatásra vonatkozó legfontosabb szabályok ismertetésével, intenzív tájékoztatással számos vita megelőzhető. A tájékoztatás ugyanis nemcsak a szülőt és a diákot védi. A jog zsinórmértékül szolgál a viták rendezéséhez. Ha az érintettek ismerik e szabályokat, demokratikus keretek között oldhatják fel konfliktusaikat. A jog ismerete és alkalmazása nélkül a viták rendezésének az alapja a hatalom, a pozíció, az indulat, az erkölcs, az ízlés lesz. Számos magánvitát lehet ezen értékek mentén lefolytatni és lezárni, de nem a közszolgáltatásban.

A demokrácia egyik alappillére a jog uralma. Az iskola pedig a demokrácia része, ezért is érvényesülniük kell mindazon elveknek, értékeknek, amelyeket alkalmazunk az életünk számos más területén. Az oktatás közügy, tehát a demokratikus közjogi vita részévé kell válnia. Ha a vita kizárólag az oktatáspolitikusok és a pedagógusok között zajlik, az lehet érdekes, termékeny is akár, mégis kimaradnak belőle azok, akiket leginkább érint: a gyermekek, a szülők vagy a leendő szülők. A választópolgárok maradnak ki, akik beleszólhatnak abba, hogy képviselőik a rendelkezésre álló helyi, országos vagy uniós pénzeket hogyan használják fel a különböző közszolgáltatások megszervezésére és működtetésére, feladatok ellátására.

Az oktatásról sokan, sokszor fogunk vitázni. Minél többen és minél többet vitázunk, annál közelebb juthatunk a jó megoldásokhoz. De a hangsúly mégis a vitán van. Nem attól vagyunk ugyanis demokraták, hogy megtaláltuk a megoldást, hanem attól, hogy folyamatosan keressük azt. Ezen vitáknak azonban van egy fontos feltétele: el kell fogadnunk a másik felet partnernek. Ez pedig bizalom nélkül nem megy.

Az érdekek természetesen különbözhetnek, a megoldások is, az ahhoz vezető utak is. A vita akkor értelmes, ha információk birtokában vagyunk és közös célunk a jó megoldások folyamatos keresése, a rossz döntések korrekciója a jog keretein belül, a jog szabályainak betartásával. Az ilyen együttműködés bizalmat kelt az állampolgárban, az egyén és az állam számára egyaránt kifizetődő ez a bizalom. Szabad társadalomban – mint amilyen a magyar – az együttműködésnek nincs alternatívája.

Az Alaptörvény szerint mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog megilleti a pedagógust, a szülőt és a gyermeket egyaránt, gyakorlásának nincs életkori korlátja.

Fontos eleme ennek az alkotmányos alapjognak, hogy önkéntesen gyakorolható. Az önkéntesség éppen az iskolában a leginkább védendő eleme e jognak, hiszen ez egy hierarchikus viszonyokra épülő közösség. Tagjai: tanulók, szülők, pedagógusok, intézményvezetők, fenntartók és minisztériumok, e csoportok egymással külön-külön is kapcsolatban állnak. Ezekre a kapcsolatokra jellemző a kölcsönös függőségi viszony, mindez jelentős hatással van a jogok érvényesülésére. Az iskolában egyrészről az igazgatónak és a tanároknak, másrészről a tanulóknak a pozíciója nem egyenlő, a tanulók az iskolai nevelés és oktatás számos területén az iskolai vezetéstől és a pedagógusoktól függőségi viszonyban vannak. Nem hagyható figyelmen kívül az iskolai közösség zártságának hatása sem, hiszen e közösségben az oktatási szereplők kötelezően és egymásra utaltan vesznek részt. Fontos szempont az is, hogy az oktatási szereplők egy csoportja kiszolgáltatottabb a többinél. A gyermekek, tanulók kevésbé tudják jogaikat érvényesíteni, tehát védtelenebbek a jogsértésekkel szemben.

A köznevelési törvény mind az iskola, mind a tanár oldalán kötelezettségként fogalmazza meg, hogy tájékoztatása tárgyilagos és többoldalú legyen anélkül, hogy saját álláspontja elfogadására kényszerítené a gyermekeket.

A tanulót, a pedagógust és a szülőt nem érheti hátrány politikai meggyőződése, annak jogszerű kinyilvánítása vagy az attól való tartózkodás miatt. Ilyen jogsértő helyzetet idéz elő például, ha az iskolában nyilvánosságra hozzák, hogy ki vett részt és ki nem vett részt a megmozduláson. Jogsértés lehet bármilyen listázás azokról, akik kockás ingben jelennek meg vagy azokról, akik nem. A tanuló és a szülő nem hozható olyan helyzetbe, amely politikai meggyőződésének feltárására vagy nézeteivel ellentétes cselekvésre készteti, vagy arra, hogy véleménye jogszerű kinyilvánításától tartózkodjon. Késztetésnek minősül az is, ha a tanuló vagy a szülő alappal tarthat attól, hogy hátrány éri azért, mert valamit tesz, vagy nem tesz.

Arra kértük a minisztert, az államtitkárt, minden fenntartót és intézményvezetőt, pedagógust, diákot és szülőt, hogy segítsék a mindannyiunk számára fontos demokratikus értékek érvényesülését az iskolákban.

> Egy szülő azzal fordult hivatalunkhoz, hogy egy gimnáziumi tanár politikai akción való részvételi szándékát illetően az osztályközösséget az iskolában, tanítási időben, nyilvánosan színvallásra kérte, nyilatkoztatta. A pedagógus aktívan szervezte a diákok részvételét, közölte, hogy a demonstráción tartja majd meg az óráját, és jelentkezzenek azok a diákok, akik nem vesznek majd részt ezen. A szülő sérelmezte, hogy a demonstrációt az iskola tanárai munkaidőben, a tanulókat bevonva szervezték, ezzel nyomást gyakorolva a diákokra az „elvárt" magatartás, azaz a részvétel érdekében. A szülőnek a fentiek alapján nyújtottunk tájékoztatást, továbbá jeleztük, hogy hivatalunk állásfoglalását a köznevelési intézmények fenntartóinak is eljuttattunk, így az iskolák igazgatói is tudomással bírnak álláspontunkról. (BMOJB/170/2022/OJBIT)

A megjelenés, az öltözködés, a külső megválasztása az ember önrendelkezési jogához tartozik, melyet az Alaptörvény a szabadságjogok körében biztosít. Az Alaptörvény Szabadság és felelősség fejezetének I. cikk (3) bekezdése értelmében az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, azok korlátozása is csak törvényben történhet.

A köznevelési törvény 25. § (2) bekezdésének értelmében az iskola és a kollégium házirendje állapítja meg az e törvényben, továbbá a jogszabályokban meghatározott tanulói jogok gyakorlásának és – a tanulmányi kötelezettségek teljesítésén kívül – a kötelezettségek végrehajtásának módját, továbbá az iskola, kollégium által elvárt viselkedés szabályait.

A házirend tartalmazhat tehát a diákok kötelességeiről szóló rendelkezéseket. E fejezet rendelkezései azonban csak a jogszabályokban előírt kötelességeket részletezhetik, azok teljesítésének módját határozhatják meg. Nincs arra lehetőség, hogy a jogszabályokban rögzített kötelességeken túl az iskola házirendje további tanulói kötelességeket írjon elő.

A köznevelési törvény szabályai szerint a nevelési-oktatási intézménynek az is kötelessége, hogy felügyeletet biztosítson a kiskorú tanulók felett, melynek keretében óvnia kell azok testi épségét, egészségét, vigyáznia kell értékeikre, gondoskodnia kell a tanulók erkölcsi védelméről.

Az oktatás világában azok a külső megjelenésre, öltözködésre vonatkozó iskolai előírások jogszerűek, amelyek a tanuló testi épségét kívánják megőrizni, illetve a tanuló ruháját hivatottak védeni. Ilyen előírás lehet például, hogy bizonyos ékszerek nem hordhatók testnevelés órán, mert balesetveszélyesek, vagy az az előírás, hogy műhelygyakorlatokon védőöltözetet kell használni. Jogszerűek továbbá azok az előírások is, amelyek nem feltétlenül a testi épséget, hanem a tanuló ruháját hivatottak védeni, ezek sok esetben nem is különíthetők el a balesetvédelmi előírásoktól.

Nem tekinthető azonban megalapozottnak az olyan megjelenéssel, öltözködéssel kapcsolatos előírás, amely a tanulók „egyneműsítésére", vagy valamely mögöttes fegyelmezési cél elérésére szolgál. A tanulók külső megjelenésére, viseletére vonatkozó kérdésekbe az iskola nem avatkozhat be, ez a tanulók személyiségi jogainak csorbítása lenne. Így ugyancsak jogszerűtlen, ha az öltözködési szabályok célja esztétikai követelmények, ízlésbeli elvárások kikényszerítése. A fentiek értelmében sem a házirend, sem a pedagógus nem írhat elő jogszerűen az iskolában való megjelenés követelményeként hajviselettel, öltözködéssel, ékszerviseléssel kapcsolatos esztétikai elvárásokat. A pedagógus természetesen nevelési tevékenysége közben kifejezheti ezzel kapcsolatos rosszallását, megpróbálhatja meggyőzni a tanulót, ám kötelező érvénnyel, szankció kilátásba helyezésével nem hathat a tanuló életének ezen területére.

> Egy édesapa azzal fordult hivatalunkhoz, hogy a gimnázium, ahová gyermekei járnak, elvárta a tanulóktól, hogy ne fessék színesre a hajukat, és öltözködésükben tartózkodjanak a szakadt farmerek viselésétől. A szülői munkaközösség tagja az igazgatóval személyesen próbálta megbeszélni azt, hogy a szülők nem értenek egyet a szabályozással. Az intézményvezető válaszul elmondta, hogy nem fogják írásban rögzíteni az elvárásukat, de „együttműködést" kérnek a szülőktől és a tanulóktól. Ha az együttműködés mégsem történik meg, az igazgató kilátásba helyezte, hogy lesznek olyan tanárok, akik nem fogják jó szemmel nézni a kirívó diákokat, és ez megjelenhet az osztályzatokban vagy a tanulók elbírálásában is. A szülőt tájékoztattuk a fenti hivatali álláspontról, továbbá jogorvoslati lehetőségéről. (BMOJB/197/2022/OJBIT)

> Panasztételi lehetőségével kapcsolatban érdeklődött egy édesapa, miszerint 12 éves gyermekei egyházi fenntartású intézménybe járnak, ahol évnyitóra és az azt megelőző szentmisére készültek a tanulók. Az osztályfőnök előre jelezte, hogy szigorúan fogja venni az iskolavezetés, hogy az alkalomhoz illően jelenjenek meg a tanulók. A fiai sötét színű sportcipőt viseltek, melyen a márkajelzés fehér volt. Az iskola házirendje „alkalomhoz illő sötét cipő" viselésére kötelezi a diákokat. A szülő szerint figyelemmel az elmúlt évek divatjára és a mai öltözködési szabályokra, az alkalomhoz illő cipő magában foglalja a sportcipőt is, ma már teljesen elfogadott, hogy szövetnadrághoz, öltönyhöz sportcipőt húznak. Az osztályfőnök nem tartotta megfelelőnek az egyik fia cipőjét, így őt nem engedték be a templomba, felügyelet nélkül magára hagyták őt az utcán. Egyedül testvére maradt kint vele. Az intézmény vezetősége a történtek miatti szülői jelzésre röviden, házirendre történő hivatkozásokkal reagált. A tanulók egy hónappal a történtek után osztályfőnöki figyelmeztetésben részesültek. A szülő mind a bánásmódot, mind az utólagos – szülői panasztételre reagáló – szankcionálást sérelmezte. Hivatalunk a jogorvoslati út kimerítésének szükségességéről, hivatalunk eljárásának feltételeiről tájékoztatta a szülőt. (BMOJB/162/2022/OJBIT)

Egy beadványozó azzal a kérdéssel fordult hivatalunkhoz, hogy egy technikum, szakképző iskola alkalmazhat-e öltözködési előírásokat tanulóival, dolgozóival (tanárok, irodai dolgozók) szemben. Hivatalunk az öltözködéssel összefüggő fenti álláspontról tájékoztatta a panaszost, kiegészítve azzal, hogy az önrendelkezési jog minden embert megillet, így a vonatkozó rendelkezések éppúgy érvényesek a pedagógusokra is, ahogyan a tanulókra.
A fentieken túl a pedagógusokra vonatkozó előírásokkal kapcsolatban leírtuk, hogy érdemes tanulmányozni a pedagógus etikai kódexet. Jeleztük, hogy tudomásunk van arról, hogy számos intézmény – többek között egyházi iskolák is – saját etikai kódexet fogalmaz meg, és fogad el. Az ilyen jellegű rendelkezésekben az általánoshoz képest további szabályozásra is sor kerülhet. (BMOJB/71/2022/OJBIT)

Hivatalunk tudomást szerzett arról, hogy az egyik két tanítási nyelvű általános iskola vezetése 2022 májusában arról tájékoztatta a tanulóközösséget, hogy a következő naptól tilos a lányoknak olyan ruházatban iskolába menni, mely a vállat szabadon hagyja, illetve térd fölött érő szoknya, térdnadrág viselése sem megengedett.
Tekintettel arra, hogy a fentiek olyan jogsérelem gyanúját vetik fel, amely a tanulók nagyobb csoportját érintheti, a hivatal feladatairól és működésének szabályairól szóló 40/1999. (X. 8.) OM rendelet (a továbbiakban: 40/1999. (X. 8.) OM rendelet) 9. § (1) bekezdésében biztosított jogkörrel élve hivatalból eljárást indítottunk az ügyben. Vizsgálatunk első lépéseként az érintett intézmény fenntartói képviselőjét kerestük meg, hogy közölje az üggyel kapcsolatos álláspontját. Kértük, jelölje meg, hogy a köznevelési törvény mely rendelkezése alapján tiltott a fenti ruhadarabok iskolában történő viselése, és mely rendelkezés teszi lehetővé azt, hogy az intézmény házirendje a fentiekben felsorolt tiltásokat tartalmazza.
A tankerületi igazgató válaszában ismertette az üggyel kapcsolatos álláspontját, és kiemelten tájékoztatta hivatalunkat arról, hogy a kifogásolt öltözködési szabályok a tanulók erkölcsi védelméről történő gondoskodás érdekében születtek az érintett intézményben. Jelezte, hogy az iskola házirendje rögzíti a hajfestés, szemfestés, és a nagymértékű hiányos öltözet (pl. látszik a has, derék) mellőzését a tanulók vonatkozásában.
Válaszában előadta továbbá, hogy az erkölcsi védelemről való gondoskodás értelmében az intézményvezető joggal kérte a tanulókat arra, hogy kerüljék a spagettipántos trikó, miniszoknya, illetve a sort viselését.
Az eljárásunk nyomán vizsgált központi kérdés az volt, hogy az általános iskolában kialakított, tanulókra vonatkozó öltözködési szabályok tiszteletben tartják-e a tanulók önrendelkezési jogát. A hivatalunk rendelkezésére álló információkat, továbbá a fenntartói képviselő által megküldött válaszlevélben foglaltakat összevetettük a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel.
Tájékoztattuk a fenntartói képviselőt, hogy a tanulók öltözködése, illetve annak intézményi szabályozása, szabályozhatósága körében hivatalunk az elmúlt 23 évben számos esetben foglalt állást, pedagógusoknak szervezett konferenciákon, képzéseken, diákparlamenteken tartott előadást. Jeleztük, hogy a témára vonatkozó hivatali álláspont megtalálható a hivatal éves beszámolójában is.
Az öltözködésre vonatkozó általános hivatali álláspont ismertetésén túl az alábbi megállapításokat tettük vizsgálatunk során. Álláspontunk szerint az erkölcsi elvárásként megfogalmazott esztétikai előírások – a hasat, vállat szabadon hagyó felsőruházat, vagy a térd fölé érő nadrág, szoknya viselésére, továbbá a hajfestésre, szemfestésre nézve – a tanulók önrendelkezési jogát csorbítják. A tankerületi igazgató megfogalmazása szerint ezek kirívó, másokat irritáló öltözékek. Ezzel összefüggésben fontosnak tartottuk

ismételten kiemelni, hogy az esztétikai elvárások intézményi szabályrendszerbe történő beépítése a tanulók számára sérelmes helyzetet teremt.

Vizsgálatunk alapján megállapítottuk, hogy az általános iskolában kialakított szabályok, mely szerint tilos olyan ruházatban iskolába menni, mely a vállat szabadon hagyja, illetve térd fölött érő szoknya, térd fölé érő rövidnadrág viselése sem megengedett, jogsértőek a tanulókra nézve.

Tekintettel a tanulók nagyobb csoportját érintő oktatási jogok sérelmére, a 40/1999. (X. 8.) OM rendelet 7. § (8) bekezdésében biztosított jogkörnél fogva azzal az ajánlással fordultunk az érintett intézmény fenntartójának képviselőjéhez, hogy az általános iskola vonatkozásában kerüljön ellenőrzésre a tanulók öltözködésére vonatkozó szabályok tartalma. Vizsgálják felül az intézményi házirendnek a tanulók külső megjelenésére, öltözködésére vonatkozó intézményi előírásait, szükség esetén intézkedjenek annak a nevelőtestület általi módosítása érdekében a fentiekben foglaltaknak megfelelően. A módosítás szükségessége esetén javasoltuk, hogy a házirend módosításának előkészítésébe vonják be a diákokat és szülőket is, véleményező fórum, illetve viták szervezésével.

A fentieken túl azzal a további ajánlással fordultunk a tankerületi igazgatóhoz, hogy a tankerület alá tartozó összes intézmény vonatkozásában kerüljön ellenőrzésre a tanulók öltözködésére vonatkozó szabályok tartalma. Javasoltuk, hogy fenntartói képviselőként kérje az intézmények vezetőit, hogy vizsgálják felül az intézményi házirendnek a tanulók külső megjelenésére, öltözködésére vonatkozó intézményi előírásait, szükség esetén intézkedjenek annak a nevelőtestület általi módosítása érdekében a fentiekben foglaltaknak megfelelően. A módosítás szükségessége esetén javasoltuk, hogy a házirend módosításának előkészítésébe vonják be a diákokat és szülőket is, véleményező fórum, illetve viták szervezésével.

A tankerületi igazgató az ajánlásunkra tekintettel arról tájékoztatta hivatalunkat, hogy a házirend módosításával kapcsolatban felvették a kapcsolatot az érintett intézménnyel, és kérték a házirend tanulók külső megjelenésére és öltözködésére vonatkozó szabályainak felülvizsgálatát. Jelezte továbbá, hogy a tankerületi központ fenntartása alá tartozó összes intézmény vezetőjét értesítette az intézményi házirend felülvizsgálatával kapcsolatban.

Az érintett intézményben a jogsértő állapot megszüntetésével kapcsolatban tett lépések, továbbá a tankerületi központ fenntartása alá tartozó intézményekben tett intézkedések a jelen beszámoló szerkesztésekor még folyamatban vannak. (BMOJB/23/2022/OJBIT)

A személyi szabadságjogok közé tartozik az egészséghez fűződő alkotmányos alapjog, mely az Alaptörvény Szabadság és felelősség cím XX. cikkében rögzített. Eszerint mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.

A köznevelési intézménynek a tanuló részére természetben nyújtott ellátás, étkeztetés során is figyelemmel kell lennie az érintett alapjog megvalósulására. Különösen fontos figyelemmel lenni arra az esetre, ha a tanulók többségtől eltérő, diétás étkeztetését kell megoldani. (BMOJB/149/2022/OJBIT)

A köznevelési törvény 25. § (5) bekezdése egyértelműen irányt mutat abban, hogy a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről. A 46. § (6) bekezdésének d) pontja szerint a tanuló joga, hogy rendszeres egészségügyi felügyeletben és ellátásban részesüljön. Ezen előre tervezett

egészségügyi vizsgálatokon kívül azonban a mindennapi élet felülírhatja az eseményeket, és minden esetben készen kell állni egy esetleges tanulói baleset vagy rosszullét bekövetkezésére is. Az ilyen helyzetekben azonnali cselekvésre van szükség, tiszteletben tartva a mind a tanulói, mind a szülői jogokat is.

> Egy szülő az óvónő bánásmódjával kapcsolatban élt panasszal. A szülőt délután 14.00-15.00 körül tájékoztatták arról, hogy a gyermeknél 37,7 hőfokot mértek. A szülők 16.00 körül tudtak a gyermekért elmenni, ugyanis másik városban dolgoztak. Az óvónő ekkor kioktató stílusban közölte a szülőkkel, hogy máskor ezt meg kell oldani, továbbá jelezte, hogy a szülőknek az érintett településen kellene dolgozniuk, és így el tudnának menni a gyermekért ilyen esetekben. A szülőt tájékoztattuk a jogorvoslati út kimerítésének szükségességéről, javasoltuk, hogy első körben az intézmény fenntartójához forduljon. (XIII/76/2022/OJBIT)

> Egy óvodával kapcsolatban érkezett beadvány szerint a gyermekek állandóan betegek voltak, sokuknak herpeszes, aftás volt a szája. Havonta végigsöpört a hányás-hasmenés betegség, illetve egyéb megfázások. A szülők fogkefét nem cserélhettek a gyerekeiknek, mert kötelező egyenfogkefe volt, amiért pénzt szedtek be, és évente cserélték. Egy tubus fogkrémmel kenték végig az egy fürdőszobára jutó 60 gyermek fogkeféjét. A szülő szóbeli kérése az volt az óvodához, hogy ezen változtassanak, azonban ezt figyelmen kívül hagyták. A beadványozót jogorvoslati lehetőségéről, hivatalunk eljárásának feltételeiről tájékoztattuk. (XIII/223/2022/OJBIT)

Hivatalunkhoz beadvány érkezett a lánytanulókat érintő menstruációs fájdalmakkal, illetve az ezekhez köthető mulasztásokkal kapcsolatban is. Hangsúlyozni kívánjuk a téma fontosságát, melyben álláspontunk szerint szakmai egyeztetésnek lehet helye a jövőben.

> Egy tanulólány a menstruációs fájdalmai miatti mulasztásokkal kapcsolatban kereste meg hivatalunkat. Előadta, hogy esetében minimum 9 napot jelentene tanévenként az, ha otthon maradna fájdalmai miatt az érintett napokon, ennyi mulasztást azonban nem tud igazolni magának. Háziorvosi igazolásra ugyan lehetőség lenne, azonban a rendelési idő egybeesik azzal az idővel, amikor ő az iskolában van. A rendelőben nem válaszolnak sem az e-mail megkeresésre, a telefont is nagyon ritkán veszik fel. A tanuló előadta, hogy menstruációs fájdalmait szeretné otthon, az ágyban kipihenni, hiszen a menstruáció fizikailag és mentálisan is megviseli a nőket. A tanulónak küldött válaszunkban jeleztük, hogy a felvetett kérdés elsősorban orvosi jellegű, és tekintettel arra, hogy szabad orvosválasztás van, lehetősége van másik orvost választani. Javasoltuk, hogy a köznevelési intézményben az ezzel összefüggő szabályzatok átgondolását kezdeményezze. (BMOJB/141/2022/OJBIT)

Az Alaptörvény XVI. cikke alapján minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. A köznevelési intézmények gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok, tehát az érintett alapjoggal kapcsolatban felmerült esetleges sérelem esetén jelzési kötelezettségük merül fel. Az ilyen helyzetekben fontos az intézmény, a szülő és a gyermekvédelmi szerv együttműködése az érintett gyermek érdekében. A témával kapcsolatban az alábbi beadvány érkezett hivatalunkhoz.

Egy szülő beadványában sérelmezte, hogy nyolcadik évfolyamos gyermekével kapcsolatban az általános iskola jelzéssel élt a gyermekvédelem irányába. Ezen jelzés szülői értesítés nélkül történt, vagyis a szülő csak utólag, a család- és gyermekjóléti szolgálattól értesült róla. A szülő tehát azt kifogásolta, hogy az érintett intézmény úgy élt jelzéssel, hogy arról a szülő nem szerzett tudomást.

A panaszos előadta, hogy az eljárás során személyes találkozóra került sor a családsegítővel. Találkozásuk azzal zárult, hogy az érintett tanulót semmilyen veszély nem fenyegeti, családi körülményei megfelelőek, a családvédelemnek nincs további tennivalója az ügyben.

A történtekkel kapcsolatban a szülő jogorvoslati úton az érintett intézmény fenntartójához fordult. A tankerületi központ válaszában arról tájékoztatta a szülőt, hogy a tanuló több alkalommal is házirendbe ütköző magatartást tanúsított, és számos osztályfőnöki személyes egyeztetés nem vezetett eredményre, emiatt az intézmény vezetősége jelzéssel élt a gyermekvédelem felé. A fenntartói képviselő hivatkozott továbbá a tanulók személyes adatainak továbbítására vonatkozó jogszabályi rendelkezésekre, illetve az intézmény adatkezelési szabályaira. Ennek megfelelően az intézmény adattovábbítási eljárását megfelelőnek tartotta.

A fenntartói képviselő felhívta az intézményvezető figyelmét arra, hogy amennyiben az iskola jelzéssel él a család- és gyermekjóléti szolgálat felé, akkor kötelessége tájékoztatni a szülőt a kezdeményezésről.

A beadványt, illetve a mellékelt dokumentációt áttanulmányozva az alábbiakról tájékoztattuk a szülőt.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 17. § (1) bekezdésének c) pontja szerint a köznevelési intézmények és a szakképző intézmények e törvényben szabályozott gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látnak el – a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében – a törvényben meghatározott alaptevékenység keretében.

Ugyanezen szakasz (2) bekezdésének a) pontja előírja, hogy a fent meghatározott intézmény köteles jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál.

A veszélyeztetettség fogalmát a Gyvt. 5. § n) pontja a következőképp rögzíti: olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.

A területre vonatkozó módszertani útmutató rögzíti, hogy a jelzőrendszer hatékony működésének folyamatában – gyanú esetén – a jelzést tevőnek a jelzés megtétele során nem kell mérlegelnie a veszélyeztetettség súlyosságát.

A köznevelési intézmény tehát jelzőrendszeri tag, a gyermekkel napi kapcsolatban álló szereplő. Jelzési kötelezettségének eleget téve nem jár el jogsértően, amennyiben az illetékes gyermekvédelmi szereplőhöz fordul. A jelzés célja, hogy felhívja a figyelmet a gyermeket érő elhanyagolásra, nem megfelelő nevelésre, bántalmazásra, vagy a gyermek magatartásában észlelt jelenségekre. A jelzőrendszer működésének célja a családban nevelkedő gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése.

A szülő által sérelmezett ügyben álláspontunk szerint nem járt el jogsértően az intézmény azzal, hogy az érintett tanuló magatartásában észlelt jelenségekre reagálva jelzési kötelezettségének eleget tett. A tanuló oktatási jogainak sérelmét nem jelentheti egy olyan, iskola által tett gyermekvédelmi jelzés, amely az érintett tanuló veszélyeztetettségére reagál, vagy annak megelőzését kívánja elérni.

A köznevelési törvény 41. § (7) bekezdésének d) pontja szerint a tanuló adatai közül a neve, születési helye és ideje, társadalombiztosítási azonosító jele, lakóhelye, tartózkodási helye, szülője, törvényes képviselője neve, szülője, törvényes képviselője lakóhelye, tartózkodási helye és telefonszáma, a gyermek, tanuló mulasztásával kapcsolatos adatok, a kiemelt figyelmet igénylő gyermekre, tanulóra

vonatkozó adatok a veszélyeztetettségének megelőzése, feltárása, megszüntetése céljából a családvédelemmel foglalkozó intézménynek, szervezetnek, gyermek- és ifjúságvédelemmel foglalkozó szervezetnek, intézménynek továbbítható. Az intézmény általi adattovábbításra tehát a hivatkozott rendelkezés alapján jogszerű lehetőség volt.

A családsegítővel történt személyes megbeszélést követően az ügy megnyugtatóan rendeződött, megfelelő körülményeket állapítottak meg, további teendő nem volt szükséges. Az ügy szempontjából fontos látni a gyermekvédelem megelőzésre vonatkozó feladatát is, továbbá azt is, hogy amennyiben nincs szükség beavatkozásra, úgy az ügy további közbelépés nélkül lezárásra kerül.

A szülő által sérelmezett helyzettel kapcsolatban a fenntartói képviselő felhívta az intézményvezető figyelmét arra, hogy amennyiben a jövőben az iskola gyermekvédelmi jelzéssel él, akkor erről köteles a szülőt tájékoztatni.

A fentiekre tekintettel a szülő által kifogásolt ügyben a tanuló oktatási jogainak sérelmét nem állapítottuk meg. (BMOJB/14/2022/OJBIT)

AZ OKTATÁSSAL KÖZVETLENÜL ÖSSZEFÜGGŐ JOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE

Tanszabadságból eredő jogok

Az Alaptörvény Szabadság és felelősség című fejezetének a XI. cikke alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország az állampolgárok művelődéshez való jogát a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. A művelődéshez való jog önmagán túlmutató jelentőségét adja, hogy az más alapvető emberi jogok érvényesülésének feltétele és eszköze is egyben.

A köznevelési alapfeladatok között első helyen jelenik meg a köznevelési törvényben az óvodai nevelés, melyben megvalósul a köznevelési intézményekben folyó pedagógiai munka első szakasza. Az óvodai nevelés – főszabály szerint – a gyermek hároméves korában kezdődik, és addig az időpontig tart, ameddig a gyermek a tankötelezettség teljesítését meg nem kezdi.

A köznevelési törvény 8. § (2) bekezdése szerint a gyermek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a harmadik életévét betölti, a nevelési év kezdő napjától legalább napi négy órában óvodai foglalkozáson vesz részt. (XIII/255/2022/OJBIT)

A 8. § (1) bekezdés értelmében az óvoda a gyermek hároméves korától a tankötelezettség kezdetéig nevelő intézmény, amely a gyermeket fokozatosan, de különösen az utolsó évében az iskolai nevelés-oktatásra készíti fel. Az óvoda felveheti azt a gyermeket is, aki a harmadik életévét a felvételétől számított fél éven belül betölti, feltéve, hogy minden, a településen, fővárosi kerületben, vagy ha a felvételi körzet több településen található, az érintett

településeken lakóhellyel, ennek hiányában tartózkodási hellyel rendelkező hároméves és annál idősebb gyermek óvodai felvételi kérelme teljesíthető.

A jogszabályi rendelkezés értelmében az óvoda azokat a gyermekeket köteles az adott nevelési évre felvenni, akik a nevelési év augusztus 31. napjáig betöltötték a harmadik életévüket. Azokat a gyermekeket, akik a felvételüktől számított fél éven belül fogják betölteni a harmadik életévüket, csak abban az esetben veheti fel az óvoda, ha minden, a felvételi körzet több településen található, az érintett településeken lakóhellyel, ennek hiányában tartózkodási hellyel rendelkező hároméves és annál idősebb gyermek óvodai felvételi kérelme teljesíthető. (XIII/212/202/OJBIT, XIII/43/2022/OJBIT)

A köznevelési intézményekben folyó pedagógiai munka óvodát követő szakasza az iskolákban valósul meg. A köznevelési törvény 45. § (2) bekezdése szerint a gyermek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a hatodik életévét betölti, tankötelessé válik. A tankötelezettség teljesítése a tanév első tanítási napján kezdődik.

Ahogyan az óvodák esetében, úgy az iskolákat tekintve is rendelkezik a jogszabály a kötelező felvételt biztosító intézményről. A köznevelési törvény 50. § (6) bekezdése szerint az általános iskola köteles felvenni, átvenni azt a tanköteles tanulót, aki életvitelszerűen az általános iskola körzetében lakik.

A köznevelési törvény 50. § (1) bekezdése szerint a tanuló – beleértve az egyéni munkarenddel rendelkezőt is – az iskolával tanulói jogviszonyban áll. A tanulói jogviszony felvétel vagy átvétel útján keletkezik. A felvétel és az átvétel jelentkezés alapján történik. A felvételről vagy átvételről az iskola igazgatója dönt. A tanulói jogviszony a beíratás napján jön létre. A tanuló a tanulói jogviszonyon alapuló jogait az előbbi időponttól kezdve gyakorolhatja. Jogszabály, továbbá az iskola házirendje egyes jogok gyakorlását az első tanév megkezdéséhez kötheti. (XIII/234/2022/OJBIT, XIII/17/2022/OJBIT)

Ugyanezen szakasz (6) bekezdése alapján az általános iskola köteles felvenni, átvenni azt a tanköteles tanulót, aki életvitelszerűen az általános iskola körzetében lakik (a továbbiakban: kötelező felvételt biztosító iskola). Ha a településen több általános iskola működik, az egyes általános iskolai körzetet úgy kell meghatározni, hogy kialakíthatóvá váljon a hátrányos helyzetű gyermekek egyenletes aránya a nevelési-oktatási intézményekben. (XIII/209/2022/OJBIT)

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 22. § (7)-(8) bekezdései alapján életvitelszerű ott lakásnak minősül, ha a tanuló a kötelező felvételt biztosító iskola körzetében található ingatlant otthonául használja, és az ilyen ingatlan a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásában a tanuló lakóhelyeként vagy tartózkodási helyeként az iskolai beiratkozás első határnapját megelőző három hónapnál régebb óta szerepel. Ha ez nem teljesül, vagy ha bármely körülmény alapján arra lehet következtetni, hogy a tanuló a nyilvántartásban szereplő lakóhelyén vagy tartózkodási helyén nem életvitelszerűen lakik, akkor az iskola igazgatója

jogosult felszólítani az iskolába jelentkező tanuló szülőjét, hogy az életvitelszerű körzetben lakás tényét akként igazolja, hogy a felszólítás kézhezvételétől számított 15 napon belül bemutatja a területileg illetékes védőnőtől származó, a védőnői ellátás igénybevételét igazoló nyilatkozatot.

Ha az iskola igazgatója felszólítása ellenére a szülő a védőnői nyilatkozatot nem mutatja be, akkor az iskola igazgatója, illetve az általa vagy a fenntartó által szervezett bizottság jogosult az életvitelszerűen körzetben lakást családlátogatás kezdeményezésével ellenőrizni. Ha az iskola igazgatója az általa, illetve a fenntartó által szervezett bizottság által javasolt legalább két időpont közül a tanuló szülője vagy törvényes képviselője egy alkalommal sem teszi lehetővé a családlátogatást, akkor vélelmezni kell, hogy a tanuló nem életvitelszerűen lakik a kötelező felvételt biztosító iskola körzetében, és ennek alapján az iskolai felvétel megtagadható.

A köznevelési törvény 51. § (1) alapján, ha az általános iskola a felvételi kötelezettsége teljesítése után további felvételi, átvételi kérelmeket is teljesíteni tud, a további felvételi kérelmek teljesítésénél előnyben kell részesíteni a hátrányos helyzetű gyermekeket, tanulókat. A további felvételi kérelmekről az intézmény pedagógiai programjában foglaltak szerint kell dönteni.

> Egy szülő azzal kereste fel hivatalunkat, hogy a lakásukhoz közel lévő iskolának körzetétől elcsatolták őket, így nem az a körzetes intézmény. A gyermeke első osztályos lesz, és a hozzájuk közel lévő iskolába szeretnék járatni, azonban az az iskola csak állandó lakcím esetén biztosít felvételt, illetve akkor, ha marad hely. Az érintett gyermek tartós beteg, a szülő kérdése arra irányult, hogy ezen állapotából adódóan van-e lehetőségük kérvényezni a felvételt a közelebbi intézménybe. A szülőt a kötelező felvételt biztosító iskolára vonatkozó jogszabályi rendelkezésekről részletesen tájékoztattuk. Jeleztük továbbá, hogy az általános iskola azt a tanköteles tanulót köteles felvenni, aki életvitelszerűen az általános iskola körzetében lakik. Amennyiben az intézménynek a felvételi kötelezettsége teljesítése után még van lehetősége felvételi kérelmeket teljesíteni, úgy a hátrányos helyzetű tanulókat előnyben kell részesíteni. Az intézménybe történő felvételről az érintett intézmény vezetőjével tud egyeztetni. (BMOJB/133/2022/OJBIT)

A köznevelési törvény 57. § (1) bekezdése szabályozza a szülő kérésére engedélyezhető évfolyamismétlés esetköreit. A tanuló az iskola magasabb évfolyamába akkor léphet, ha – az e bekezdésben foglalt kivétellel – az előírt tanulmányi követelményeket sikeresen teljesítette. Az egyéni előrehaladású nevelésben és oktatásban részt vevő tanuló esetében az előírt tanulmányi követelményeket az e törvény felhatalmazása alapján kiadott miniszteri rendeletben meghatározott évfolyam végéig kell teljesíteni. Az iskola igazgatója a szülő kérésére legfeljebb egy alkalommal engedélyezheti az iskola első évfolyamának megismétlését, akkor is, ha a tanuló az előírt tanulmányi követelményeket sikeresen teljesítette. Ebben az esetben csak a megismételt évfolyamról kap bizonyítványt a tanuló. Középfokú iskolai tanulmányok folytatása esetén a sikeresen teljesített kilencedik évfolyam megismétlését az iskola igazgatója a tanuló, kiskorú tanuló esetén a szülő kérésére legfeljebb egy alkalommal akkor engedélyezheti, ha arra a gimnáziumi, szakgimnáziumi, szakiskolai nevelés-oktatásba való

bekapcsolódás vagy másik szakképesítés megszerzésére irányuló tanulmányok folytatása vagy másik tanulmányi terület választása miatt van szükség.

A szülő kérésére engedélyezett évfolyamismétlés kizárólag e fenti esetkörökben történhet. Amennyiben ugyanis a tanuló az előírt tanulmányi követelményeket sikeresen teljesítette az iskola magasabb évfolyamába léphet. Ettől eltérő rendelkezést a tanuló kapcsán szakértői véleményt készítő szakértő bizottság sem adhat.

Az évismétlés másik esete a tanulói mulasztásokhoz köthető. A mulasztásokkal kapcsolatos részletszabályokat a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet rögzíti. Ezen rendelet 51. § (7) bekezdés a) pontja szerint, ha a tanulónak – az ideiglenes vendégtanulói jogviszony időtartamának kivételével – egy tanítási évben az igazolt és igazolatlan mulasztása együttesen a köznevelési törvény 5. § (1) bekezdés b)-c) pontjaiban meghatározott pedagógiai szakaszban a kétszázötven tanítási órát, és emiatt a tanuló teljesítménye tanítási év közben nem volt érdemjeggyel értékelhető, a tanítási év végén nem minősíthető, kivéve, ha a nevelőtestület engedélyezi, hogy osztályozóvizsgát tegyen.

A nevelőtestület ebben az esetben akkor tagadhatja meg az osztályozóvizsga letételét, ha a tanuló igazolatlan mulasztásainak száma meghaladja a húsz tanórai foglalkozást, és az iskola eleget tett a (3) bekezdésben meghatározott értesítési kötelezettségének. Ha a tanuló teljesítménye a tanítási év végén nem minősíthető, tanulmányait évfolyamismétléssel folytathatja. Ha a tanuló mulasztásainak száma már az első félév végére meghaladja a meghatározott mértéket, és emiatt teljesítménye érdemjeggyel nem volt minősíthető, félévkor osztályozóvizsgát kell tennie. Ezen rendelkezés alapján az évismétlés ténye nem automatikus, a tanuló mulasztásaira tekintettel hozott intézkedésekről e keretrendszeren belül hozható döntés.

> Egy gyógypedagógus egy autizmus spektrum zavarral küzdő nyolcadik évfolyamos tanítványával kapcsolatban kereste meg hivatalunkat. A beadvány alapján a tanuló továbbtanulás előtt állt, de a szülő még nem tartotta érettnek a gyermekét, hogy középiskolában tanuljon tovább. Ezzel pedagógusai is egyetértettek, így a szülő szerette volna, ha a nyolcadik évfolyamot a tanuló megismételné az intézményben. A beadványozót az évismétlésre vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapján részletesen tájékoztattuk. Jeleztük továbbá, hogy abban az esetben, ha a sajátos nevelési igényű tanulónál állapotváltozás van, a szülő kezdeményezheti a szakértői vélemény felülvizsgálatát az illetékes szakértői bizottságnál, kizárólag e körben hozható döntés a tanuló aktuális állapotának megfelelő nevelési-oktatási formáról, keretekről. (XIII/109/2022/OJBIT)

Külföldi tartózkodás esetén a tanuló tanulmányainak és tankötelezettségének teljesítésére két lehetőség kínálkozik. A köznevelési törvény 91. § (1)-(3) bekezdései szerint magyar állampolgár engedély nélkül folytathat tanulmányokat külföldön és tankötelezettségét külföldi nevelési-oktatási intézményben is teljesítheti. A tanköteles tanuló tanulmányainak külföldön történő folytatását – a tanköteles gyermek nyilvántartása céljából – be kell jelenteni a hivatalnak, vagy, ha a tanuló már hazai iskolába beiratkozott, az iskola igazgatójának és a

hivatalnak. A külföldi tanulmányok alatt a tanuló magyarországi tanulói jogviszonya szünetel, kivéve, ha tanulmányait egyéni munkarenddel rendelkezőként Magyarországon folytatja.

A fentiek szerint tehát amennyiben a szülő a tanulmányok külföldön történő folytatását jelenti be az iskola igazgatójának, akkor a köznevelési törvény 91. §-a szerint a tanulói jogviszony szüneteléséről van szó.

Ha a tanuló rendelkezik külföldön tanulói jogviszonnyal, a tankötelezettség teljesítésének másik módját a magyarországi tanulói jogviszony fenntartása mellett az egyéni tanulói munkarendben történő teljesítés jelentheti. Ebben az esetben a tanuló a jelenlegi, magyarországi iskolával folyamatosan tanulói jogviszonyban áll. Az egyéni tanulói munkarenddel kapcsolatban eljáró szerv az Oktatási Hivatal.

A köznevelési törvény 91. § (1) bekezdése lehetőséget teremt arra, hogy a magyar állampolgárok tankötelezettségüknek külföldi nevelés-oktatási intézményben tegyenek eleget, valamint, hogy engedély nélkül folytassanak tanulmányokat külföldön. A tanulóknak tehát lehetősége van arra, hogy tényleges külföldi tartózkodásuk alatt, külföldi nevelési-oktatási intézményben folytassanak tanulmányokat, valamint arra is, hogy Magyarországon működő külföldi intézményben létesítsenek jogviszonyt.

Ezen jogviszony mind a hazánkban magyar jogi szabályozás szerint működő külföldi nevelési-oktatási intézménnyel, mind pedig a Magyarországon működő, de külföldi jogszabályok hatálya alá tartozó intézménnyel létrejöhet. Utóbbi esetben a tanuló Magyarországon tartózkodik, ám tanulmányait nem a magyar tanügyi szabályozás alá eső, és magyarországi tantervek szerint oktató, hanem valamely külföldi jog hatálya alatt álló, ugyanakkor fizikailag Magyarországon található – működő – intézményben folytatja.

A fent hivatkozott bekezdés kikötéssel él az egyéni tanulói munkarend vonatkozásában. Eszerint Magyarországon élő magyar állampolgár, amennyiben egyéni munkarendben kívánja teljesíteni tankötelezettségét, ezt csak Magyarországon működő nevelési-oktatási intézményben teheti meg. Lehetséges tehát, hogy a tanuló egy külföldi iskolában egyéni tanulói munkarendben tanul, miközben Magyarországon él, de csak abban az esetben, ha a külföldi iskola Magyarország területén működési engedély birtokában üzemelő, nyilvántartásba vett intézmény.

A köznevelési törvény 90. § (1) bekezdése szerint Magyarország területén külföldi nevelési-oktatási intézmény akkor működhet, akkor adhat ki külföldi bizonyítványt, ha abban az államban, ahonnan származik, az intézményt nevelési-oktatási intézménynek, az általa kiadott bizonyítványt pedig az ilyen nevelési-oktatási intézménynek megfelelő bizonyítványnak jogszerűen elismerik, és az elismerést hitelt érdemlően bizonyították, feltéve, hogy az intézmény működése nem ellentétes az Alaptörvényben foglaltakkal. E rendelkezéseket a nemzetközi iskolák tekintetében is alkalmazni kell azzal az eltéréssel, hogy az elismerést az intézményt akkreditáló nemzetközi szervezetnek kell kiadnia. A külföldi nevelési-oktatási

intézményt az oktatásért felelős miniszter – az intézmény fenntartójának kérelme alapján – nyilvántartásba veszi és engedélyezi a működését.

A témához kapcsolódóan – gyermeke tanulói jogviszonyának szüneteltetésével – hivatalunkat megkereső szülőt tájékoztattuk arról, hogy a Clonlara School – a köznevelési szakterülettől kapott aktuális információk szerint – Magyarországon nyilvántartásba vett, működési engedéllyel azonban nem rendelkező szervezet. Ez ugyan nem zárja ki a magyar tanulók részvételét a Clonlara School programjában, az intézménnyel fennálló jogviszonyuk azonban tanulói jogviszonynak nem tekinthető, így mellette legalább egyéni munkarend státusszal rendelkezniük kell egy magyarországi iskolában. A tanulóknak ezen hazai iskola által szervezett osztályozóvizsgákon szükséges számot adniuk tudásukról, és a tanulmányi előmenetelükről szóló bizonyítványokat is ezen magyarországi iskola bocsátja ki. (XIII/74/2022/OJBIT)

A fenti bekezdések szerint vagy úgy teljesítheti valaki tankötelezettségét külföldi nevelési-oktatási intézményben, hogy a magyarországi iskolájában szünetel a jogviszonya, vagy úgy, hogy a magyarországi iskolájában egyéni tanulói munkarendben tanul. Mindkét esetben azonban egy külföldön található és működő iskoláról beszélünk, úgy, hogy a tanuló fizikailag is külföldön tartózkodik. Nem szünetel tehát a tanulói jogviszony abban az esetben, ha a tanuló egy külföldi iskola „magántanulója”, miközben egyebekben Magyarországon tartózkodik.

A tankötelezettség teljesítésének biztosítását a köznevelési törvény 72. § (1) bekezdésének b) pontja a szülők elsődleges kötelezettségei között nevesíti. A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: szabálysértési törvény) 247. § (1) bekezdésének a) és c) pontjai ezen kötelezettségnek további nyomatékot adva kimondják, hogy szabálysértést követ el az a szülő vagy törvényes képviselő, aki a szülői felügyelete vagy gyámsága alatt álló gyermeket kellő időben az óvodába, illetve az iskolába nem íratja be. Szintén szabálysértést követ el, akinek a szülői felügyelete vagy gyámsága – kivéve a gyermekvédelmi gyámsága – alatt álló gyermeke ugyanabban az óvodai nevelési évben az iskolai életmódra felkészítő foglalkozásokról vagy ugyanabban a tanévben az iskolai kötelező tanítási óráról, illetve foglalkozásokról igazolatlanul a jogszabályban meghatározott mértéket vagy annál többet mulaszt. Amennyiben a gyermek igazolatlan mulasztása a háttérjogszabályban meghatározott mértéket meghaladja, a szabálysértési felelősségre vonást követően a mulasztásoknak egyéb közigazgatási (gyermekjóléti, gyámhatósági) intézkedések, súlyos esetben pedig büntetőjogi szankciók lehetnek a jogkövetkezményei.

Ahogyan a tanulói jogviszony keletkezésének, úgy a megszűnésének, megszüntetésének is jogszabályi keretek között kell zajlania. Amennyiben a törvényes feltételek hiányoznak, a jogviszony megszüntetése nem lehet jogszerű. Hivatalunk egy művészeti szakgimnáziumot és technikumot érintően folytatott vizsgálatot tanulói jogviszony megszüntetésével kapcsolatban.

A panaszos szülő beadványában előadta, hogy gyermeke január 10-én kapott egy üzenetet az osztályfőnökétől, hogy akinél még otthon van az érettségi bizonyítvány, az vigye be az iskolába. Határidő nem volt az üzenetben. Január 12-én, betegsége ellenére a tanuló bevitte az érettségi bizonyítványt az iskolába, ahol az igazgatóhelyettes szóban közölte vele, hogy már nem adhatja azt le, mert már „kiírta" magát az iskolából. Semmi egyéb magyarázattal nem szolgált, sem akkor, sem azóta, majd a Kréta felületről is kitiltották a tanulót. A tanuló állítása szerint nem kapott figyelmeztetést és határidőt sem szabtak meg számára korábban, illetve nem figyelmeztették mulasztásának következményeire.

A tanuló által megfellebbezett intézkedést az illetékes tankerületi központ helybenhagyta. A válasz szerint az érettségi bizonyítvány bemutatására vonatkozóan több értesítés ment ki Krétán, illetve egyéb platformon is. A határidő 2021. december 1-je volt. Az értesítőben szerepelt az is, hogy a titkárságon kell bemutatni az eredeti érettségi bizonyítványt. Emellett az érettségi vizsgát levezető elnök is tájékoztatást adott mindenkinek, hogy mi a teendő a pótérettségi megszerzése után. A fenntartó szerint a tanuló méltányossági kérelmét elutasító válasza teljesen jogszerű és elfogadható, mulasztás az intézmény részéről nem történt.

Az ügyben megkerestük az érintett szakgimnázium és technikum igazgatóját. Az igazgató nyilatkozatában jelezte, hogy visszaállította az érintett tanuló tanulói jogviszonyát, megtörtént a tanuló KRÉTA naplóban csoportba és osztályba sorolása, továbbá engedélyezte a tanuló számára az osztályozó vizsgát, és megtörtént a tanuló jelentkezése a szakmai vizsgára is.

Az intézményvezető saját hatáskörében eljárva orvosolta a helyzetet, mindezekre figyelemmel az intézmény válaszát elfogadtuk, az ügyet lezártuk. (XIII/108/2022/OJBIT)

Értékelés, minősítés

A nevelési-oktatási folyamat lényeges része a tanulók teljesítményének értékelése, minősítése. A köznevelési jogszabályok a tanuló számonkérésére, értékelésére vonatkozóan az alábbiakat rögzítik.

A köznevelési törvény 62. § (1) bekezdésének j) pontja alapján a pedagógus alapvető feladata a rábízott tanulók nevelése, oktatása, a kerettantervben előírt törzsanyag átadása, elsajátításának ellenőrzése, sajátos nevelési igényű tanuló esetén az egyéni fejlesztési tervben foglaltak figyelembevételével. Ezzel összefüggésben kötelessége különösen, hogy a kerettantervben és a pedagógiai programban meghatározottak szerint érdemjegyekkel vagy szövegesen, sokoldalúan, a követelményekhez igazodóan értékelje a tanulók munkáját. (XIII/9/2022/OJBIT)

A köznevelési törvény 54. § (1) bekezdése szerint a pedagógus a tanuló teljesítményét, előmenetelét tanítási év közben rendszeresen érdemjeggyel értékeli, félévkor és a tanítási év végén osztályzattal minősíti. Az érdemjegyekről a tanulót és a kiskorú tanuló szülőjét rendszeresen értesíteni kell. A félévi és az év végi osztályzatot az érdemjegyek alapján kell meghatározni. Az évközi érdemjegyeket és az év végi osztályzatokat szóbeli vagy írásbeli szöveges értékelés kíséri. Az érdemjegy és az osztályzat megállapítása a tanuló teljesítményének, szorgalmának értékelésekor, minősítésekor nem lehet fegyelmezési eszköz.

(BMOJB/195/2022/OJBIT, BMOJB/39/2022/OJBIT, XIII/138/2022/OJBIT, BMOJB/40/2022/OJBIT)

Ezt a rendelkezést egészíti ki a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 64. § (1) bekezdése, mely szerint a tanuló osztályzatait évközi teljesítménye és érdemjegyei vagy az osztályozó vizsgán, a különbözeti vizsgán, valamint a pótló és javítóvizsgán nyújtott teljesítménye (a továbbiakban a felsorolt vizsgák együtt: tanulmányok alatti vizsga) alapján kell megállapítani. A kiskorú tanuló érdemjegyeiről a szülőt folyamatosan tájékoztatni kell.

A köznevelési törvény 54. § (5)-(6) bekezdései szerint az egyes tanulók év végi osztályzatát a nevelőtestület osztályozó értekezleten áttekinti, és a pedagógus, az osztályfőnök által megállapított osztályzatok alapján dönt a tanuló magasabb évfolyamba lépéséről. Abban az esetben, ha az év végi osztályzat a tanuló hátrányára lényegesen eltér a tanítási év közben adott érdemjegyek átlagától, a nevelőtestület felhívja az érdekelt pedagógust, hogy adjon tájékoztatást ennek okáról, és indokolt esetben változtassa meg döntését. Ha a pedagógus nem változtatja meg döntését, és a nevelőtestület ennek indokaival nem ért egyet, az osztályzatot az évközi érdemjegyek alapján a tanuló javára módosítja. (XIII/174/2022/OJBIT)

E szabályokból kiolvasható, hogy a tanuló év végi osztályzatának alapja a tanuló évközi teljesítménye, és érdemjegyei vagy vizsgán nyújtott teljesítményének eredményéből áll össze. Az év végi osztályzat kiszámítására vonatkozóan további szabályokat a helyi tanterv tartalmazhat, ám ezek nem lehetnek ellentétesek a jogszabályok rendelkezéseivel.

> Egy szakképző iskolai oktató azzal kereste meg hivatalunkat, hogy füzetvezetésre és házi feladatra az intézményvezető utasítása szerint nem adható érdemjegy, órai munkára pedig kizárólag jeles érdemjegyet adhattak. Az oktató kérdése az volt, hogy joga van-e az intézményvezetőnek ilyen korlátozást felállítani, és ha igen, milyen feltételekkel. Az intézményvezető azt is mondta, hogy ki fogja törölni a Kréta rendszerből a fenti kategóriába tartozó rögzített érdemjegyeket. A beadványozó kérdése továbbá arra irányult, hogy az intézményvezető felülbírálhatja-e az oktatók által beírt jegyeket. Az oktatót tájékoztattuk arról, hogy hivatalunkhoz számos esetben érkezett értékelésre vonatkozó kérdés, panasz, és a korábbi évek beszámolóiban talál hivatkozásokat az érintett kérdéskörben. (XIII/217/2022/OJBIT)

A tanulók munkájának értékelésekor, minősítésekor a pedagógust széleskörű szabadság illeti meg, ennek során kialakíthat egyedi módszereket, alkalmazhat sajátos értékelési, számonkérési technikákat, a félévi, év végi osztályzat meghatározásánál az érdemjegyeket akár eltérő súllyal is figyelembe veheti.

A pedagógus értékelési autonómiája azonban nem korlátlan. A jogszabályi környezet alapján a pedagógus az értékelés során a pedagógiai program rendelkezéseinek keretén belül bír szabadsággal. A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 7. § (1) bekezdés bo) pontja szerint az iskola pedagógiai programja meghatározza az iskola helyi tantervét, ennek keretén belül a tanuló jutalmazásával összefüggő, a tanuló magatartásának, szorgalmának értékeléséhez, minősítéséhez kapcsolódó elveket. (XIII/167/2022/OJBIT, XIII/97/2022/OJBIT, BMOJB/34/2022/OJBIT)

Ugyanezen bekezdés bi) pontja alapján az iskola pedagógiai programja határozza meg az iskola helyi tantervét, ennek keretén belül a tanuló tanulmányi munkájának írásban, szóban vagy gyakorlatban történő ellenőrzési és értékelési módját, diagnosztikus, szummatív, fejlesztő formáit, valamint a magatartás és szorgalom minősítésének elveit. Ugyanezen szakasz (5) bekezdése szerint pedig az iskola pedagógiai programjában meg kell határozni az iskolai írásbeli, szóbeli, gyakorlati beszámoltatások, az ismeretek számonkérésének rendjét, valamint az otthoni, napközis, tanulószobai felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elveit és korlátait. (XIII/171/2022/OJBIT)

> Egy szülő arról érdeklődött, hogy joga van-e egy gimnáziumi tanárnak az évkezdéskor az előző év teljes évközi anyagából témazáró dolgozatot íratni, mert azt időhiány miatt nem tudta megvalósítani előző évben. A pedagógus lezárta a tanulókat előző tanév végén az éves tananyagból, minden tanuló kapott osztályzatot. A szülő előadása szerint a három hónapos nyári szünetben nem tanuló diákok egy hét alatt nem tudnak felkészülni egy teljes tanév anyagából, emiatt gyengébben teljesítenek, és ez a jegy már az új tanévre vonatkozó osztályzások része lesz. Javasoltuk a szülőnek, hogy a számonkérés és értékelés rendjére vonatkozó iskolai szabályokról az érintett intézmény pedagógiai programjából tájékozódjon. Jeleztük továbbá, hogy amennyiben a számonkérés nem felelt meg az intézményi szabályoknak, jogorvoslattal élhet. (BMOJB/166/2022/OJBIT)

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 82. § (3) bekezdése előírja, hogy a pedagógiai programot a nevelési-oktatási intézmény honlapján nyilvánosságra kell hozni.

Több beadványban panaszoltak olyan esetet, mikor a pedagógus „visszamenőleg”, utólag írta át az érintett tanuló érdemjegyét egy rosszabbra, ezzel lerontva addigi teljesítményét, vagy akadályozva egy esetleges intézményváltást, ahol a jobb jegy feltételként volt meghatározva. A szülőket ezen esetekben jogorvoslati lehetőségeikről tájékoztattuk. (XIII/132/2022/OJBIT, BMOJB/48/2022/OJBIT)

> Egy gimnazista tanuló azzal a kérdéssel kereste meg hivatalunkat, hogy amennyiben egy tanuló a tananyag kezdetekor és végén is hiányzott az iskolából, mert kórházba került, kötelessége-e megírni az érintett tanagyagra vonatkozó dolgozatot. A tanulót az értékeléssel összefüggő hivatali álláspontunkról tájékoztattuk, továbbá javasoltuk, hogy a számonkérés és értékelés rendjére vonatkozó iskolai szabályokról az érintett intézmény pedagógiai programjából tájékozódjon. (XIII/230/2022/OJBIT)

Hivatalunkhoz a tanulók általi puskázás megítélésével kapcsolatban is érkezett beadvány. Álláspontunk szerint a számonkérések alkalmával a tanuló általi tisztességtelen eszköz használata minden esetben szankcióval jár. A puskázással a tanuló azt bizonyítja, hogy tudása nem elégséges ahhoz, hogy önállóan válaszolja meg a kérdéseket: azaz, a tudása nem egyezik meg azzal, amit a pedagógus a dolgozatban lát. Amennyiben a puskázás fegyelmezési eszközzel lenne értékelve (intővel, beírással, magatartásjeggyel), úgy a tantárgyi érdemjegy nem a valós képet tükrözné. Így a puskázás olyan jogtalan előnyhöz juttatná az ezen eszközt alkalmazó tanulót, amely alaptalanul eredményezné kedvezőbb megítélését.

Bár a puskázás tiltása kifejezetten nem jelenik meg a köznevelési jogszabályokban, ugyanakkor a köznevelés folyamatában minden szinten szankcionált a jogtalan előnyszerzés. Vizsgákon, érettségi vizsgán, felvételi vizsgán az érvénytelenség, a kizárás következményével járhat, ha valaki tiltott eszközöket vesz igénybe. A puskázás megítélése tehát az oktatás szerves részét képezi, az értékelés során különleges helyzetet eredményez.

Álláspontunk szerint nem jelenti az oktatási jogok sérelmét az, ha a puskázó (vagy egyéb módon tisztességtelen előnyt szerző) tanuló elégtelen érdemjegyet kap.

> Egy pedagógus a hivatalunk 2011. évi beszámolójában közzétett, tanórai puskázással összefüggő álláspontunkkal kapcsolatban arról érdeklődött, hogy a hatályos köznevelési törvény idején is irányadóak-e az abban foglaltak. A pedagógust tájékoztattuk, hogy e tekintetben a hatályos köznevelési törvény nem tartalmaz jogszabályi változásokat. A jogszabályok e körben továbbra is csak keretet adnak az intézményi rendelkezések kialakításához, így az intézmény helyi, belső szabályozói bírnak jelentőséggel a részletszabályokat illetően, figyelemmel arra, hogy olyan értékelési módszer, amely a tanulói jogviszonyra vonatkozó szabályoknak ellentmond, nem alkalmazható. A hivatal korábbi álláspontjában foglalt értékeket továbbra is fontosnak tartjuk, az álláspontot továbbra is fenntartjuk, abban változás nem történt. (XIII/213/2022/OJBIT)

A pedagógusnak az értékeléssel kapcsolatos széleskörű szabadságából eredően a jogalkotó szűk körben biztosít jogorvoslatot az értékeléssel kapcsolatos panaszok esetében. A köznevelési törvény 37. § (1)-(2) bekezdései szerint a nevelési-oktatási intézmény a gyermekkel, a tanulóval kapcsolatos döntéseit – jogszabályban meghatározott esetben és formában – írásban közli a tanulóval, a szülővel. Az óvoda, az iskola, a kollégium döntése, intézkedése vagy intézkedésének elmulasztása (a továbbiakban együtt: döntés) ellen a tanuló, a szülő – a közléstől, ennek hiányában a tudomására jutásától számított tizenöt napon belül – a gyermek, tanuló érdekében eljárást indíthat, kivéve a magatartás, a szorgalom, valamint a tanulmányok értékelése és minősítése ellen. Eljárás indítható a magatartás, szorgalom és a tanulmányok minősítése ellen is, ha a minősítés nem az iskola által alkalmazott helyi tantervben meghatározottak alapján történt, a minősítéssel összefüggő eljárás jogszabályba vagy a tanulói jogviszonyra vonatkozó rendelkezésekbe ütközik.

Több, hivatalunkhoz érkezett beadványra tekintettel fontos kiemelni azt is, hogy az értékeléssel összefüggő általános rendelkezések az ének, rajz, és testnevelés tantárgyak, tehát a készségtárgyak esetében is irányadóak. (BMOJB/159/2022/OJBIT, XIII/162/2022/OJBIT)

> Egy szülő arról érdeklődött, hogy amennyiben sikertelen gimnáziumi javítóvizsgát tett a gyermeke egy tantárgyból, van-e lehetőség jogorvoslatra, fellebbezésre, vagy méltányossági kérelemre. Kérdése továbbá arra irányult, hogy van-e olyan előírás vagy jogszabály, ami szerint a javítóvizsgát független vizsgabizottság előtt kell tenni. Az érintett tanulóval a saját tanára íratta meg az írásbeli dolgozatot, és ő is javította ki, mely eljárás a szülő szerint összeférhetetlen volt, tekintettel a tanárral való nem jó

viszonyra. A szülőt az alábbiak alapján a javítóvizsgára, továbbá a független vizsgabizottságra vonatkozó rendelkezésekről tájékoztattuk. (BMOJB/109/2022/OJBIT)

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 64. § (7) bekezdésének a) pontja szerint javítóvizsgát tehet a vizsgázó, ha a tanév végén – legfeljebb három tantárgyból – elégtelen osztályzatot kapott. Ugyanezen § (8) bekezdése szerint a vizsgázó javítóvizsgát az iskola igazgatója által meghatározott időpontban, az augusztus 15-étől augusztus 31-éig terjedő időszakban tehet. Szakmai gyakorlatból akkor lehet javítóvizsgát tenni, ha a gyakorlati képzés szervezője azt engedélyezte. A 65. § (1) bekezdés szerint a különbözeti vizsgákra tanévenként legalább két vizsgaidőszakot kell kijelölni. Javítóvizsga letételére az augusztus 15-étől augusztus 31-éig terjedő időszakban, osztályozó, különbözeti és beszámoltató vizsga esetén a vizsgát megelőző három hónapon belül kell a vizsgaidőszakot kijelölni azzal, hogy osztályozó vizsgát az iskola a tanítási év során bármikor szervezhet. A vizsgák időpontjáról a vizsgázót a vizsgára történő jelentkezéskor írásban tájékoztatni kell.

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 73. §-a tartalmazza a független vizsgabizottságra vonatkozó részletszabályokat. Eszerint a független vizsgabizottság előtt letehető tanulmányok alatti vizsgát a kormányhivatal szervezi. A tanuló – kiskorú tanuló esetén a szülője – a félév vagy a tanítási év utolsó napját megelőző harmincadik napig, az 51. § (7) bekezdésében meghatározott esetben az engedély megadását követő öt napon belül jelentheti be, ha osztályzatának megállapítása céljából független vizsgabizottság előtt kíván számot adni tudásáról. A bejelentésben meg kell jelölni, hogy milyen tantárgyból kíván vizsgát tenni. Az iskola igazgatója a bejelentést nyolc napon belül továbbítja a kormányhivatalnak, amelyik az első félév, valamint a tanítási év utolsó hetében szervezi meg a vizsgát. A tanuló – kiskorú tanuló esetén a szülője – a bizonyítvány átvételét követő tizenöt napon belül kérheti, hogy amennyiben bármely tantárgyból javítóvizsgára utasították, akkor azt független vizsgabizottság előtt tehesse le. Az iskola a kérelmet nyolc napon belül továbbítja kormányhivatalnak. A kormányhivatal által szervezett független vizsgabizottságnak nem lehet tagja az a pedagógus, akinek a vizsgázó hozzátartozója, továbbá aki abban az iskolában tanít, amellyel a vizsgázó tanulói jogviszonyban áll.

Hivatalunkhoz abban a kérdésben is érkezett szülői megkeresés, hogy a pedagógusnak van-e joga az osztályzatokat a többiek előtt felolvasni. Tekintettel arra, hogy az oktatás kollektív tevékenység, a nevelés-oktatás területén, az oktatás során sok minden az érintett osztályt alkotó tanulók előtt, az osztályközösség előtt zajlik, ilyen például az iskolai számonkérés is. Álláspontunk szerint a szabályok betartását éppen az szolgálja, hogy mindenki – jelen esetben az osztály többi tagja – tudhatja, hogy az adott teljesítményért pontosan milyen értékelés jár. Röviden megfogalmazva megállapíthatjuk, hogy az értékeléssel kapcsolatban nincs titok, hiszen az nyújt garanciát az átláthatóságra, a szabályok megtartására. Az átláthatóság csak úgy tud megfelelően működni, ha a jegyeket felolvassák egymás előtt. (BMOJB/192/2022/OJBIT)

Egy beadványozó a pedagógus év végi értékelésének korlátaival kapcsolatban érdeklődött. A beadvány alapján egy szakképző intézményben egy pedagógus valamennyi diákot érintően lefelé kerekített,

> rosszabb osztályzatot adott, mint a gyakorlatban általában szokás. Az értékelésre vonatkozóan a technikum szabályozási dokumentumai nem tartalmaztak előírást, amely megtiltaná vagy megengedné a szigorúbb osztályozást. A pedagógus sem az év elején, sem a tanév során nem adott tájékoztatást a szülőknek az értékelési módszeréről. Több szülőt is felháborított a helyzet, úgy látták, a szakképzési törvény nem biztosít jogorvoslatot az értékeléssel szemben, és ez alapján a pedagógus értékelésének nincs semmilyen határa, korlátja. A szülő az észrevételekkel megkereste a pedagógust, az osztályfőnököt, valamint az igazgatót, főigazgatót is, azonban a kérdés szőnyeg alá söprésére való törekvéssel találkozott. A szülőt a szakképzési területet érintő, alábbiakban kifejtett értékelési szabályozásról, továbbá jogorvoslati lehetőségéről, hivatalunk eljárásának feltételeiről tájékoztattuk. (BMOJB/59/2022/OJBIT)

A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: szakképzési törvény) 37. § (1) bekezdése szerint a szakképző intézmény döntése, intézkedése vagy annak elmulasztása ellen a tanuló, kiskorú tanuló esetén a kiskorú tanuló törvényes képviselője a tanuló érdekében, illetve a képzésben részt vevő személy – a közléstől, ennek hiányában a tudomására jutásától számított tizenöt napon belül – eljárást indíthat. A tanulmányok minősítése ellen eljárás akkor indítható, ha a minősítés nem a szakképző intézmény szakmai programjában meghatározottak alapján történt, a minősítéssel összefüggő eljárás jogszabályba vagy a tanulói jogviszonyra, illetve a felnőttképzési jogviszonyra vonatkozó rendelkezésekbe ütközik. A tanulmányok értékelése ellen eljárás nem indítható.

A szakképzési törvény 60. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a tanuló teljesítményét az oktató a tanítási év közben rendszeresen érdemjeggyel értékeli, félévkor és a tanítási év végén osztályzattal minősíti.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az oktató a tanuló teljesítményét a tanítási év végén minősíti. A szakképző intézmény döntésének fenntartó általi felülvizsgálatára tehát a jogszabály a fent jelzett esetekben lehetőséget biztosít.

A tanulók munkájának értékelésekor, minősítésekor, ahogyan a pedagógust is, az oktatót is széleskörű szabadság illeti meg, az oktató értékelési autonómiája azonban szintén nem korlátlan. A jogszabályi környezet alapján az oktató az értékelés során a szakmai program rendelkezéseinek keretén belül bír szabadsággal, illetve figyelemmel kell lennie adott esetben az oktatói testület felhívására is.

A szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet) 14. § (2) bekezdés 2. pontjának b) és d) pontjai alapján a szakképző intézmény szakmai programja meghatározza a szakképző intézmény közismereti oktatásra és ágazati alapoktatásra vonatkozó oktatási programját, ennek keretén belül a tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy teljesítménye ellenőrzésének és értékelésének, illetve minősítésének módját; továbbá a tanuló teljesítményének írásban, szóban vagy gyakorlatban történő ellenőrzési és értékelési módját, diagnosztikus, szummatív, fejlesztő formáit.

A 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet 194. § szerint, ha az év végi osztályzat a tanuló hátrányára lényegesen eltér a tanítási év közben adott érdemjegyek átlagától, az oktatói testület felhívja az érintett oktatót, hogy adjon tájékoztatást ennek okáról, és indokolt esetben változtassa meg döntését. Ha az oktató nem változtatja meg döntését, és az oktatói testület ennek indokaival nem ért egyet, az osztályzatot az évközi érdemjegyek alapján a tanuló javára módosítja.

Mulasztás

A köznevelési törvény 46. § (1) bekezdésének a) és b) pontjai alapján a tanuló kötelessége, hogy részt vegyen a kötelező és a választott, továbbá általános iskolában a tizenhat óráig tartó egyéb foglalkozásokon és szakmai gyakorlatokon, továbbá eleget tegyen – rendszeres munkával és fegyelmezett magatartással, képességeinek megfelelően – tanulmányi kötelezettségének. (XIII/80/2022/OJBIT)

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 51. §-a rögzíti a hiányzások igazolásával összefüggő részletes szabályokat. Ha a gyermek az óvodai foglalkozásról, a tanuló a tanítási óráról és egyéb foglalkozásról, valamint a kollégiumi foglalkozásról távol marad, mulasztását igazolnia kell. A jogszabályi rendelkezések alapján a mulasztást az alábbi esetekben igazoltnak kell tekinteni: a gyermek, a tanuló – gyermek, kiskorú tanuló esetén a szülő írásbeli kérelmére – a házirendben meghatározottak szerint engedélyt kapott a távolmaradásra; vagy beteg volt, és azt a házirendben meghatározottak szerint igazolja, továbbá hatósági intézkedés vagy egyéb alapos indok miatt nem tudott kötelezettségének eleget tenni; illetve abban az esetben is, ha a gyermek ideiglenes óvodai elhelyezésének, a tanuló ideiglenes vendégtanulói jogviszonyának időtartamát a 49. § (2b) bekezdése szerinti igazolással igazolja. Igazoltnak kell tekinteni a mulasztást akkor is, ha az általános iskola 7-8. évfolyamos, valamint a középfokú iskola 10-12. évfolyamos tanulója – tanítási évenként legfeljebb két alkalommal – pályaválasztási célú rendezvényen vesz részt vagy pályaválasztási céllal marad távol, feltéve, ha a részvételt a szervező intézmény által kiállított igazolással igazolja. (XIII/238/2022/OJBIT, XIII/136/2022/OJBIT, XIII/28/2022/OJBIT)

> Egy szülő azzal a panasszal fordult hivatalunkhoz, hogy a pedagógus orvosi igazolást rögzített a gyermeke mulasztására, azonban ő azt szülőként óhajtotta volna igazolni. Sérelmezte, hogy a tanár orvosi igazolás nélkül rögzítette a mulasztást igazoltnak, holott orvosi igazolás nem állt rendelkezésére. A szülőt jogorvoslati lehetőségéről tájékoztattuk. (XIII/94/2022/OJBIT)

A mulasztás egyik leggyakoribb oka a betegség. A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 51. § (1) bekezdése szerint a beteg gyermek, tanuló az orvos által meghatározott időszakban nem látogathatja a nevelési-oktatási intézményt. Ha a pedagógus megítélése szerint a gyermek, a tanuló beteg, gondoskodik a többi gyermektől, tanulótól való elkülönítéséről, és kiskorú gyermek, tanuló esetén a lehető legrövidebb időn belül értesíti a gyermek, a tanuló szüleit. Az igazolásnak tartalmaznia kell a betegség miatt bekövetkezett távollét pontos időtartamát is. Ha

a kollégiumban lakó tanuló hazautaztatása nem oldható meg, az egészséges tanulóktól el kell különíteni. (XIII/84/2022/OJBIT)

> Egy általános iskola szülői munkaközösségének elnöke azzal kereste meg hivatalunkat, hogy a szülő által igazolható napok számát milyen módon lehetne emelni az érintett intézményben, ahol erre 3 napot rögzítenek az iskolai szabályok. Több szülő és a háziorvos is jelezte az elnöknek, hogy próbáljanak lépéseket tenni a szülő által igazolható napok számának emelése érdekében. A beadványozót az alábbiakban kifejtett hivatali álláspontról tájékoztattuk. (XIII/201/2022/OJBIT)

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 5. § (1) bekezdés a) pontja szerint a nevelési-oktatási intézmény házirendjében kell szabályozni a gyermek, tanuló távolmaradásának, mulasztásának, késésének igazolására vonatkozó előírásokat. A jogszabály tehát a mulasztások igazolásának tekintetében keretet biztosít, a részletszabályokat az intézmény házirendjében van lehetőség rendezni.

Tekintettel arra, hogy a nevelőtestület a nevelési-oktatási intézmény legfontosabb tanácskozó és döntéshozó szerve, így a házirend elfogadásáról a nevelőtestület dönt. Ezt a köznevelési törvény 70. § (2) bekezdésének g) pontja egyértelműen rögzíti. A köznevelési törvény 72. § (5) bekezdésének d) pontja szerint a szülő joga ugyanakkor, hogy írásbeli javaslatát a nevelési-oktatási intézmény vezetője, a nevelőtestület megvizsgálja, és arra érdemi választ kapjon.

A felvetett témában hivatalunk több jó gyakorlatról, tapasztalatról hallott. Számos olyan intézményi döntés született, melyben a szülők által igazolható napok számát megemelték. Volt olyan általános iskola, ahol tíz napra, és olyan általános iskola és gimnázium is, ahol tizenöt napra emelték a keretet. Több budapesti iskolában is tíz-tizenöt napot igazolhatnak a szülők. A tapasztalatok szerint a fenti intézkedések következtében a hiányzások és indokolatlan távollétek száma nem emelkedett meg.

Tekintettel a mulasztások igazolásának kötelezettségére, az igazolatlan mulasztásoknak súlyos jogkövetkezményei lehetnek. A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 51. § (3) bekezdése szerint, ha a gyermek, a tanuló távolmaradását nem igazolják, a mulasztás igazolatlan. Az iskola köteles a szülőt és a tanuló kollégiumi elhelyezése esetén – amennyiben a kollégium nem az iskolával közös igazgatású intézmény – a kollégiumot is értesíteni a tanköteles tanuló első alkalommal történő igazolatlan mulasztásakor, továbbá abban az esetben is, ha a nem tanköteles kiskorú tanuló igazolatlan mulasztása a tíz órát eléri. Az értesítésben fel kell hívni a szülő figyelmét az igazolatlan mulasztás következményeire. Ha az iskola értesítése eredménytelen maradt, és a tanuló ismételten igazolatlanul mulaszt, az iskola a gyermekjóléti szolgálat közreműködését igénybe véve megkeresi a tanuló szülőjét. (BMOJB/204/2022/OJBIT, XIII/113/2022/OJBIT)

> Egy szülő azzal kereste fel hivatalunkat, hogy a nyolcadikos gyermekét tanító magyar nyelv és irodalom tanár szeptember első hetében távozott az intézményből. Emiatt a szülők úgy döntöttek, hogy egy másik oktatási intézményben induló felvételi előkészítő szakkörre íratják be a diákot. Később a saját iskolájában az új magyar tanár indított felkészítő szakkört, azonban ütközött a másik felvételi szakkörrel, amire a

gyermek járt. A szülők úgy döntöttek, mivel a másik helyen már szeptember óta voltak folyamatos foglalkozások, nem cserélik le a szakkört. Az érintett pedagógus azonban a Kréta naplóban igazolandó hiányzásként (tanórán kívüli mulasztás) rögzítette ezen alkalmakat. A szülő sérelmezte, hogy a tanár hiányzóként naplózza gyermekét, ugyanis a felkészítő egy tanórán kívüli foglalkozás volt, amely nem tanóra, és nem is hivatalos iskolai rendezvény. A szülőt tájékoztattuk jogorvoslati lehetőségéről, továbbá hivatalunk eljárásának feltételeiről. (BMOJB/225/2022/OJBIT)

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 51. § (7)-(8) bekezdései szerint, ha a tanulónak – az ideiglenes vendégtanulói jogviszony időtartamának kivételével – egy tanítási évben az igazolt és igazolatlan mulasztása együttesen
- az Nkt. 5. § (1) bekezdés b)-c) pontjaiban meghatározott pedagógiai szakaszban a kétszázötven tanítási órát,
- az Nkt. 5. § (1) bekezdés d) pontjában meghatározott iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában az elméleti tanítási órák húsz százalékát,
- alapfokú művészeti iskolában a tanítási órák egyharmadát,
- egy adott tantárgyból a tanítási órák harminc százalékát meghaladja,
és emiatt a tanuló teljesítménye tanítási év közben nem volt érdemjeggyel értékelhető, a tanítási év végén nem minősíthető, kivéve, ha a nevelőtestület engedélyezi, hogy osztályozóvizsgát tegyen. A nevelőtestület a (7) bekezdésben foglaltak alapján az osztályozóvizsga letételét akkor tagadhatja meg, ha a tanuló igazolatlan mulasztásainak száma meghaladja a húsz tanórai foglalkozást, és az iskola eleget tett a (3) bekezdésben meghatározott értesítési kötelezettségének. Ha a tanuló teljesítménye a tanítási év végén nem minősíthető, tanulmányait évfolyamismétléssel folytathatja. Ha a tanuló mulasztásainak száma már az első félév végére meghaladja a meghatározott mértéket, és emiatt teljesítménye érdemjeggyel nem volt minősíthető, félévkor osztályozóvizsgát kell tennie.

A fenti eljárásrend szerint, amennyiben egy tanuló eléri a mulasztások fentiekben meghatározott mértékét, először a pedagógus dönt arról, megszerzett érdemjegyei alapján tudja-e minősíteni a tanuló munkáját. Amely tantárgyakból érdemjegyei alapján értékelhető a tanuló, értékeli a pedagógus. E döntését a pedagógus a pedagógiai program értékelésre vonatkozó rendelkezéseinek figyelembevételével hozza meg, nem pusztán az érdemjegyek számát tekinti meghatározónak. Amely tantárgyaknál a minősítés az érdemjegyek alapján nem lehetséges, sor kerül a nevelőtestület döntésére. A nevelőtestület azonban csak az igazolatlan mulasztások meghatározott számának elérése esetén tagadhatja meg az osztályozó vizsga letételét. Ebben a helyzetben (a megfelelő értesítések megtörténte esetén) évismétlésre kerül sor. Minden egyéb esetben osztályozó vizsga során értékelik a tanuló teljesítményét. Ha a tanuló érdemjegyei alapján kerül sor az értékelésre, és így elégtelen év végi osztályzatot állapít meg a pedagógus, úgy javítóvizsgára kerül sor e tantárgyból. (XIII/204/2022/OJBIT)

Fenntartói irányítás

A köznevelési alapfeladatok ellátásáról – az óvodai neveléstől, a nemzetiséghez tartozók óvodai neveléstől és a többi gyermekkel együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésétől eltekintve – az állam gondoskodik. Az állam köznevelési feladatait intézmények alapítása és fenntartása, továbbá az egyházi vagy magán köznevelési intézmények fenntartóival kötött köznevelési szerződések útján látja el.

A köznevelési törvény 83. § (2) bekezdés e) pontja alapján a fenntartó ellenőrizheti a köznevelési intézmény gazdálkodását, működésének törvényességét, hatékonyságát, a szakmai munka eredményességét. (BMOJB/172/2022/OJBIT, BMOJB/191/2022/OJBIT)

Az óvodákat fenntartó önkormányzatok működését a köznevelési törvény rendelkezései kötelező erővel szabályozzák. A jogszabályi rendelkezések keretei között az intézményekre vonatkozó részleteket a fenntartók maguk alkothatják meg. (XIII/139/2022/OJBIT)

A köznevelési törvény 83. § (2) bekezdés a) pontja értelmében a fenntartó e törvényben foglalt keretek között – a tankerületi központ, valamint az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott köznevelési intézmény kivételével – dönt a köznevelési intézmény létesítéséről, nevének megállapításáról, gazdálkodási jogköréről, átszervezéséről, megszüntetéséről, alapfeladatának módosításáról, fenntartói jogának átadásáról.

> Egy panaszos szülő egy állami fenntartású tagintézmény átszervezésével kapcsolatban kereste fel hivatalunkat. Előadása szerint a felső tagozat működését érintő átszervezésről még a tagintézmény vezetőjét sem tájékoztatták, csak az érintett település polgármesterét, illetve az anyaintézmény igazgatóját. A panaszos a tagintézmény-vezetőtől egy kötetlen beszélgetés során értesült a döntésről. Kérdése az volt, hogy érdemes-e a döntés ellen lépéseket tenniük. Az átszervezés következtében az érintett tanulók oktatása az anyaintézményben történne, de több okból kifolyólag ezt a szülők nem kívánták. Álláspontja szerint a helyzet nem fair a gyerekekkel és a pedagógusokkal szemben sem, 35 családot érintő változásról van szó. Az illetékes tankerületi központtól hivatalos értesítést – az átszervezésről szóló döntésről – még nem kapott a tagintézmény. A szülőt tájékoztattuk hivatalunk eljárásának feltételeiről, a jogorvoslati út kimerítésének szükségességéről. Felhívtuk a figyelmét, hogy eljárásunk során célszerűségi, illetve gazdasági szempontból nem vizsgálódunk. Javasoltuk, hogy várják be a hivatalos értesítést, utána tudnak lépéseket tenni az ügyben, belátásuk szerint. (BMOJB/88/2022/OJBIT)

> Egy 11. osztályos gyermek szülője azzal fordult hivatalunkhoz, hogy az érintett gimnáziumban több mint 700 tanulót ért jogsérelem az épület állapota miatt. A gimnázium több mint 10 éve esedékes felújítása 2022 nyarán kezdődött el, a szülők, tanulók és pedagógusok augusztus utolsó napjaiban szembesültek azzal, hogy a felújítási munkálatok jelentős csúszásban vannak. Az azbesztet tartalmazó tető és a több tonnás üvegtető bontása az aula fölött szeptember első két hetére esett. A fenntartó oktatásra alkalmasnak minősítette az épületet, ahol nem volt áram, nem volt tanári szoba, öt osztálynak folyamatosan a folyosón kellett tanulnia, nem szabadott ablakot nyitni, az épület tetején nem volt tető sem. Az intézményvezető és az ott tanító pedagógusok egy hónapra kiterjedően online oktatás elrendelését kérelmezték a fenntartótól, mely kérdésben azonban a tankerületi központ nem bírt döntési joggal. A tanév harmadik hetére

rendeződni látszott a helyzet, azonban egy komoly esőzés miatt beázás pusztított az épület belsejében, a lámpákból, konnektorokból folyt a víz, a vakolat leesett, az osztálytermek vízzel borítottak voltak. A szülő sérelmezte, hogy az iskola épületének felújítására gondatlan módon került sor, csereépület biztosítása nélkül. Hivatalunk megkereste az illetékes fenntartói képviselőt, aki tudomásunkra hozta nyilvános közleményét az üggyel kapcsolatban. A közlemény tartalma szerint az összes osztály oktatása a felújítás ideje alatt a továbbiakban a környező intézmények termeiben megoldottá vált. (BMOJB/155/2022/OJBIT, BMOJB/160/2022/OJBIT)

A fenntartó a gazdasági, pénzügyi szempontokon túl hatással van a pedagógiai munkára is. A köznevelési törvény 83. § (2) bekezdés h)-i) pontjai értelmében a fenntartó értékeli a nevelési-oktatási intézmény pedagógiai programjában meghatározott feladatok végrehajtását, a pedagógiai-szakmai munka eredményességét, továbbá ellenőrzi a pedagógiai programot, a házirendet, valamint a SZMSZ-t.

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 160. §-a szerint a kormányhivatal törvényességi ellenőrzési hatáskörrel bír a magán fenntartású intézmények felett. Eszerint az eljáró hatóság az egyházi, magán és nemzetiségi önkormányzati fenntartású nevelési-oktatási intézmény fenntartói tevékenységének törvényességi ellenőrzése keretében különösen azt vizsgálja, hogy
a) van-e joga a fenntartónak a tevékenység folytatásához,
b) összhangban áll-e az alapító okirat, a működés megkezdéséhez szükséges engedély és a pedagógiai program,
c) a nevelési-oktatási intézmény törvényes és szakszerű működése érdekében milyen intézkedéseket tettek,
d) a fenntartó által az intézmény rendelkezésére bocsátott vagyon biztosítja-e az alapító okiratban meghatározott feladatok végrehajtását, a 161. § (2) bekezdése szerinti kötelező (minimális) helyiség- és eszközjegyzékben, valamint a 161. § (3) bekezdése szerinti kötelező (minimális) felszerelési jegyzékben foglaltak meglétét,
e) a fenntartó által elkészített éves költségvetés biztosítja-e az Nkt.-ben meghatározott feladatok ellátását,
f) az Nkt. 23. § (3) bekezdése szerinti ütemtervben foglaltak teljesülnek-e,
g) egyházi nevelési-oktatási intézmény fenntartója esetében az SZMSZ jóváhagyásával kapcsolatos eljárás törvényes-e,
h) a nevelési-oktatási intézmény vezetőjének alkalmazása törvényes-e,
i) vizsgálta-e a fenntartó a nevelési-oktatási intézmény pedagógiai programjában meghatározott feladatok végrehajtását, a szakmai munka eredményességét,
j) a fenntartó a döntései meghozatalakor betartja-e az előírt egyeztetési kötelezettségét.

A fentiek alapján egy magán fenntartású intézmény működésével kapcsolatban hozzánk forduló panaszost tájékoztattuk arról, hogy az intézmény törvényes működésének ellenőrzése céljából lehetősége van jelzéssel élni az illetékes kormányhivatalnál. (BMOJB/137/2022/OJBIT)

Az oktatási szereplők jogainak garanciái

A hivatalunk által folytatott vizsgálatok alapján megállapítható, hogy sok esetben azért sérülnek az oktatási szereplők jogai, mert az intézmények nem tartják be azon garanciális jelentőségű rendelkezéseket, amelyek az előzőekben bemutatott jogok érvényesülésének nélkülözhetetlen előfeltételei. Garanciális rendelkezéseknek tekintjük a nevelési-oktatási intézmények belső szabályzataira vonatkozó előírásokat, hiszen e szabályzatok a tanulói jogviszony tartalmára vonatkozóan széleskörűen kiegészítik a jogszabályok rendelkezéseit. Garanciális jelentőségűek továbbá az oktatási szereplők tájékoztatására vonatkozó rendelkezések. A tanuló, szülő értesítése, az intézmény tájékoztatási kötelezettsége számos helyen megjelenik a köznevelési szabályok között, néhány esetben az előírt tájékoztatás megléte a döntés érvényességének feltétele.

A nevelési-oktatási intézmények működését garantáló rendelkezések közé tartoznak a csoportbeosztásokra vonatkozó előírások is. A köznevelési törvény az értelmező rendelkezések között határozza meg az óvodai csoport, iskolai osztály, kollégiumi csoport fogalmát: az a legalább egy nevelési évre, tanévre alkotott oktatásszervezési egység, amely meghatározott közös pedagógiai feladatok végrehajtására alakul az óvodába, iskolába, kollégiumba felvételt nyert, azonos feladatellátási helyre járó gyermekekből, tanulókból.

A köznevelési törvény 51. § (4) bekezdésében egyértelműen rögzített, hogy az iskolába felvett tanulók osztályba vagy csoportba való beosztásáról – a szakmai munkaközösség, annak hiányában a nevelőtestület véleményének kikérésével – az igazgató dönt. (XIII/232/2022/OJBIT, BMOJB/57/2022/OJBIT, BMOJB/97/2022/OJBIT)

> Egy szülő azzal fordult hivatalunkhoz, hogy egy általános iskolában a német nyelvet tanuló diákoknak nem volt lehetőségük a saját szintjüknek megfelelő idegen nyelv tanulására. Az intézmény nem biztosított csoportbontást, így órarend összeállítási nehézségekre hivatkozva ezen diákoknak az iskolában angol nyelvet tanult diákokkal együtt, egységesen tanították az első (angol), illetve a második (német) nyelvet. A szülő álláspontja szerint az angol nyelvtudást illetően az általános iskolában német nyelvet tanult diákok nem tudnak néhány hónap alatt felzárkózni az angol nyelvet tanult diákokhoz képest. Ugyanezen tanulók a német nyelvtudást illetően sem kapják meg a szintjüknek megfelelő német oktatást, hiszen a kezdőkkel együtt tanulják a nyelvet. A szülőt hivatalunk eljárásának feltételeiről, továbbá jogorvoslati lehetőségéről tájékoztattuk. (BMOJB/93/2022/OJBIT)

A köznevelési törvény garanciális rendelkezései között a tanügyi dokumentumok és azok – az oktatási szereplők részére történő – rendelkezésre állása is fontos szerepet töltenek be. Az oktatás szereplőinek lehetőségük van elveszett bizonyítványaikról másodlatot kérni a kiállító intézményektől. A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 96. § (6) bekezdése alapján az elveszett vagy megsemmisült bizonyítványról – kérelemre – a törzslap alapján bizonyítványmásodlat állítható ki. A bizonyítványmásodlatért a külön jogszabályban meghatározottak szerint illetéket kell leróni. A 114. § (1)-(4) bekezdései szerint a köznevelés rendszerében kiállított bizonyítványmásodlat az eredeti okirat pótlására szolgáló, a törzslap tartalmával megegyező, a kiállításának időpontjában hitelesített irat. A bizonyítványmásodlatnak – a 113. § (2) bekezdés

szerinti névváltozás kivételével – szöveghűen tartalmaznia kell az eredeti bizonyítványon található minden adatot és bejegyzést. A másodlat kiadását az eredeti bizonyítványt kiállító iskola vagy jogutódja, az iskola jogutód nélküli megszűnése esetén az végzi, akinél a megszűnt iskola iratait elhelyezték (a továbbiakban együtt: kiállító szerv). A bizonyítványmásodlaton záradék formájában fel kell tüntetni a másodlat kiadásának az okát, továbbá a kiállító szerv nevét, címét, a kiadás napját, valamint el kell látni iktatószámmal, a kiállító szerv vezetőjének vagy megbízottjának aláírásával és körbélyegzőjének lenyomatával. Bizonyítványmásodlat kiadása esetén a törzslapon fel kell tüntetni a kiadott másodlat iktatószámát, a kiadás napját, továbbá azt, ha az eredeti bizonyítványt megsemmisítették vagy érvénytelenné nyilvánították. Amennyiben az eredeti érettségi bizonyítvány, szakmai bizonyítvány, képesítő bizonyítvány szerepel a hivatal által vezetett központi nyilvántartásában, az eredeti bizonyítvány megsemmisítéséről, érvénytelenné nyilvánításáról és a másodlat kiadásáról a központi nyilvántartás vezetőjét értesíteni kell. A bizonyítványokról, az érettségi és a szakképesítő bizonyítványokról másodlatot engedélyezett, sorszámozott bizonyítványnyomtatványon nem lehet kiállítani. (BMOJB/127/2022/OJBIT)

Az oktatási szereplők jogainak garanciái között kiemelt jelentőséggel bír a tanulók felügyeletének biztosítása. A köznevelési törvény 46. § (3) bekezdésének b) pontja szerint a tanulónak joga, hogy a nevelési-oktatási intézményben biztonságban és egészséges környezetben neveljék és oktassák. Ugyanezen szakasz (3) bekezdésének f) pontja alapján a tanulónak joga, hogy személyiségi jogait, így különösen személyiségének szabad kibontakoztatásához való jogát, önrendelkezési jogát, cselekvési szabadságát, családi élethez és magánélethez való jogát a nevelési-oktatási intézmény tiszteletben tartsa, e jogának gyakorlása azonban nem korlátozhat másokat ugyanezen jogainak érvényesítésében, továbbá nem veszélyeztetheti a saját és társai, a nevelési-oktatási intézmény alkalmazottai egészségét, testi épségét, valamint a művelődéshez való jog érvényesítéséhez szükséges feltételek megteremtését, fenntartását.

A köznevelési törvény 4. § 10. pontja szerint a tanuló felügyelete a nevelési-oktatási intézményben: a tanuló testi épségének megóvásáról és erkölcsi védelméről való gondoskodás, a nevelési-oktatási intézménybe történő belépéstől a nevelési-oktatási intézmény jogszerű elhagyásáig terjedő időben, továbbá a pedagógiai program részeként kötelező, a nevelési-oktatási intézményen kívül tartott foglalkozások, programok ideje alatt. A köznevelési törvény 25. § (5) bekezdése rögzíti, hogy a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről. A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 168. § (2) bekezdése alapján a nevelési-oktatási intézményben a nyitvatartási időben biztosítani kell a gyermekek, tanulók felügyeletét, védelmét, figyelemmel a baleset-megelőzés szempontjaira. (BMOJB/232/2022/OJBIT)

> Egy fogyatékossággal élő tanuló édesanyja az alábbi panasszal fordult hivatalunkhoz. Gyermekét három alkalommal érte baleset az intézményben, azonban az esetek közül csak egyszer értesítették a szülőt. A másik esetben csak a tanítás után látta, hogy beleset történt, szétrepedt szájjal adták át neki a gyermeket.

Ekkor kérdőre vonta ugyan a nevelőt, azonban nem tudták elmondani, mi történt a tanulóval. A gyermek elmondása szerint valaki felemelte, és ledobta a földre. A szülő másnap ismét kérdőre vonta a nevelőt, aki azt mondta, hogy sajnos többször előfordult, hogy a gyermekekkel nincsenek felügyelők és balesetek történnek.
A szülőt tájékoztattuk jogorvoslati lehetőségéről. Visszajelzésében megköszönte válaszunkat, továbbá tájékoztatta hivatalunkat, hogy sikerült beszélnie az igazgatóval, illetve a nevelőkkel, melyről jegyzőkönyv is készült. Bízik abban, hogy nem fogja több baleset érni gyermekét. (BMOJB/182/2022/OJBIT)

Egy hatodik osztályos tanuló szülője azzal fordult hivatalunkhoz, hogy az intézményben nagy gyakorisággal fordult elő, hogy a gyermekeket tanítási idő alatt az iskola épületén kívülre, közterületre vitték, tömegközlekedési eszközön utaztatták, tömegrendezvényeket látogattak meg velük. A szülő sérelmezte, hogy ezzel kapcsolatban semmilyen szülői beleegyező nyilatkozatot nem írattak alá a szülőkkel, továbbá a programokkal kapcsolatos tájékoztatás is hiányos volt. Sokszor az időjárás pillanatnyi állapota alapján hozta meg a tanár a döntést, hogy a csoport megy-e valahova, vagy sem, így a szülő egyáltalán nem tudhatta, hogy gyermeke egy adott időpontban az iskola épületében tartózkodik-e, vagy valamely közterületen. A szülőt hivatalunk eljárásának feltételeiről, továbbá a jogorvoslati lehetőségéről tájékoztattuk. (BMOJB/142/2022/OJBIT)

A felügyeletre vonatkozó jogszabályi rendelkezésekből eredő kiemelt pedagógusi kötelesség, hogy megtegyenek mindent az olyan jellegű konfliktusok megakadályozása érdekében, amelyek a tanulótársak közötti bántalmazásokhoz vezetnek.

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 131. § (3) bekezdése kimondja azt is, hogy abban az esetben, ha a pedagógus a gyermek, a tanuló bántalmazását vagy más deviáns viselkedésformákat észlel, az adott osztály vagy tanulócsoport nevelésében, oktatásában közreműködők bevonásával esetmegbeszélést kezdeményez, majd a pedagógusokkal közösen feltárja azokat a lehetséges okokat, amelyek a viselkedés sajátos formájához vezethettek. A konfliktusban érintett gyermekek, tanulók az iskolapszichológus kiemelt segítségében részesülnek.

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 129. § (2)-(3) bekezdései szerint a nevelési-oktatási intézmény közreműködik a gyermekek, tanulók veszélyeztetettségének megelőzésében és megszüntetésében, ennek során együttműködik a gyermekjóléti szolgálattal, a gyermekjogi képviselővel, valamint a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátó más személyekkel, intézményekkel és hatóságokkal. Ha a nevelési-oktatási intézmény a gyermeket, tanulót veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni, vagy a gyermekközösség, a tanulóközösség védelme érdekében indokolt, megkeresi a gyermek- és ifjúságvédelmi szolgálatot vagy más, az ifjúságvédelem területen működő szervezetet, hatóságot, amely javaslatot tesz további intézkedésekre. Ilyen konfliktusok esetén azonban mindig kiemelten fontos a kirívó tanulói magatartás okainak – akár külső segítség bevonásával történő – feltárása és megfelelő kezelése is.

Az oktatási szereplők jogainak garanciái között a következőkben a tanulók által elkövetett kötelességszegő magatartásokkal kapcsolatos jogszabályi környezetet, és a lehetséges következményeket mutatjuk be. A tanulók kötelességszegő magatartásának szankcionálására az intézmény házirendjében meghatározott fegyelmező intézkedések állnak rendelkezésre, melyek nem lehetnek ellentétesek a jogszabályi előírásokkal.

A fegyelmező intézkedések körében hivatalunkhoz különféle panaszok érkeztek. Egy esetben verekedés miatt fegyelmi eljárást indítottak a tanulóval szemben, és arról érdeklődtek, a fegyelmi tárgyalásig hogyan függeszthetik fel a tanulmányait, ugyanis magatartásával zavarja társait. Más esetben a kizárás fegyelmi büntetés bírósági megtámadásával összefüggésben kérték tájékoztatásunkat. Előfordult olyan eset, ahol az intézményben rendszeres megfélemlítések voltak, a fegyelmezésre pedig kürtöt használt a pedagógus. Olyan panasz is érkezett hivatalunkhoz, hogy az ebéd közben beszélgető tanulókat engedetlenségük miatt felállították és nem fejezhették be az étkezésüket. Panaszoltak olyan esetet is, ahol a pedagógus szaktanári figyelmezetővel jelezte a tanulmányi problémákat az érintett diákkal kapcsolatban. Egy szülő arról érdeklődött, hogy egyházi intézményből elbocsájtott tíz éves tanulót egy állami iskola köteles-e felvenni. Érkezett olyan beadvány is, melyben a kollektív büntetés jogosságáról kért tájékoztatást az érintett. (XIII/155/2022/OJBIT, BMOJB/45/2022/OJBIT, BMOJB/156/2022/OJBIT, XIII/114/2022/OJBIT, XIII/176/2022/OJBIT, XIII/236/2022/OJBIT, BMOJB/202/2022/OJBIT)

A fenti ügyekkel kapcsolatban hivatalunk fontosnak tartja azt, hogy a különböző intézményekben megvalósult, panaszos eseményekről az intézmény fenntartója tudomással bírjon. Hivatalunk eljárásának egyik fontos feltétele az, hogy a jogorvoslati út kimerítésre kerüljön, ezáltal a fenntartói képviselő értesül a panaszokról, hisz a beadványozó első körben az illetékes fenntartóhoz tud panaszával fordulni. Azonban ezen feltétel kimerítésén túl fontosnak érezzük azt is, hogy a fenntartói képviselők érzékeljék az intézményben kialakult konfliktusokat, azokról érdemben értesüljenek, és helyi szinten lépéseket tegyenek az orvoslás érdekében. A panaszosokat a fentieknek megfelelően jogorvoslati lehetőségükről és hivatalunk eljárásának feltételeiről tájékoztattuk.

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 5. § (1) bekezdés f) pontja szerint a nevelési-oktatási intézmény házirendjében kell szabályozni a fegyelmező intézkedések formáit és alkalmazásának elveit. Az iskolai házirend szabályai a köznevelési törvény felhatalmazása alapján kötelező erejűek, azok megszegése hátrányos következményekkel jár mindazokra nézve, akikre a házirend vonatkozik. Súlyosabb esetekben a fegyelmi eljárás indítására van lehetőség. Olyan fegyelmező eszköz, mely nem szerepel a házirendben, nem alkalmazható szankcióként. Annak eldöntése, hogy a tanuló cselekménye mely szankcionálási forma alkalmazását vonja maga után, az intézmény feladata.

> Egy szülő arról érdeklődött hivatalunknál, hogy a pedagógus szankcionálhatja-e a tanulót a szabadidőben eltöltött messenger csoportos beszélgetés miatt. Az érintett gyerekek egy csoportban beszélgettek

egymással, ahol a szülő állítása szerint kulturálatlanok voltak egymással, azonban mindez iskola időn kívül történt. Beadványával kapcsolatban az alábbi, általános állásfoglalásról tájékoztattuk a szülőt.

Hivatalunk gyakorlatában, a hozzánk érkező panaszok, kérdések alapján látható, hogy a virtuális tér és az iskola tere „összecsúszik", és még tanítás után, a délutáni, esti órákban sem választható el egymástól. A közösségi oldalakon tett bejegyzések – beállítástól függően – nyilvánosak, és ezáltal ezek a bejegyzések alkalmasak lehetnek arra, hogy becsületsértők, rágalmazók, megütközést keltők legyenek. Ugyanakkor a zárt csoportban tett bejegyzések a magánlevelezéssel esnek egy tekintet alá, az esetleges nyilvánosságra kerülésük kapcsán létrejött konfliktus nem oktatási jogi kérdés.

Az Alaptörvény II. cikke egyértelműen rögzíti az emberi méltóság sérthetetlenségét. Ennek alapján minden embernek joga van az emberi méltósághoz. A IX. cikk (4) bekezdésének értelmében a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.

A személyiségi jogok általános védelmére vonatkozóan a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:42. §-a az alábbiakat fogalmazza meg. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét, így különösen a magán- és családi élet, az otthon, a másokkal való – bármilyen módon, illetve eszközzel történő – kapcsolattartás és a jóhírnév tiszteletben tartásához való jogát szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja. Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak. Nem sért személyiségi jogot az a magatartás, amelyhez az érintett hozzájárult.

Egy tanulói zárt csoport az online térben létező egység. A közösségi médiában, online térben elkövetett cselekményeket, az ott tanúsított magatartásokat el kell választani az iskolától. A zárt csoportban történő levelezésre, tartalommegosztásra nem vonatkozik az intézmény házirendje, akkor sem, ha az érintett csoport tagjai a valós térben osztályközösséget alkotnak.

A személyiségi jog megsértésének szankcionálásáról a polgári jog és a büntetőjog is rendelkezik. Az egyén védelme tehát polgári jogi, illetve büntetőjogi területen is biztosított, az esetleges jogsérelmek orvoslása is egyértelműen szabályozott. Az érintett személyiségi jogának sérelme esetén a megfelelő orvoslásra bírósági eljárás keretén belül kerülhet sor. (BMOJB/173/2022/OJBIT)

Ugyanezen állásfoglalás volt irányadó abban az esetben is, amennyiben az online térben egy pedagógust ért becsületsértés a tanulók által. (BMOJB/35/2022/OJBIT)

A tanulók kötelességszegő magatartásának szankcionálására az iskolának tehát rendelkezésére állnak a jogszabályokban rögzített lehetőségek, indokolt esetben fegyelmező intézkedéseket is alkalmazhatnak, fegyelmi eljárást is indíthatnak. Abban az esetben, ha a tanuló fegyelmezetlen, nem tesz eleget kötelezettségeinek, indokolt lehet, hogy a pedagógus vele szemben fegyelmező eszközt alkalmazzon. A fegyelmezés során azonban csak olyan eszközöket vehet igénybe, amelyek alkalmazásával nem követ el jogsértést.

Egy szülő azzal a kérdéssel fordult hivatalunkhoz, hogy megteheti-e az intézmény igazgatója, hogy egy tavalyi iskolai táborban történt éjszakai hangoskodás miatt (amit osztályfőnöki intővel szankcionáltak), a jelenlegi tanévben kizárja a tanulót a hagyományos, évfolyamszintű sítáborból. A szülőt a fegyelmező

intézkedésekre vonatkozó általános állásfoglalásunkról, továbbá hivatalunk eljárásának feltételeiről, a jogorvoslati lehetőségéről tájékoztattuk. (BMOJB/151/2022/OJBIT)

A köznevelési törvény 58. § (3) bekezdése alapján, ha a tanuló a kötelességeit vétkesen és súlyosan megszegi, fegyelmi eljárás alapján, írásbeli határozattal fegyelmi büntetésben részesíthető.

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 56. § (5) bekezdése alapján a fegyelmi tárgyalást a nevelőtestület saját tagjai közül választott legalább háromtagú bizottság folytatja le. A bizottság az elnökét saját tagjai közül választja meg. E rendelkezés alapján a fegyelmi döntést egy bizottság hozza meg. Hivatalunk álláspontja szerint a bizottság előtti eljárás lefolytatása az esetleges elfogultságot megalapozatlanná teszi. Független, külső bizottság igénybevételére fegyelmi eljárás esetén nem adnak lehetőséget a jogszabályok.

A kötelességszegő cselekmény oka a fegyelmi eljárás körülményeinek vizsgálata során vizsgálható. A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 57. §-a alapján a fegyelmi jogkör gyakorlója köteles a határozathozatalhoz szükséges tényállást tisztázni. Ha ehhez a rendelkezésre álló adatok nem elegendők, hivatalból vagy kérelemre bizonyítási eljárást folytat le. Bizonyítási eszközök a tanuló és a szülő nyilatkozata, az irat, a tanúvallomás, a szemle és a szakértői vélemény. A fegyelmi eljárás során törekedni kell minden olyan körülmény feltárására, amely a kötelességszegés elbírálásánál, a fegyelmi büntetés meghozatalánál a tanuló ellen vagy a tanuló mellett szól. A fegyelmi büntetés megállapításánál a tanuló életkorát, értelmi fejlettségét, az elkövetett cselekmény súlyát figyelembe kell venni. A fegyelmi büntetést a nevelőtestület hozza. Az iskolai, kollégiumi diákönkormányzat véleményét a fegyelmi eljárás során be kell szerezni. Ha a fegyelmi eljárás során a kiskorú tanuló veszélyeztetettsége felmerül, a nevelési-oktatási intézmény vezetője jelzi azt a tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatnak, indokolt esetben a gyámhatóság számára is.

Egy 12. osztályos tanuló az ellene indított fegyelmi eljárással kapcsolatban kereste meg hivatalunkat. A fegyelmi tárgyalás során hozott határozat szerint fegyelmi büntetése az iskolából történő kizárás volt, melyet hat hónapra felfüggesztettek. Néhány hónappal később egy online nyílt napon vett részt tanulótársaival, melyről tévesen azt az információt kapták, hogy az azt követő órák elmaradnak. Ennek valótlansága ugyan időközben kiderült, de családi probléma miatt haza kellett mennie, az osztályfőnöke azonban nem engedte el, így később a gondviselői igazolást a házirend értelmében nem fogadta el. Az igazolatlan óra miatt érvénybe lépett volna a fegyelmi határozat, azonban a következő héten az osztályfőnök eltekintett az igazolatlan órától, igazgatói engedéllyel. Pár héttel ezután a tanuló konfliktusba került az osztályfőnökével, akinek tiszteletlenül válaszolt, és ennek következményeként az igazolatlan órára hivatkozással újabb fegyelmi tárgyalást tűztek ki. A történtekre tekintettel a tanuló úgy érezte, az első fegyelmi tárgyaláson kirótt büntetés is eltúlzott volt. Állítása szerint figyelmetlen volt, nem élt a fellebbezési lehetőséggel, mert meg volt rémülve. Azzal a kérdéssel fordult hivatalunkhoz, hogy van-e lehetőség az első döntés felülvizsgálatára. Az érettségi előtt négy hónappal a fegyelmi szankcionálás folytán ugyanis kizárhatják az intézményből, és ez derékba törné az eltervezett karrierjét is.

> A tanulót a fegyelmi eljárásra vonatkozó általános állásfoglalásunkról tájékoztattuk, továbbá jeleztük, hogy amennyiben az első fegyelmi eljárás során nem merítette ki a jogorvoslati lehetőségeit, akkor a fegyelmi határozat hatályos, és ügyében hivatalunk hatásköri szabályai szerint nincs módunk vizsgálatot indítani. (XIII/6/2022/OJBIT)

Különösen jogsértőnek tartjuk az eltanácsolás esetét, amikor az intézmény a tanulót magatartási nehézségei miatt nyomásgyakorlással, kényszerrel veszi rá a tanulói jogviszony megszüntetésére. Álláspontunk szerint jogsértően jár el az iskola abban az esetben, ha a tanulót magatartási vagy egyéb problémái miatt az intézményből eltanácsolja, azaz a szülőt a tanulói jogviszony megszüntetésére kényszeríti. A tanulói jogviszony megszűnésének, megszüntetésének taxatív esetei között nem szerepel, hogy az iskola eltanácsolás keretében javasolja a tanulónak a jogviszony megszüntetését. A törvényi felsorolás kimerítő jellegű, tehát az itt nem szereplő esetek mind jogszerűtlennek minősülnek, így az eltanácsolás is. Az eltanácsolás, bár semmiféle jogi kötőerővel nem bír, mégis komoly hatást tud gyakorolni a szülőre. A szülő és az iskola képviseletében eljáró igazgató helyzete ugyanis rendkívül eltérő. A szülő ilyenkor nincs alkupozícióban, hiszen nem kíván gyermekének rosszat, nem akarja, hogy egy esetleges ellenséges környezetben legyen kénytelen tanulni. Az iskola részéről érkező hasonló felszólítás nyomán látszólag a szabad iskolaválasztás jogával él, amikor elviszi gyermekét más intézménybe, valójában azonban nyomásnak enged, mert úgy érzi, nincs más lehetősége. (XIII/96/2022/OJBIT, BMOJB/190/2022/OJBIT, BMOJB/227/2022/OJBIT, XIII/99/2022/OJBIT)

Álláspontunk szerint az eltanácsolás kényszerrel párosuló megoldásának nem szabad előfordulnia a köznevelési intézményekben. Ezzel a megoldási móddal az iskola ugyanis jogilag szabályozott eljárásokon kívüli útra tereli az ügyet, amelynek pedig jogilag szigorúan kötött rendben kellene zajlania. Így megfosztják a tanulót azoktól a garanciáktól, amelyek a fegyelmező intézkedések alkalmazásához, illetve a fegyelmi eljárás lefolytatásához kapcsolódnak. A tanulók kötelességszegő magatartásának szankcionálására az iskolának ugyanis rendelkezésére állnak a jogszabályokban rögzített – fent említett – lehetőségek. (BMOJB/98/2022/OJBIT, XIII/92/2022/OJBIT)

Az oktatási szereplők jogainak garanciái közül kiemelkedő jelentőségű a tájékoztatáshoz való jog. Ez a jog biztosítja ugyanis, hogy az oktatási szereplők egyéb jogai is érvényesülni tudjanak. A vonatkozó jogszabályok szerint a tájékoztatáshoz való jog általános jelleggel megilleti a tanulókat, illetve szüleiket. A tájékoztatáshoz való jog egyúttal az intézmény oldalán tájékoztatási kötelezettségként jelenik meg.

A köznevelési törvény 46. § (6) bekezdésének e) és g) pontjai egyértelműen rögzítik a tanuló azon jogait, hogy hozzájusson a jogai gyakorlásához szükséges információkhoz, tájékoztassák a jogai gyakorlásához szükséges eljárásokról, továbbá tájékoztatást kapjon személyét és tanulmányait érintő kérdésekről.

A szülő kiemelt joga a köznevelési törvény 72. § (5) bekezdésének b) pontja alapján, hogy gyermeke fejlődéséről, magaviseletéről, tanulmányi előmeneteléről rendszeresen részletes és érdemi tájékoztatást, neveléséhez tanácsokat, segítséget kapjon. (XIII/181/2022/OJBIT, BMOJB/237/2022/OJBIT, BMOJB/24/2022/OJBIT, BMOJB/94/2022/OJBIT, BMOJB/131/2022/OJBIT, XIII/29/2022/OJBIT, XIII/227/2022/OJBIT, BMOJB/201/2022/OJBIT, XIII/33/2022/OJBIT, XIII/272/2022/OJBIT)

A tájékoztatáshoz való joggal szoros összefüggésben áll a dolgozatok megtekintésére vonatkozó szabályozás. A köznevelési törvény 25. § (1) bekezdése alapján a köznevelési intézmény működésére, belső és külső kapcsolataira vonatkozó rendelkezéseket a szervezeti és működési szabályzat (a továbbiakban: SZMSZ) határozza meg. Ez alapján megállapítható, hogy az intézményi szabályzatban kell rendelkezni arról is, hogy a szülők milyen módon tekinthetik meg a dolgozatokat.

Az intézmény SZMSZ-ében foglalt szabályozás megalkotása során az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (továbbiakban: Infotv.) rendelkezéseire is figyelemmel kell lenni. Az információs önrendelkezési jog egyik legfontosabb garanciája ugyanis az érintettek tájékoztatáshoz való joga. Eszerint az érintettet kérésére tájékoztatni kell a kezelt adatairól és az adatkezelés legfontosabb körülményeiről. A személyes adat törvényi definíciója szerint személyes adatnak kell tekinteni mindazt, amit a tanuló a dolgozaton közöl, a tudását tükröző, a feltett kérdésekre adott válaszait is. Az tehát, hogy egy megadott kérdésre a tanuló milyen választ adott, az ő személyes adata, amelyre nézve az adatvédelmi szabályok megfelelően irányadóak. Az Infotv. 3. § 9. pontja alapján adatkezelő az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely – törvényben vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusában meghatározott keretek között – önállóan vagy másokkal együtt az adat kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az adatfeldolgozóval végrehajtatja.

A fentiekre figyelemmel a dolgozatokban szereplő személyes adatok kezelője a köznevelési intézmény, így az adatkezelőre nézve kötelező törvényi rendelkezéseket be kell tartania. Az Infotv. 14. § b) pontja alapján az érintett jogosult arra, hogy az adatkezelő és az annak megbízásából vagy rendelkezése alapján eljáró adatfeldolgozó által kezelt személyes adatai vonatkozásában az e törvényben meghatározott feltételek szerint kérelmére személyes adatait és az azok kezelésével összefüggő információkat az adatkezelő a rendelkezésére bocsássa (a továbbiakban: hozzáféréshez való jog). Az Infotv. 15. § (1)-(3) bekezdései szerint pedig az adatkezelő az érintett jogai érvényesülésének elősegítése érdekében megfelelő műszaki és szervezési intézkedéseket tesz, így különösen az érintett részére az e törvényben meghatározott esetekben nyújtandó bármely értesítést és tájékoztatást könnyen hozzáférhető és olvasható formában, lényegre törő, világos és közérthetően megfogalmazott tartalommal teljesíti, és az érintett által benyújtott, az őt megillető jogosultságok érvényesítésére irányuló kérelmet annak benyújtásától számított legrövidebb idő alatt, de legfeljebb huszonöt napon belül elbírálja és döntéséről az érintettet írásban vagy ha az érintett a kérelmet elektronikus úton nyújtotta be,

elektronikus úton értesíti. Az adatkezelő a 14. §-ban meghatározott jogok érvényesülésével kapcsolatban az e törvényben meghatározott feladatait – a (3) bekezdésben meghatározott kivétellel – ingyenesen látja el. Ha az érintett a folyó évben, azonos adatkörre vonatkozóan a 14. § b)-e) pontjaiban meghatározott jogai érvényesítése iránt ismételten kérelmet nyújt be, és e kérelme alapján az adatkezelő vagy az általa megbízott vagy rendelkezése alapján eljáró adatfeldolgozó által kezelt személyes adatainak helyesbítését, törlését vagy az adatkezelés korlátozását az adatkezelő jogszerűen mellőzi, az adatkezelő az érintett jogainak az a) és b) pontban foglaltak szerinti ismételt és megalapozatlan érvényesítésével összefüggésben közvetlenül felmerült költségeinek megtérítését követelheti az érintettől.

Az érintettek tájékoztatáshoz való joga azonban nem korlátlan. Az Infotv. 17. § (3)-(4) bekezdései alapján az érintett hozzáféréshez való jogának érvényesítését az adatkezelő az elérni kívánt céllal arányosan korlátozhatja vagy megtagadhatja, ha ezen intézkedés elengedhetetlenül szükséges a 16. § (3) bekezdés a)-f) pontjában meghatározott valamely érdek biztosításához. A (3) bekezdésben foglaltak szerinti intézkedés alkalmazása esetén az adatkezelő írásban, haladéktalanul tájékoztatja az érintettet a hozzáférés korlátozásának vagy megtagadásának tényéről, továbbá jogi és ténybeli indokairól, ha ezeknek az érintett rendelkezésére bocsátása a 16. § (3) bekezdés a)-f) pontjában meghatározott valamely érdek érvényesülését nem veszélyezteti, valamint az érintettet e törvény alapján megillető jogokról, valamint azok érvényesítésének módjáról, így különösen arról, hogy az érintett a hozzáféréshez való jogát a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (a továbbiakban: Hatóság) közreműködésével is gyakorolhatja. Jelenleg azonban nincs olyan hatályos törvényi rendelkezés, amely a tanulók tájékoztatáshoz való jogát a fentiek szerint korlátozná, ennek megfelelően a tájékoztatást tehát minden esetben meg kell adni.

Az Infotv. 15. § (1) bekezdés b) pontja a tájékoztatás megadásának módját határozza meg: az adatkezelő az érintett által benyújtott, az őt megillető jogosultságok érvényesítésére irányuló kérelmet annak benyújtásától számított legrövidebb idő alatt, de legfeljebb huszonöt napon belül elbírálja és döntéséről az érintettet írásban vagy ha az érintett a kérelmet elektronikus úton nyújtotta be, elektronikus úton értesíti. A tájékoztatáshoz való jog gyakorlásának tipikus módja a törvény alapján az, hogy az érintett levélben kéri az adatkezelőtől a tájékoztatás megadását, aki arra levélben válaszol. A köznevelés szférájában természetesen ez nem feltétlenül így valósul meg. A tájékoztatás a betekintés engedésével is megadható (így történik a dolgozatokban szereplő adatok kezeléséről való tájékoztatás megadása), ilyenkor ugyanis az érintettnek lehetősége van magát az adatkezelést, illetve annak egy részét, a kezelt adatok körét közvetlenül megismerni. Az érintett kifejezett kérésére azonban ilyenkor sem maradhat el az írásbeliség, vagyis az érintettet, ha kéri, olyan helyzetbe kell hozni, hogy írásos dokumentum álljon rendelkezésére az általa feltett kérdésekre a törvény alapján kötelezően megadott válaszokkal együtt. Ha tehát az érintett a kezelt adatok körére kíváncsi, akkor az adatkezelő eleget tesz a tájékoztatási kötelezettségének azzal, ha betekintést enged az iratokba (jelen esetben a dolgozatokba). De ha az érintett kéri, másolatot kell arról adnia. Mivel a törvény alapján a tájékoztatást írásban kell megadni, az adatkezelő nem zárkózhat el az írásbeliségtől sem. Figyelemmel arra, hogy az íráskép is az érintett személyes adata, és az is, hogy a válaszait

milyen sorrendben, a lap tetejére, aljára vagy a túloldalára írta-e – az eredményszámításban mutatkozó számszaki kérdésekben felmerülő viták ugyanis gyakran ezzel kapcsolatosak – a tájékoztatás céljának leginkább a kezelt adatokról készített fénymásolat felel meg. (XIII/24/2022/OJBIT, XIII/102/2022/OJBIT, XIII/57/2022/OJBIT)

> Egy hatodik osztályba járó tanuló szülője azzal a kérdéssel kereste meg hivatalunkat, hogy a gyermeke dolgozatainak másolatát joga van-e birtokolni. A szülő saját költségén másolná le a dolgozatot, fizetné a nyomtatáshoz szükséges papírt is, és nyilatkozna arról, hogy csak saját célra használnák a másolatot, ugyanis célja az, hogy gyermekének segíteni tudjon. A beadvány szerint háromszor is próbálták kérni a dolgozat másolatát, de azt a választ kapták az intézménytől, hogy nem adhatják ki a dolgozatot, csak az intézményben biztosítják a betekintést.
>
> A szülő a tagintézmény-vezető aláírásával ellátott, a panasszal összefüggő dokumentumot is csatolt beadványához. A tagintézmény-vezető ebben rögzítette, hogy a gyermekek iskolai dolgozatának megtekintésére csak az iskolában, fogadóórán, szülői értekezleten, vagy a szülővel előre egyeztetett időpontban az osztályfőnök, szaktanár jelenlétében van lehetőség. Jelezte, hogy az intézmény SZMSZ-ében, illetve pedagógiai programjában foglaltak szerint továbbra is szeretnék biztosítani a szülő számára, hogy a pedagógus vagy szaktanár jelenlétében betekintést nyerhessen a gyermek témazáró dolgozataiba. Tekintettel arra, hogy a szülő az intézmény fenntartóját nem kereste meg a panasszal, tájékoztattuk a jogorvoslati út kimerítésének szükségességéről. (XIII/182/2022/OJBIT)

A tanulók a személyes adataik védelméhez fűződő jogukból eredő tájékoztatáshoz való jogukat nem feltétlenül önmagáért, hanem a dolgozat értékelésével szembeni esetleges kifogásaik előadása, vagy akár a hibákból való okulás eszközeként gyakorolják. Annak érdekében, hogy a tanuló hiányosságait korrigálhassa, a megtekintés nem jelentheti a dolgozatok megismerését és tanulmányozását csupán az iskola helyiségében egy meghatározott időkeretben. A megtekintésnek szükségszerűen magában kell foglalnia a dolgozat birtoklását, vagyis arról a szülő kérésére és költségén másolatot kell rendelkezésére bocsátani. Valamely kifogás előterjesztésének is elengedhetetlen feltétele, hogy a tanuló ismerje a dolgozatot és az értékelést, amellyel kapcsolatban a kérelmet elő kívánja terjeszteni. A pedagógusok oktatói autonómiája nem zárja ki azt, hogy más személy – a szülő vagy az érintett hozzájárulásával akár egy magántanár – a dolgozatot (vagy annak másolatát) megtekintse, egy esetleges kifogás megírásában a tanulónak segítséget nyújtson. Ehhez is szükséges a dolgozat és az értékelés egy másolati példányának birtoklása. Azonban ilyen cél nélkül is – a fent hivatkozott információs önrendelkezési jog mint alkotmányos alapjog alapján – az érintettet megilleti az a jog, hogy személyes adatairól tájékoztatást kapjon. A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 1. melléklete szerint a tanulók dolgozatainak, témazáróinak, vizsgadolgozatainak őrzési ideje 1 év.

A tájékoztatás körében felmerül a tanulók adatainak nyilvánosságra hozatala is, mellyel kapcsolatban az alábbi álláspontot alakítottuk ki. A köznevelési törvény 41. § (8) bekezdésének c) pontja szerint a tanuló magatartása, szorgalma és tudása értékelésével kapcsolatos adatai az érintett osztályon belül, a nevelőtestületen belül, a szülőnek, iskolaváltás esetén az új iskolának, a szakmai ellenőrzés végzőjének továbbítható. A házi feladattal kapcsolatos adatok e körbe sorolhatók.

A jogszabály biztosítani kívánja azt a lehetőséget, hogy – mivel az oktatás egy közösségben zajló tevékenység – az oktatással kapcsolatos dicséret, illetve fegyelmező vagy fegyelmi intézkedés megtételére is a közösség tagjai előtt kerülhessen sor, továbbá, hogy a pedagógus általi értékelés ésszerű módon megtörténhessen, például a tanuló felelete után az érdemjegyet fennhangon közölhesse a tanár. Emellett az osztályközösség nyilvánosságának garanciális szerepe is lehet az értékelés során.

A fentiektől eltérő az, amikor egyes tanulók magatartásának, szorgalmának, illetve tudásának értékelésére vonatkozó adatokat nemcsak az érintett osztályközösségnek, hanem annál tágabb körnek, az iskola egészének hoznak a tudomására. Ilyen eset lehet, ha az iskola által alkalmazott fegyelmező intézkedésekről vagy fegyelmi büntetésekről szóló iratokat a faliújságra kifüggesztik, vagy ezeket az információkat az iskolarádióban felolvassák. Az iskola ezt jogszabályi felhatalmazás, az adatkezeléshez szükséges megfelelő jogalap hiányában nem teheti meg. Jogilag nem esik más megítélés alá az az eset sem, ha a diákra nézve látszólag egyértelműen pozitív tartalmú adatot kíván az iskola a többi tanuló tudomására hozni (például egy tanulmányi versenyen elért harmadik helyezést az iskolai évzárón bejelenteni). Az ilyen adat is csak a tanuló megítélésétől függően pozitív vagy negatív, ő döntheti el, hogy valamilyen sikerét a nyilvánosság elé tárja-e vagy sem. Ez utóbbi esetkör tekintetében természetesen az adatalany önkéntes hozzájárulása alapján történő adatkezelés, adattovábbítás nem kizárt, a negatív tartalmú adatokkal kapcsolatban azonban a hozzájárulás önkéntességének teljesülése valószínűtlen, az adattovábbítás feltételezhető szankciós célzata folytán pedig az érintett diák emberi méltóságát is sértheti.

> Egy szülő arról érdeklődött, hogy az osztályfőnök a zárt szülői Facebook csoportban nyilvánosságra hozhat-e tanulókra vonatkozó adatokat a Kréta rendszerből. Az őket érintő esetben a tanulók házi feladat hiányzásait hozta nyilvánosságra a pedagógus. A szülőt a tanulók adatainak nyilvánosságra hozatalával kapcsolatban kialakított állásfoglalásunkról, továbbá jogorvoslati lehetőségéről tájékoztattuk. (BMOJB/148/2022/OJBIT)

A tanuló jogainak garanciáját jelenti többek között a tantárgyválasztás szabadsága is, azonban minden esetben figyelemmel kell lenni az érintett intézmény jogszabály keretei között kialakított belső, saját szabályaira is.

> Egy szülő egy négy és hat évfolyamos képzést folytató iskola második idegen nyelv oktatásának gyakorlatával kapcsolatban élt panasszal. A beadvány szerint a négy évfolyamos képzésben résztvevők öt nyelvből szabadon választhatnak, míg hat évfolyamos képzésben résztvevő társaiknak ez nem megengedett. Nekik, 9-10. évfolyamon a második idegen nyelvi órák terhére az iskola kötelező jelleggel előírja egy klasszikus (jelen esetben latin) nyelv tanulását. A szülő szerint felmerülhet, hogy az iskolai gyakorlat szemben áll a szabad tantárgyválasztás jogával, továbbá sérülhet az esélyegyenlőség a gimnázium négy és hat évfolyamos diákjai között a nyelvvizsga megszerzésének tekintetében, ugyanis a diplomaszerzéshez szükséges egy élő idegen nyelvből szerzett nyelvvizsga megléte.

A szülő sérelmezte, hogy a továbbtanulás szempontjából jelentős hátrány érte a tanulókat a latin nyelv kötelező tanulása miatt. Ezzel összefüggésben tájékoztattuk, hogy beadványában nem nevezett meg olyan konkrét jogszabályi hivatkozást, melynek sérelmét valószínűsíti.
Jeleztük továbbá, hogy az egyetemre történő felvétel alkalmával a tanulóknak nem kötelező nyelvvizsgával rendelkezniük, ezen kötelezettségük a diplomaszerzéshez kötött.
A négy, illetve hat évfolyamos képzési rendszer között maguk a köznevelés területére vonatkozó jogszabályi rendelkezések tesznek különbséget, ennek értelmében tehát törvény által biztosított a különbözőség lehetősége. Ez a különbözőség megmutatkozik a felvételi rendszerben és a képzési struktúrában is.
A szülő által előadott esetben a tanulók számára biztosított a választási lehetőség a 11. évfolyamtól kezdve: folytathatják a latin nyelv tanulását, vagy egy addig nem tanult idegen nyelvet kezdhetnek tanulni.
A szülőt tájékoztattuk álláspontunkról, miszerint a hat évfolyamos képzésben részt vevő tanulók esetében a latin nyelv kötelező tanulása érdeksérelmet okozhat, azonban a fentiekben írtakat figyelembe véve a tanulók oktatási jogainak sérelme nem állapítható meg.
A szülő hivatalunk tájékoztatása után ismét beadvánnyal élt, melyben az érintett gimnázium pedagógiai programjára, továbbá a köznevelési törvényre hivatkozott. A módosított beadvánnyal kapcsolatban az alábbiakról tájékoztattuk.
Az érintett gimnázium pedagógiai programja – ahogy a szülő is jelezte beadványában – az alábbiak szerint rendelkezik a nyelvválasztás szempontjairól.
„Az angol-német nyelv 7., illetve 9. osztálytól első idegen nyelvként kötelező az általános iskolában megkezdett nyelvtanulás folytatásaként, 9. osztálytól második idegen nyelvként választható. A latin nyelv 6 évfolyamos képzés esetén 9-10. évfolyamon kötelező, 11. évfolyamtól választható. A 4 évfolyamos képzés esetén 9. osztálytól második idegen nyelvként választható. Az olasz-francia nyelv 9. osztálytól második idegen nyelvként választható.”
A fentiek alapján egyértelmű, hogy a nyelvek körében két esetben is kötelező jelleggel került szabályozásra a tanulás. Elsőként az angol-német nyelvek esetén került rögzítésre az, hogy 7., illetve 9. osztálytól első idegen nyelvként kötelező az általános iskolában megkezdett nyelvtanulás folytatásaként választani. Ezen kívül a latin nyelv tanulása hat évfolyamos képzés esetén 9-10. évfolyamon szintén kötelező jelleggel került rögzítésre az intézmény pedagógiai programjában.
Jól látható tehát, hogy ahogyan az angol, illetve német nyelv az általános iskolában megkezdett nyelvtanulás folytatásaként kötelező, úgy hasonlóképp kötelező jellegű a latin nyelv tanulása is a megjelölt évfolyamokon. Mindkét esetben az érintett nyelvi tantárgy kötelező jellegű, és nem választható.
Ahogyan azt a szülő is megjelölte beadványában, a köznevelési törvény 46. § (6) bekezdésének b) pontja szerint a tanuló joga különösen, hogy válasszon a pedagógiai program keretei között a választható tantárgyak, foglalkozások, továbbá pedagógusok közül. Ez alapján fontos kiemelni, hogy a fenti tanulói jog a választható tantárgyak körére vonatkozik. Emellett hangsúlyos az is, hogy a tanuló választásra vonatkozó joggyakorlása kifejezetten a pedagógiai program keretei között lehetséges.
Összegezve tehát a pedagógiai program keretei között van lehetősége a tanulónak választani, de nem a kötelező tantárgyak vonatkozásában, amilyen jelen ügy esetében a latin nyelv is, hanem a választható tantárgyak esetén. A tanuló szabadsága jelen ügyhöz kapcsolódóan abban áll, hogy a tanuló a választható tantárgyak köréből választ. A szülő által előadott esetben a tanuló számára biztosított a választási

lehetőség a 11. évfolyamtól kezdve: folytathatják a latin nyelv tanulását, vagy egy addig nem tanult idegen nyelvet kezdhetnek tanulni.

A fentiekben tett megállapításokra figyelemmel, a hat évfolyamos képzésben részt vevő tanulók esetében a latin nyelv kötelező tanulása kapcsán a tanulók oktatási jogainak sérelmét nem állapítottuk meg. (BMOJB/25/2022/OJBIT)

A tanulói jogok garanciája körében az ingyenességgel kapcsolatban is érkeztek beadványok hivatalunkhoz. A köznevelési törvény 2. §-a kifejezi, hogy az Alaptörvényben foglalt ingyenes és kötelező alapfokú, valamint ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú nevelés-oktatáshoz való jog biztosítása az érettségi megszerzéséig, a szakgimnáziumi, illetve a szakiskolai nevelés-oktatásban az Szkt. 3. § (1) bekezdés a) és b) pontjában meghatározottak szerint, a készségfejlesztő iskola tekintetében pedig az utolsó gyakorlati évfolyam befejezéséig az állam közszolgálati feladata. Ingyenes az iskolai rendszerű nevelésben-oktatásban való részvétel a halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű tanuló részére. Az állami, települési önkormányzati fenntartású intézményekben, továbbá az állami feladatellátásban részt vevő más fenntartású intézményben az óvodai nevelés, az óvodai nevelést és az iskolai nevelés-oktatást kiegészítő pedagógiai szakszolgálatok igénybevétele, valamint a kollégiumi ellátás az ingyenes oktatásban részt vevő, e törvényben meghatározott feltételeknek megfelelő gyermekek, tanulók számára térítésmentes. (XIII/106/2022/OJBIT, BMOJB/185/2022/OJBIT)

Egy szülő azzal fordult hivatalunkhoz, hogy gyermeke iskolájában ötödik osztálytól csoportbontásban tanítanak idegen nyelveket. Szintfelmérés és tanulmányi eredmény után három csoportba osztották be a tanulókat. A gyermeke az évfolyam legjobb eredményét érte el, ezért az 1-es csoportba osztották be. A szülő panasza abban állt, hogy az órarendbe bekerült a tanterven felül heti egy fizetős idegen nyelvi óra azoknak a diákoknak, akik bármelyik nyelvet az 1-es csoportban tanulják. Ezen felül részükre kötelező a nyári szünetben egy 1 hetes fizetős nyelvi tábor is. Az intézmény a fizetős szolgáltatások igénybevételét az 1-es csoportba történő tanulás feltételeként szabta meg. A szülőt részletesen tájékoztattuk hivatalunk eljárásának feltételeiről, továbbá jogorvoslati lehetőségéről. (BMOJB/124/2022/OJBIT)

A nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet) meghatározza a térítésmentesen biztosított köznevelési közfeladatok körét. A 33. § (1) bekezdése az állami szerv, a tankerületi központ, az állami felsőoktatási intézmény, a települési önkormányzat, a nemzetiségi önkormányzat (a települési és a nemzetiség önkormányzat a továbbiakban együtt: önkormányzat) és az önkormányzati társulás által fenntartott köznevelési intézményben térítésmentesen biztosított köznevelési közfeladatok között meghatározza általános iskolában és középfokú iskolában többek között a tanórai foglalkozást, az osztályok heti időkerete terhére megszervezett kötelező és a nem kötelező egyéb foglalkozást, a pedagógiai program végrehajtásához kapcsolódó, a minden tanuló számára előírt tananyag megismerését, feldolgozását, a mindennapi testedzést szolgáló, intézményen kívüli kulturális, művészeti, sport- vagy más foglalkozást, kirándulást, erdei iskolát, a felügyeletet.

A 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet 34. § (3) bekezdése szerint az iskolaszék, az óvodaszék, a kollégiumi szék – annak hiányában a szülői szervezet (közösség) az intézményi tanács és iskolában az iskolai diákönkormányzat véleményének kikérésével – meghatározhatja azt a legmagasabb összeget, amelyet a nevelési-oktatási intézmény által szervezett, nem ingyenes szolgáltatások körébe tartozó program megvalósításánál nem lehet túllépni.

A szülők közösen dönthetnek ugyanakkor arról, hogy bizonyos célok érdekében különböző összegeket befizetnek. Ez a döntés azonban minden szülő esetében önkéntes. Ennek a pénznek a kezelésével megbízhatják akár az egyik pedagógust is. Ebben az esetben a befizetett összegek a befizető szülők közös tulajdonába kerülnek. A polgári jog szabályainak megfelelően tehát az átadott pénzeszközök a szülők tulajdonában maradnak. A szülők megbízzák a pedagógust, hogy azt meghatározott célra fordítsa. A pedagógus önkéntes és ingyenes vállalása alapján közte és a szülők között így létrejön egy polgári jogi jogviszony. A pénzösszegről való elszámolást a szülők kérhetik az általuk megbízott pedagógustól.

> Egy szülő gyermeke részére öt hónapra előre befizette az osztálypénzt, mert úgy gondolta egy összegben egyszerűbb. Gyermeke azonban nagyon beteges volt, azért az év elején is csak pár napot tudott iskolába járni. Állapota miatt átjelentkezett egy másik gimnáziumba, így a második félévet már az új intézményben kezdte meg. A tanuló a befizetett osztálypénzből finanszírozott dolgokból semmilyen módon nem részesült. A szülői munkaközösség azt a tájékoztatást adta a szülőnek, hogy az a gyakorlat, hogy ha a gyermek az iskola tanulója volt az első félévben, akkor nem jár vissza a befizetett osztálypénz. A szülőt a hivatalunk által az osztálypénzzel kapcsolatban kialakított állásfoglalásról tájékoztattuk. Jeleztük, hogy az osztálypénzzel kapcsolatos elszámolási vita rendezése a polgári jog területére tartozik, amelyre hivatalunk hatásköre nem terjed ki, így vizsgálat lefolytatására sincs módunk. A polgári jogi vitákkal kapcsolatos eljárások lefolytatására bíróságon van lehetőség. Javasoltuk, hogy bírósághoz fordulás esetén konzultáljon szakterületen jártas ügyvéddel. (BMOJB/41/2022/OJBIT)

> Egy szülő az iskolakezdésre tekintettel listát kapott a pedagógusoktól, hogy miket kell a szülőknek megvásárolni és azt az iskolába beadni. A listán szerepelt folyékony szappan, wc papír, szalvéta. Az első szülői értekezleten 1.000,- Ft-ot kértek gyermekenként fénymásoló papírra, a későbbiekben pedig jelezték, hogy az osztálypénzből szeretne az osztályfőnök partvist vásárolni. A hivatalunkat felkereső szülő a pedagógusoknak, és a fenntartó tankerületnek is jelezte az eljárással kapcsolatos aggályait, álláspontja szerint pedagógus pénzt nem szedhet, nem kezelhet és nem is fogadhat el. A szülő kifogásolta a tankerület által tudomására hozott korábbi hivatali állásfoglalásunkat is, miszerint „a szülők a pénz kezelésével megbízhatják akár az egyik pedagógust is. A pénzösszeggel valós elszámolást a szülők kérhetik az általuk megbízott pedagógustól. Az osztálypénz felhasználása történhet olyan célra, amely minden gyermek együttes, közös érdekét szolgálja. Így például felhasználható a terem dekorálására, a pedagógus által a munkájához használt anyagok bővítésére és számos olyan dologra, amelynek gyümölcsét a gyermekek közösen élvezik.”
> A szülőnek az alábbi tájékoztatást nyújtottuk a kapcsolódó jogszabályi rendelkezések ismertetésén túl. A szülők dönthetnek arról, hogy osztálypénzt fizetnek be, erre nem kötelezhetőek. A hivatalunk által kialakított állásfoglalás nem tartalmaz ellentmondást, ugyanis, ha egy szülő úgy dönt, hogy nem kíván osztálypénzt fizetni, úgy a befizetésre nem kötelezhető. Amennyiben a szülő osztálypénzt fizet, úgy a

többi befizető szülővel közös tulajdonba kerül az összeg. Nincs olyan jogszabályi korlátozás, mely szerint a pedagógus nem bízható meg az osztálypénz kezelésével. (BMOJB/216/2022/OJBIT)

Mivel az osztálypénz fizetése minden egyes szülő önálló döntése, így nem érheti hátrány azon szülők gyermekeit, akik nem fizetnek osztálypénzt. Az osztálypénz felhasználása történhet olyan célra, amely minden gyermek együttes, közös érdekét szolgálja. Így például felhasználható a terem dekorálására, a pedagógus által munkájához használt anyagok bővítésére, és számos olyan dologra, melynek gyümölcsét a gyermekek közösen élvezik. Ebben az esetben nem éri hátrány azon gyermekeket, akinek családja nem vállalta a befizetést.

Felhasználható az osztálypénz olyan formában is, hogy csak azok a gyermekek részesülnek belőle, akiknek a családja hozzájárult az osztálypénzhez. Ez azonban csak úgy képzelhető el, hogy a nem fizető gyermekek jogai ne sérüljenek. Az osztálypénzből vásárolt, egyenként szétosztott jutalomkönyv – ha a szülők megállapodása esetén csak a befizető gyermekek kapják – nem osztható szét oly módon, hogy a nem fizetők is jelen legyenek, és ne kapjanak ajándékot. Ebben az esetben ugyanis ezek a gyermekek családjuk anyagi helyzete miatt olyan helyzetbe kerülnek, mely számukra méltóságsértő, kellemetlen.

Az oktatási szereplők jogainak garanciáit érintően a hivatalunkhoz érkezett beadványok közül volt olyan, amely az Országos kompetenciamérés során felmerült tanulói sérelemmel volt kapcsolatos.

A szülő panaszában előadta, hogy nem találta gyermeke Országos kompetenciamérésen elért eredményét, holott a tanuló kitöltötte a tesztet, az iskola jelenléti ívén is szerepelt, illetve az iskola állítása szerint a kitöltött tesztet beküldték az Oktatási Hivatalba. A szülőt a tanulóhoz tartozó internetes elérésen az az üzenet fogadta, hogy nem található jelentés a megadott mérési azonosítóhoz. A szülő sérelmezte, hogy a hiány miatt a következő méréseknél nincs mivel összehasonlítani a tanuló későbbi eredményeit, fejlődése nem lesz követhető, illetve a hiányzó adatról arra lehet következtetni, hogy gyermeke nem írta meg a kompetenciamérést. A szülő kérése az volt, hogy a gyermekéhez tartozó mérési azonosítónál lekérdezhető szöveget cseréljék le, jelezvén, hogy az adat elveszett, ugyanis az Oktatási Hivatal tájékoztatása szerint szkenneléskor néhány füzet hiányzóként lett adminisztrálva, tehát a feldolgozási hibát elismerték. Az ügyben az Oktatási Hivatal elnökéhez fordultunk, együttműködését kérve az ügy megoldásában. (BMOJB/111/2022/OJBIT)

A tanulók jogainak garanciái körében nem csak kifejezetten a tanulási tevékenységgel összefüggő szabályokra szükséges figyelemmel lenni. A tanuló iskolai életében a tanuláson kívül szerepet játszik az intézményben történő étkezés, továbbá a napközis foglalkozás is. Ezen ügycsoportokkal kapcsolatban az alábbi beadványok érkeztek hivatalunkhoz.

Hivatalunkhoz azzal kapcsolatban érkezett megkeresés, hogy középiskolai kollégiumban kötelezhetik-e a tanulót a menza igénybevételére. A szülőt tájékoztattuk, hogy köznevelési törvény 46. § (6) bekezdésének a) pontja szerint a tanuló joga különösen, hogy kollégiumi ellátásban részesüljön. Ugyanezen szakasz (3) bekezdésének b) pontja szerint a tanulónak joga, hogy a nevelési-oktatási

intézményben biztonságban és egészséges környezetben oktassák, iskolai tanulmányi rendjét pihenőidő, szabadidő, testmozgás beépítésével, sportolási, étkezési lehetőség biztosításával életkorának és fejlettségének megfelelően alakítsák ki.
A Gyvt. 21/A. § (4) bekezdése szerint a bentlakásos intézményben az intézményi gyermekétkeztetés keretében biztosítani kell az óvodai nevelési napokon és az iskolai tanítási napokon a reggeli és vacsora főétkezést, és az óvodai nevelési napokon és az iskolai tanítási napokon kívül a reggeli, ebéd és vacsora főétkezéseket, valamint a tízórai és uzsonna kisétkezéseket.
A fentiek alapján a gyermekétkeztetés kapcsán a jogszabály az intézmény oldalán ír elő kötelezettséget, miszerint biztosítania kell a felsorolt étkezéseket. Az érintett intézményre vonatkozó részletes szabályokat a kollégium házirendje tartalmazhatja.
A köznevelési törvény 46. § (6) bekezdésének g) pontja szerint a tanuló joga továbbá, hogy az emberi méltóság tiszteletben tartásával szabadon véleményt nyilvánítson minden kérdésről, az őt nevelő és oktató pedagógus munkájáról, a kollégium működéséről, továbbá tájékoztatást kapjon személyét és tanulmányait érintő kérdésekről, valamint e körben javaslatot tegyen, továbbá kérdést intézzen a kollégium vezetőihez, pedagógusaihoz, a kollégiumi székhez, a diákönkormányzathoz, és arra legkésőbb a megkereséstől számított tizenöt napon belül – a kollégiumi széktől a tizenötödik napot követő első ülésen – érdemi választ kapjon.
A köznevelési törvény 72. § (5) bekezdésének c)–d) pontjai alapján a szülő joga különösen, hogy kezdeményezze kollégiumi szék létrehozását, és annak munkájában, továbbá a szülői képviselők megválasztásában mint választó és mint megválasztható személy részt vegyen; írásbeli javaslatát a kollégiumi szék, a pedagógus megvizsgálja, és arra a megkereséstől számított tizenöt napon belül a kollégiumi széktől legkésőbb a tizenötödik napot követő első ülésen érdemi választ kapjon.
A fentiekben írtakat is figyelembe véve arról tájékoztattuk a beadványozót, hogy a menza igénybevételéről, annak megváltoztatásáról az érintett kollégium vezetőjével van lehetősége egyeztetni. (BMOJB/115/2022/OJBIT)

Egy szülő azzal a kérdéssel fordult hivatalunkhoz, hogy általános iskolás gyermekei kötelezhetőek-e a napközire. A szülőt tájékoztattuk, hogy a köznevelési törvény 4. § 10. pontja szerint a gyermek, tanuló felügyelete a nevelési-oktatási intézményben: a gyermek, tanuló testi épségének megóvásáról és erkölcsi védelméről való gondoskodás, a nevelési-oktatási intézménybe történő belépéstől a nevelési-oktatási intézmény jogszerű elhagyásáig terjedő időben, továbbá a pedagógiai program részeként kötelező, a nevelési-oktatási intézményen kívül tartott foglalkozások, programok ideje alatt.
A köznevelési törvény 25. § (5) bekezdése szerint a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről.
A köznevelési törvény 27. § (2) bekezdése alapján az általános iskolában a nevelés-oktatást a délelőtti és délutáni tanítási időszakban olyan módon kell megszervezni, hogy a foglalkozások legalább tizenhat óráig tartsanak, továbbá tizenhét óráig – vagy addig, amíg a tanulók jogszerűen tartózkodnak az intézményben – gondoskodni kell a tanulók felügyeletéről. Az általános iskola e törvény rendelkezéseinek megfelelően egész napos iskolaként is működhet.
A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 168. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a nevelési-oktatási intézményben a nyitvatartási időben biztosítani kell a gyermekek, tanulók felügyeletét, védelmét, figyelemmel a baleset-megelőzés szempontjaira.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a vonatkozó jogszabályok szerint az intézménynek kötelessége a tanulók felügyeletéről gondoskodni. A köznevelési törvény 46. § (1) bekezdésének a) pontja szerint a tanuló kötelessége, hogy részt vegyen a kötelező és a választott, továbbá általános iskolában a tizenhat óráig tartó egyéb foglalkozásokon és szakmai gyakorlatokon. A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 103. § (1) bekezdése alapján a napközi egyéb foglalkozásnak minősül.

Felhívtuk a figyelmet arra, hogy ettől eltérő helyzet, ha az iskolában egész napos iskolai nevelés-oktatás zajlik. A köznevelési törvény 4. § 4. pontja szerint az egész napos iskola olyan iskolaszervezési forma, ahol a tanórai és más foglalkozásokat a délelőtti és délutáni időszakra egyenletesen szétosztva szervezik meg. Működését, feltételrendszerét a köznevelésért felelős miniszter jogszabályban határozza meg.

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 19. § (1) és (3) bekezdései alapján egész napos iskolai nevelés-oktatást akkor szervezhet az általános iskola, ha szükség esetén másik osztály indításával, ha pedig ez nem oldható meg, az érintett tanuló, kiskorú tanuló esetén a szülő egyetértésével a tanuló másik iskolába történő átvételével gondoskodnak annak a tanulónak az ellátásáról, aki – kiskorú tanuló esetén akinek a szülei – nem kívánja ezt az ellátást igénybe venni. Egész napos iskolai nevelés és oktatás esetében a kötelező tanórai és egyéb foglalkozásokat a délelőtti és délutáni időszakra egyenletesen szétosztva, egymást váltva, a tanulók arányos terhelését figyelembe véve kell megszervezni.

Az egész napos iskolai nevelés-oktatás keretében kell biztosítani a segítségnyújtást a házi feladatok elkészítéséhez, a tananyag megértéshez és elsajátításához kapcsolódó többlet pedagógiai támogatást azon tanulók részére, akik bármely okból kifolyólag egyéni tanulási nehézséggel, a tananyag értelmezési problémájával küzdenek, továbbá a felzárkóztatással és a tehetséggondozással kapcsolatos feladatok ellátását.

A felmentésre vonatkozóan a köznevelési törvény 55. § (1) bekezdése rögzíti, hogy az igazgató a tanulót kérelmére – kiskorú tanuló esetében a szülő kérelmére – felmentheti – a szakmai képzés kivételével – az iskolai kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétel alól, ha a tanuló egyéni adottságai, sajátos nevelési igénye, továbbá sajátos helyzete ezt indokolttá teszi. Ha a kérelem az összes tanórai foglalkozás alóli felmentésre irányul, akkor a 45. § (6) bekezdése szerinti eljárást kell lefolytatni. Az igazgató a tanulót kérelmére mentesítheti a készségtárgyak tanulása alól, ha azt egyéni adottsága vagy sajátos helyzete indokolttá teszi. Az igazgató az általános iskolában a tizenhat óra előtt megszervezett egyéb foglalkozás alól a szülő kérelmére felmenti a tanulót, ha másik köznevelési intézménnyel is tanulói jogviszonyban vagy vendégtanulói jogviszonyban áll, az ott szervezett tanórai és egyéb foglalkozásokon történő részvétel érdekében, egyéb esetekben – kivéve, ha az intézmény e törvény rendelkezéseinek megfelelően egész napos iskolaként működik – felmentheti.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az egész napos iskolai-nevelés oktatás esetén a délutáni időre eső tanórai és egyéb foglalkozásokon történő részvétel kötelező, ebben az esetben a tizenhat óra előtt megszervezett egyéb foglalkozás alól az igazgató nem mentheti fel a tanulót.

Tájékoztattuk a szülőt, hogy az érintett intézményre, azon belül pedig az érintett évfolyamokra irányadó rendelkezéseket az intézmény belső dokumentumaiban (házirend, pedagógiai program) találhatja meg, arról az intézményvezetővel egyeztethet.

A szülő visszajelzése szerint az intézményvezető jóváhagyta a napközi alóli mentesítési kérelmét a köznevelési törvényben, illetve az iskola dokumentumaiban foglaltakkal összhangban, így további vizsgálatot nem tartott indokoltnak az ügyben. (BMOJB/119/2022/OJBIT)

A tanulói kötelességek teljesítése során találkozhatunk a mindennapos testneveléssel, mellyel kapcsolatban a jogszabályok kivételeket is rögzítenek. Hivatalunkhoz a mindennapos testnevelés kiváltásával kapcsolatban is érkezett megkeresés.

> Egy szülő azzal kereste meg hivatalunkat, hogy hetedik osztályos gyermekének a testnevelés óra kiváltására szolgáló nyomtatványát az igazgató nem fogadta el. A tanuló a kötelező két tanóra testnevelést kívánta kiváltani a heti öt óra tánccal.
>
> A szülőt tájékoztattuk, hogy a köznevelési törvény 27. § (11) bekezdése alapján az iskola a nappali rendszerű iskolai oktatásban azokban az osztályokban, amelyekben közismereti oktatás is folyik, azokon a tanítási napokon, amelyeken közismereti oktatás is folyik, megszervezi a mindennapos testnevelést legalább napi egy testnevelés óra keretében, amelyből legfeljebb heti két óra
>
> a) a kerettanterv testnevelés tantárgyra vonatkozó rendelkezéseiben meghatározott oktatásszervezési formákkal, műveltségterületi oktatással,
>
> b) iskolai sportkörben való sportolással,
>
> c) versenyszerűen sporttevékenységet folytató igazolt, egyesületi tagsággal rendelkező vagy amatőr sportolói sportszerződés alapján sportoló tanuló kérelme alapján a tanévre érvényes versenyengedélye és a sportszervezete által kiállított igazolás birtokában a sportszervezet keretei között szervezett edzéssel,
>
> d) sportszervezetben legalább heti két óra sporttevékenységet folytató tanuló kérelme alapján – amennyiben délután szervezett testnevelés órával ütközik – a félévre érvényes, a sportszervezet által kiállított igazolással váltható ki.
>
> A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 128. § (3) bekezdésének b) pontja szerint a nevelési-oktatási intézmény mindennapos működésében kiemelt figyelmet kell fordítani a gyermek, a tanuló egészséghez, biztonsághoz való jogai alapján a teljes körű egészségfejlesztéssel összefüggő feladatokra, amelyek különösen az egészségfejlesztési kritériumoknak megfelelő mindennapos testnevelés és az azt kiegészítő egyéb testmozgás, iskolai sporttevékenység területére terjednek ki.
>
> Figyelemmel a fent idézett jogszabályokra, tájékoztattuk a szülőt, hogy az iskola által meghatározott kerettantervben a testnevelés tantárgyra vonatkozó rendelkezésekben tud utánanézni, hogy a beadványában jelzett táncfoglalkozás megfelel-e az ott szabályozott jellegű foglalkozás valamelyikének. (BMOJB/135/2022/OJBIT)

Az oktatási szereplők jogainak garanciája körében több, egyéb ügycsoportot érintő beadvány is érkezett hivatalunkhoz. Ezek közé tartozott olyan kérdés, hogy egyházi fenntartású intézmény határozatával szemben hova lehet fordulni. Érdeklődtek arról is, hogy létrehozhatnak-e érdekvédelmet ellátó szülői közösséget az érintettek. Egy szülő sérelmezte az olyan intézményi házirendet, ahol kilenc óránál korábban kezdődne az oktatás. Panasz érkezett továbbá olyan ügyben is, ahol az óvodavezető ismerősét vették fel, az intézményben dolgozó dajkák pedig elmentek, és mindez a beadványozó szerint sérelmes volt a sajátos nevelési igényű státuszú gyermekre. Egy másik beadványozó azzal kapcsolatban érdeklődött, hogy ha betegség miatt hiányzik, a pedagógus köteles-e feltölteni a Kréta rendszerbe a házi feladatot. A fenti különböző ügycsoportokban hozzánk forduló panaszosokat hivatalunk eljárásának feltételeiről, továbbá jogorvoslati lehetőségükről tájékoztattuk, tekintettel arra, hogy egyik beadványban sem jelezték a fenntartói út kimerítését. (XIII/177/2022/OJBIT, BMOJB/218/2022/OJBIT, XIII/180/2022/OJBIT, XIII/292/2022/OJBIT, XIII/105/2022/OJBIT)

A sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő tanulók jogainak érvényesülése

A köznevelési törvény szerint a kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló fogalmán belül különleges bánásmódot igénylőnek minősül mind a sajátos nevelési igényű, mind a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló, valamint a kiemelten tehetséges gyermek, tanuló.

A különleges bánásmódot igénylő gyermekek, tanulók jogaival összefüggésben ebben az évben is sok beadvány érkezett hivatalunkhoz. Kiemelten fontosnak tartjuk a fokozott odafigyelést mindazok részéről, akik a köznevelésben ezekkel a gyermekekkel, tanulókkal kapcsolatos feladatot látnak el. A megkeresések tapasztalatai alapján az látszik ugyanis, hogy az érintett gyermekek, tanulók és szüleik könnyen kerülnek kiszolgáltatott helyzetbe, amelyben nem tudnak megfelelően élni az őket megillető jogokkal. Ennek hátterében sok esetben az információk, a jogi tájékozottság hiánya áll, mivel előfordul, hogy sem a gyermekek, tanulók vagy szüleik, sem pedig a velük kapcsolatos feladatokat ellátó személyek és szervek nem rendelkeznek kellő jogi tájékozottsággal. Az ebben a kérdéskörben hozzánk fordulók számára kiemelt odafigyeléssel mindig részletes, a jogokra és kötelezettségekre, valamint lehetőségekre is kiterjedő tájékoztatást nyújtunk.

A köznevelés kiemelt feladata többek között a sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók speciális igényeinek figyelembevétele, egyéni képességeikhez igazodó, legeredményesebb fejlődésük elősegítése, a minél teljesebb társadalmi beilleszkedés lehetőségeinek megteremtése. (XIII/18/2022/OJBIT)

A különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló kategóriájába tartozó előbb hivatkozott két köznevelési státusz fogalmi elhatárolását a köznevelési törvény értelmező rendelkezései rögzítik a következők szerint. Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszédfogyatékos, több fogyatékosság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.

A sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították.

Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási,

magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek.

A köznevelési törvény a két kategória tekintetében eltérő fejlesztési kötelezettséget határoz meg. A sajátos nevelési igényű tanulók részére egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozásokat kell szervezni a gyógypedagógiai nevelésben-oktatásban részt vevő nevelési-oktatási intézményben. Amennyiben a szakértői vizsgálat beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséget állapít meg, az érintett gyermek, tanuló fejlesztő pedagógiai ellátásra jogosult, ez a gyermek, tanuló tantárgyi felzárkóztatására és készségfejlesztésére irányuló kötelező foglalkozás. A fejlesztő pedagógiai ellátás a nevelési tanácsadás, az óvodai nevelés, az iskolai nevelés és oktatás, a kollégiumi nevelés és oktatás keretében valósítható meg.

A beadványozó gyermeke ügyében kérte hivatalunk tájékoztatását, hogy van-e lehetőség arra, hogy a szülő nyilatkozattal lemondjon a gyermek számára előírt fejlesztésről. A szülő ugyanis a korábbiakban nyilatkozott arról, hogy nem kívánják igénybe venni a fejlesztést, amit az iskola el is fogadott, azonban a második félévtől kezdve mindez megváltozott, és igazolatlan órát akartak beírni, ha a tanuló nem jelenik meg a fejlesztésen.

A köznevelési törvény a köznevelés kiemelt feladataként rögzíti az iskolát megelőző kisgyermekkori fejlesztést, továbbá a sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók speciális igényeinek figyelembevételét, egyéni képességeikhez igazodó, legeredményesebb fejlődésük elősegítését, a minél teljesebb társadalmi beilleszkedés lehetőségeinek megteremtését.

A hozzánk érkezett beadvány nem tartalmazott információt az érintett gyermek köznevelési státuszával kapcsolatban, ezért tájékoztatást adtunk a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló fogalmi körébe tartozó sajátos nevelési igényű vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló elhatárolásáról, az őket megillető jogokról, ellátásról.

A különleges bánásmódot igénylő tanuló iskolai nevelésével és oktatásával kapcsolatos feladatokról, a szükséges fejlesztésekről a szakértői vizsgálat nyomán kiállított szakértői véleményben kell rendelkezni. A köznevelés rendszerében ezen pedagógiai szakszolgálat által – az irányadó szabályok betartásával – kiállított szakértői vélemény jogi hatással és kötelező erővel bír, mind a gyermek, tanuló, mind pedig a nevelést, oktatást megvalósító intézmény (a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók esetében: kijelölt intézmény) tekintetében. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a különleges bánásmódot igénylő tanuló konkrét ellátásokra való jogosultsága a szakértői vélemény kibocsátásával keletkezik, vagyis, hogy szakértői vélemény nélkül a tanuló nem tarthat igényt a különleges szolgáltatásokra. Másrészt a tanuló számára a szakértői véleményben előírt fejlesztést a tanuló köteles igénybe venni, számára az ugyanúgy kötelező foglalkozássá válik, mint bármely más tanóra. A nevelést-oktatást végző intézménynek pedig az előírt fejlesztést biztosítania kell a tanuló részére.

A szakértői bizottság a szakértői véleményében tesz javaslatot a gyermek, tanuló különleges gondozás keretében történő ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatra, a szükséges szakemberre és annak feladataira.

A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást tehát a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani az érintett tanuló számára. A szakértői véleményben előírt fejlesztéseken túl természetesen a szülő lehetőségei, meggyőződése szerint választhat további, magánúton megvalósuló fejlesztéseket, azok igénybevétele azonban nem mentesíti a tanulót a számára előírt fejlesztésen való részvétel alól. Amennyiben ugyanis a tanuló a kötelező foglalkozáson nem vesz részt, úgy távolmaradása mulasztásnak minősül.

Tájékoztattuk továbbá a hozzánk fordulót, hogy a szabálysértési törvény 248. § (2) bekezdés c) pontja szerint, aki a pedagógiai szakszolgálatra vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően készített szakvéleményben foglaltakat szándékosan figyelmen kívül hagyja, szabálysértést követ el.

A köznevelési törvény 72. § (1) bekezdés a) pontja alapján a szülő kötelessége, hogy gondoskodjon gyermeke értelmi, testi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételekről és arról, hogy gyermeke teljesítse kötelességeit, továbbá megadjon ehhez minden tőle elvárható segítséget, együttműködve az intézménnyel, figyelemmel kísérje gyermeke fejlődését, tanulmányi előmenetelét.

Amennyiben azonban a tanuló esetében valamely körülmény, akár állapotváltozás indokolná a szakértői vélemény felülvizsgálatát, az ezzel kapcsolatos szabályokat a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet) 23. § (1) bekezdése rögzíti. (BMOJB/9/2022/OJBIT)

A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást mindkét érintett csoportba tartozó gyermek, tanuló kapcsán a szakértői bizottság által kiállított szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátás kezdete az érintett gyermek, tanuló igényjogosultságának megállapítása. Eltérő fejlődés észlelése esetén kiemelt fontosságú a gyermek, tanuló állapotának vizsgálata a pedagógiai szakszolgálat szakértői által, az állapotot rögzítő diagnózis, valamint az ahhoz illeszkedő fejlesztési javaslatok, nevelési-oktatási feladatok meghatározása.

A szülő panasszal fordult hivatalunkhoz, mivel az óvoda a gyermek magatartására hivatkozva korlátozta az óvodában tartózkodás idejét. A szülő tájékoztatta hivatalunkat arról, hogy a gyermeke kapcsán az óvoda kezdeményezte a szakértői bizottság általi vizsgálatot, ez az eljárás a panasz idején még folyamatban volt. Tájékoztattuk a szülőt arról, hogy a megyei pedagógiai szakszolgálat általi vizsgálatot szükséges bevárni, ez dönti el a gyermek tényleges köznevelési státuszát, azt, hogy a sajátos nevelési igényt megállapítják-e esetében. Ezen felül tájékoztattuk a panaszost, hogy a szakszolgálati eljárás ütemezéséről, legkorábbi dátumáról a szakszolgálatnál tud információt kérni.

Tekintettel arra, hogy levelében a beadványozó arról számolt be, hogy az óvoda korlátozta a gyermek intézménybeli tartózkodását (napi 4 órát tölthetett az óvodában), tájékoztattuk a szülőt, hogy az óvoda eljárásával, döntésével szemben a fenntartónál tud panasszal élni.

A fentieken túl tájékoztattuk a szülőt a hivatalunk eljárásáról, annak feltételeiről, e körben arról, hogy a fenntartói jogorvoslat kimerítését követően kérheti eljárásunkat. Ugyanakkor megerősítettük abban a panaszost, hogy a gyermek helyzetének megnyugtató rendezéséhez mindenképpen szükséges aktuális állapotának kivizsgálása, diagnózis megállapítása, és ennek nyomán annak eldöntése, hogy a jelenlegi óvoda megfelelő-e a számára, vagyis hogy rendelkezik-e az ellátásához szükséges személyi és tárgyi feltételekkel. A szülő elfogadta tájékoztatásunkat. (BMOJB/2/2022/OJBIT, XIII/115/2022/OJBIT)

Egy szülő amiatt élt panasszal, hogy az óvodapedagógus arról tájékoztatta őket, hogy az óvodavezető „súlyosbítást” kérve kezdeményezte a gyermekük felülvizsgálatát a szakértői bizottságnál. A szülő tájékoztatása szerint kislánya az elmúlt évben orvosi igazolással online vett részt a fejlesztő nevelésben. Óvodába nem járt, sem az óvónő, sem az igazgatónő személyesen nem látta. A szülői levél szerint amint kiderült, hogy a gyermek mehet óvodába, igyekeztek új óvodát keresni. Közben az óvoda részéről is érkezett kezdeményezés, miszerint írják alá a további vizsgálati papírt. A szülő megítélése szerint gyermeke esetében más pedagógiai módszer működik, meggyőződése alapján ilyen óvodát szeretne választani gyermeke számára, mert a gyermek fejlődését látva így akár a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel státusz is lekerülhet róla. Ha hely hiányában az nem sikerül, akkor is mindenképp olyan módszerű nevelést szerettek volna választani, ami figyelembe veszi a tartósan beteg gyermekek oktatásának irányelveit is. A szülő jelzése szerint az óvoda hozzáállása miatt már nincs bizalma abban az intézményben, az intézményváltás - reményei szerint - megoldja a helyzetet. Ennek érdekében, amennyiben szükséges a kötelező felülvizsgálatra is elviszi a gyermeket.

A szülői panaszban foglaltakkal kapcsolatban a következő tájékoztatást adtuk. A köznevelési törvény 46. § (3) bekezdésének a) és g) pontjai alapján a gyermeknek, a tanulónak joga, hogy képességeinek, érdeklődésének, adottságainak megfelelő nevelésben és oktatásban részesüljön, továbbá állapotának, személyes adottságának megfelelő megkülönböztetett ellátásban – különleges gondozásban, rehabilitációs célú ellátásban – részesüljön, és életkorától függetlenül a pedagógiai szakszolgálat intézményéhez forduljon segítségért.

A köznevelési törvényben rögzítettek szerint a szülő kötelessége, hogy gondoskodjon gyermeke értelmi, testi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételekről és arról, hogy gyermeke teljesítse kötelességeit, továbbá megadjon ehhez minden tőle elvárható segítséget, együttműködve az intézménnyel, figyelemmel kísérje gyermeke fejlődését, tanulmányi előmenetelét.

A 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet 7. § (1) bekezdése szerint a szakértői bizottság a gyermek, a tanuló komplex pszichológiai, pedagógiai-gyógypedagógiai, továbbá szükség szerint orvosi, sajátos nevelési igény gyanúja esetén komplex pszichológiai, pedagógiai-gyógypedagógiai, orvosi vizsgálat alapján szakértői véleményt készít.

A szakértői bizottság a szakértői véleményében tesz javaslatot a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatok típusaira, a szükséges szakemberre és annak feladataira. A szakértői véleménynek tartalmaznia kell – többek között – a gyermek, tanuló sajátos nevelési igényének megfelelő kijelölt intézmény vonatkozó javaslatot és a kijelölt intézmény megjelölését.

A gyermek köznevelési státuszának meghatározása szakértői kérdés. A gyermek állapotát, köznevelési státuszát a szakértői bizottság által lefolytatott felülvizsgálat dönti el. Amennyiben a gyermekkel kapcsolatban sajátos nevelési igény kerül megállapításra, úgy a kijelölt intézményről a szakértői bizottság rendelkezik. A szakértői vélemény elfogadásáról a szülő nyilatkozik.

Tájékoztattuk a szülőt továbbá, hogy a gyermek óvodájával kapcsolatos panaszát első körben az óvoda fenntartójánál tudja jelezni, ezt követően fordulhat hivatalunkhoz, ugyanis eljárásunk feltétele, hogy a panaszos – a bírósági eljárás kivételével – kimerítse a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket.

A szülő fenti tájékoztatásunkat követően visszajelezte, hogy gyermeke helyzete megnyugtató módon rendeződött, sikerült óvodát váltaniuk, és emellett a területileg illetékes szakszolgálatnál kap fejlesztést, amivel elégedett. (BMOJB/100/2022/OJBIT)

A hivatalunkhoz érkezett ügyek sajátos csoportját képezi, amikor az intézményi közösségben nehezen kezelhető, beilleszkedési nehézséget mutató gyermek, tanuló problémáját jelzik az oktatási szereplők. Ezekben a helyzetekben mindig kiemelten fontos a kirívó tanulói magatartás okainak – akár külső segítség bevonásával történő – feltárása és megfelelő kezelése is. Az ilyen konfliktus rendezése minden részt vevő félre nagy terhet ró, ezért kiemelten fontos az ilyen szituációk körültekintő, valamennyi érintett jogainak, kötelezettségének figyelembevételével történő intézése. E kérdéskör kapcsán részletesen tájékoztattuk a hozzánk fordulókat a témáról kialakított állásfoglalásunkról, az együttműködés fontosságát hangsúlyozva, felhívtuk figyelmüket a helyzet rendezése érdekében bevonható, bevonandó szakmai fórumokra, valamint a követendő eljárási szabályokra.

Egy egyházi fenntartású intézmény igazgatója fordult hivatalunkhoz, és az intézményükbe járó, nehezen kezelhető tanuló kapcsán kérte hivatalunk segítségét, iránymutatását. Az intézményvezető levelében tájékoztatott a tanuló kapcsán tett eddigi intézkedéseiről, valamint arról, hogy az érintett gyermek szülője nem együttműködő, az iskola hitelét sértő megjegyzéseket tett. A tanulóval kapcsolatos napi rendszerességű problémák miatt a többi szülő a tanuló iskolából való eltávolítását kérte. Az igazgató hivatalunk iránymutatását kérte, hogy ebben a helyzetben, figyelembe véve a tanuló nehéz helyzetét is, hogyan tud jogszerű keretek között eljárni.

Tájékoztattuk az intézményvezetőt a kérdéskörre kialakított állásfoglalásunkról, hogy ilyen konfliktusok esetén mindig kiemelten fontos a kirívó tanulói magatartás okainak – akár külső segítség bevonásával történő – feltárása és megfelelő kezelése is.

Az intézményvezető hatáskörébe tartozik, hogy amennyiben a nehezen fegyelmezhető gyermeknél magatartási zavart, a beilleszkedési képesség sérülését észleli, felhívja a szülőt, hogy forduljon gyermekével a pedagógiai szakszolgálathoz.

A sérelmezett helyzet rendezése érdekében mindenképpen szükséges az érintett tanuló szakértői bizottság általi vizsgálata, a tanulóval kapcsolatos diagnózis megállapítása, az ennek megfelelő ellátásról, továbbá indokoltság esetén az intézményi kijelölésről, vagy az egyéni munkarendről való rendelkezés. Ezen szakértői javaslatokat a tanuló állapota, a szakértői bizottság által lefolytatott vizsgálat megállapításai alapozzák meg.

A tanuló számára megfelelő intézmény kijelölésére a szakértői bizottság jogosult. Abban az esetben, ha a gyermek számára jelen iskolája a kijelölt iskola, az iskolának biztosítania kell a szakértői véleményben foglaltakat a tanuló vonatkozásában, ugyanakkor az intézménynek felügyeleti kötelezettsége körében biztosítania kell a többi gyermek biztonságos oktatását-nevelését is.

A szakértői véleményben foglaltak a szülő részére is kötelezettséget jelentenek, azok mellőzésével gyermeke fejlődését veszélyeztetheti.

Tájékoztattuk az igazgatót, hogy a fentieknek megfelelően az iskola kezdeményezheti a szakértői bizottság vizsgálatát, amennyiben azt ismételten szükségesnek látja. A szakértői vizsgálat során a szülő köteles együttműködni gyermeke érdekében, amennyiben ezt nem teszi, erre az illetékes tankerületi központ kötelezheti. A nem együttműködő szülő gyermekét veszélyeztető magatartása miatt pedig az intézmény jelzéssel köteles élni a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál.

Tájékoztatásunkat követően az igazgató visszajelzése szerint a tanuló szakszolgálati vizsgálata időközben megtörtént, ennek során megállapították a gyermek sajátos nevelési igényét. Továbbá a szakértői javaslat

alapján és az Oktatási Hivatalnál történt engedélyezést követően a tanuló tanulmányait a továbbiakban egyéni munkarendben folytatta. (BMOJB/8/2022/OJBIT)

A szakértői bizottsági tevékenységre vonatkozó hatályos részletszabályokat a 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet) tartalmazza. A szakértői bizottságok a vonatkozó eljárási szabályok betartásával jogi hatással és kötelező erővel bíró szakértői véleményt bocsáthatnak ki. A szakértői bizottság a szakértői véleményében tesz javaslatot a gyermek, tanuló különleges gondozás keretében történő ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatra, a szükséges szakemberre és annak feladataira.

Annak érdekében, hogy a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló megkapja az állapotának megfelelő segítséget, elengedhetetlenül szükséges a szakértői vizsgálaton való megjelenés, továbbá, hogy a gyermek, tanuló esetében a szakértői bizottság vizsgálata alapján tett szakértői javaslatok megvalósuljanak. (BMOJB/65/2022/OJBIT)

A hivatkozott 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet 17. § (1) bekezdése rögzíti a szakértői vélemény kötelező tartalmi elemeit. A szakértői bizottság a tanuló vizsgálata alapján kiállított szakértői véleményében rendelkezik többek között a tanuló tankötelezettségéről, annak teljesítési módjáról, a sajátos nevelési igényének megfelelő intézmény kijelöléséről, a gyermek, tanuló nevelésével, oktatásával kapcsolatos sajátos követelményekről, fejlesztési feladatokról, a fejlesztési feladatok ellátásának javasolt időkeretéről, továbbá az egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és minősítés alóli mentesítésről, valamint a szükséges szakemberre vonatkozó javaslatról.

A gyermek, tanuló fogyatékosságának megfelelő intézmény kijelöléséről is a szakértői bizottság rendelkezik. A szakértői bizottság a fenntartói adatszolgáltatási kötelezettség alapján összeállított, a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátásában részt vevő köznevelési intézmények jegyzéke alapján tájékoztatja a szülőt azokról a lehetőségekről, amelyek alapján sajátos nevelési igényű gyermeke a korai fejlesztésben és gondozásban, az óvodai nevelésben, a fejlesztő nevelésben részt vehet, tankötelezettségének eleget tehet. A sajátos nevelési igényű tanuló számára megfelelő ellátást nyújtó nevelési-oktatási intézményt a szülő választja ki az illetékes szakértői bizottság szakértői véleménye alapján, a szülő és a gyermek igényeinek és lehetőségeinek figyelembevételével. (BMOJB/55/2022/OJBIT, BMOJB/146/2022/OJBIT, BMOJB/32/2022/OJBIT, BMOJB/3/2022/OJBIT)

A szakértői bizottság nem jelölhet ki olyan intézményt, amely helyhiány miatt nem tudná felvenni a gyermeket, tanulót. A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló továbbá kizárólag abba az intézménybe vehető fel, amely rendelkezik a köznevelési törvény 47. § (4) bekezdésében meghatározott, a speciális neveléshez, oktatáshoz szükséges feltételekkel.

Egy egyházi fenntartású általános iskola és gimnázium képviselője kérte állásfoglalásunkat az intézményük feltételrendszerének változása miatt. Megkeresésében arról tájékoztatta hivatalunkat, hogy

az iskola alapító okiratának, továbbá ehhez igazodóan a működési engedélynek a változásával a továbbiakban az intézmény nem lát el sajátos nevelési igényű gyermeket. Ugyanakkor a szakértői bizottságok működésében eltérő gyakorlat látszik, mert több vizsgálati, felülvizsgálati eljárásban az intézményi feltételrendszer ezen változása ellenére ismételten kijelölték az iskolát a vizsgálatban érintett sajátos nevelési igényű gyermekek számára. Ezzel kapcsolatban a jogszerű eljárás érdekében az iskola abban kérte hivatalunk tájékoztatását, hogy ez esetben az iskola kiadhatja-e a befogadó nyilatkozatot a sajátos nevelési igényű tanulók tekintetében. A rendelkezésre bocsátott információk alapján az érintett általános iskola és gimnázium nem vett részt a kötelező feladatellátásban.

Az alábbiakról tájékoztattuk az intézmény képviselőjét. A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló esetében a különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani. A gyermek, tanuló sajátos nevelési igényének megfelelő intézményi kijelöléséről a szakértői bizottság jogosult dönteni. A 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet 17. § (1) bekezdésének hb) pontja alapján a szakértői véleménynek tartalmaznia kell az általános iskolára, szakképző intézményre, középfokú iskolára, fejlesztő nevelés-oktatást végző iskolára, csoportra, osztályra, tagozatra (a továbbiakban együtt: kijelölt iskola) vonatkozó javaslatot és a kijelölt nevelési-oktatási intézmény megjelölését. A szakértői vélemény tartalmazza annak megállapítását is, hogy a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló az e célra létrehozott, a fogyatékosság típusának megfelelő nevelési-oktatási, illetve szakképző intézményben, osztályban, csoportban, tagozaton vagy a többi gyermekkel, tanulóval közösen is részt vehet az óvodai nevelésben, iskolai nevelésben-oktatásban, kollégiumi nevelésben.

A gyermek, tanuló számára megfelelő intézmény kijelölése tehát a szakértői bizottság hatásköre, ezt a feladatát a szülővel együttműködve végzi. A sajátos nevelési igényű tanuló számára megfelelő ellátást nyújtó köznevelési intézmény alapesetben a szakértői bizottság által a fenntartói adatszolgáltatás alapján összeállított jegyzékből javasolt intézmények közül kerül kiválasztásra, a szülő és a gyermek igényeinek és lehetőségeinek figyelembevételével. A szakértői bizottság nem jelölhet ki olyan intézményt, amely helyhiány miatt nem tudná felvenni a gyermeket, tanulót.

A szakértői bizottság azonban kizárólag olyan intézményt jelölhet ki, amelynek szerepel az alapító okiratában, szakmai alapdokumentumában, hogy sajátos nevelési igényű gyermekeket, tanulókat lát el, és rendelkezik az ellátáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételekkel, vagyis az érintett gyermek sajátos nevelési igényének megfelelő ellátást nyújtani tudja. Az intézményi kijelölés útján és ezen hivatkozott feltételek érvényesülésével garantálja a jogalkotó, hogy a különleges bánásmód szerinti ellátás biztosítva legyen az érintett gyermek, tanuló számára. Így a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók esetében a szülő szabad intézményválasztási joga korlátozott a gyermek, tanuló számára kijelölhető intézmények körére, melyekből a szülő a szakértői bizottsággal történő egyeztetés alapján választ.

Az említett jogalkotói szándék érvényesülése érdekében a 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet 20. § (3) bekezdése az intézményváltás esetére további garanciális rendelkezést rögzít. Erre a helyzetre a hivatkozott jogszabály a szülő oldalán tájékoztatási kötelezettséget határoz meg a szakértői bizottság irányába, pontosan annak biztosítása érdekében, hogy a gyermek, tanuló kizárólag olyan nevelési-oktatási intézménybe kerülhessen, amely a gyermek, tanuló sajátos nevelési igényének megfelelő feltételrendszerrel rendelkezik.

Abban az esetben, ha nincs kijelölhető intézmény, ugyanezen rendelet 20. § (1)-(2) bekezdései határozzák meg a szakértői bizottság által teendő intézkedéseket a megfelelő intézmény megtalálására és kijelölésére. Eszerint, ha az óvodai nevelés, iskolai nevelés és oktatás a többi gyermekkel, tanulóval közös óvodai

csoportban, iskolai osztályban azért nem szervezhető meg, mert az intézményjegyzékben nincsen megfelelő óvoda, iskola, a szakértői bizottság a szakértői véleményét megküldi – óvoda vonatkozásában – a gyermek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes jegyzőnek – iskola vonatkozásában –, a tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes tankerületi igazgatónak. A jegyző, illetve a tankerületi igazgató – szakképzésben részt vevő vagy szakképzésbe jelentkező tanuló esetén a tankerületi igazgató a szakképzési centrum vezetőjének egyetértésével – intézkedik arról, hogy a gyermek, tanuló kötelező felvételét ellátó nevelési-oktatási intézmény, illetve szakképző intézmény kijelölésre kerüljön. A jegyző, illetve a tankerületi igazgató tizenöt napon belül tájékoztatja az intézkedéséről a szakértői bizottságot. Ha a gyermek, a tanuló gyógypedagógiai intézményben történő nevelése, oktatása azért nem szervezhető meg, mert az Intézmény által vezetett jegyzékben nincsen megfelelő óvoda, iskola, a szakértői bizottság a szakértői véleményét megküldi a gyermek, tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes tankerületi igazgatónak. A tankerületi igazgató – szakképzésben részt vevő vagy szakképzésbe jelentkező tanuló esetén a szakképzési centrum vezetőjének egyetértésével – intézkedik arról, hogy a gyermek, tanuló kötelező felvételét ellátó nevelési-oktatási, illetve szakképző intézmény kijelölésre kerüljön. A tankerületi igazgató tizenöt napon belül tájékoztatja az intézkedéséről a szakértői bizottságot.
A szakértői bizottság általi intézményi kijelölés, valamint intézményi oldalról a befogadó nyilatkozat kiállítása kizárólag ezen jogszabályok által meghatározott keretrendszerben történhet.
A kérdéses helyzettel kapcsolatos jogszerű döntések meghozatalához kiemelten fontos a kijelölés kapcsán eljáró szervekkel való együttműködés, egyeztetés, a feltételrendszerrel kapcsolatos aktuális információkról való érdemi tájékoztatás.
Fontos hangsúlyozni ugyanakkor, hogy az intézményben jelenleg jogviszonyban lévő érintett gyermekek tanulói jogviszonya kizárólag az új, fogadó iskola kijelölése (intézményváltás) útján változhat. Ennek megtörténtéig, valamint ennek következtében a jogviszony átvétel útján történő jogszerű megszűnéséig, az iskola ellátási kötelezettsége ezen gyermekek tekintetében továbbra is fennáll, ami az intézmény és pedagógusai részéről kétség kívül türelmet kíván, de a sajátos nevelési igényű tanulók megfelelő intézményi elhelyezése és ellátása ezen eljárás mentén garantálható. (XIII/52/2022/OJBIT)

A szülő panaszával kereste meg hivatalunkat, és segítségünket kérte sajátos nevelési igényű gyermeke óvodáztatása kapcsán. A szülő célja az volt, hogy különnevelésre jogosult, sajátos nevelési igényű státuszú gyermeke számára megfelelő intézményt jelöljenek ki.
A rendelkezésre bocsátott információk alapján megállapítható volt az ügyben intézkedésre jogosult illetékes tankerületi központ, azonban a panasz benyújtása idején a kijelölés még nem történt meg. A nevelési évkezdés közeledtére tekintettel haladéktalan válaszadást kérve megkerestük a tankerületi központ igazgatóját, és tájékoztatását kértük arról, hogy az érintett gyermek hol és hogyan tudja megkezdeni a nevelési évet.
A tankerületi igazgató 2022. augusztus 25-én kelt nyilatkozatában arról tájékoztatta hivatalunkat, hogy a panasszal érintett gyermek számára a fenntartásában lévő egységes gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai módszertani intézmény telephelyén tud óvodát kijelölni. Az igazgató részletes tájékoztatást adott az ügyről, annak megoldása érdekében tett intézkedésekről. A kapott információk szerint 2022. augusztus 15-én tájékoztatták a Klebelsberg Központ útján, hogy a köznevelésért felelős miniszter átruházott hatáskörében eljárva, a köznevelésért felelős államtitkár engedélyezte rendkívüli átszervezés keretében a telephely óvodai csoporttal történő bővülését. A jóváhagyást augusztus 16-án papíralapon is

megkapta a tankerületi központ. Ennek birtokában haladéktalanul felvették a kapcsolatot az illetékes hatóságokkal, mesteremberekkel, és hozzákezdtek az óvoda kialakításához.

A tankerületi igazgató tájékoztatása szerint a készültség alapján az óvoda jó eséllyel szeptember 1-jén el tud indulni, a gyermek számára az intézmény kijelölése az óvoda létrejöttének pontos időpontjának birtokában haladéktalanul meg fog történni.

A fentiekre tekintettel megállapítottuk, hogy az illetékes tankerületi igazgató – mint a kijelölés szempontjából eljárásra jogosult – saját hatáskörben eljárva megtette a szükséges intézkedéseket a szülő által sérelmezett helyzet rendezésére. Az óvoda elindulásával az intézményi kijelölés haladéktalanul megtörténik, és így a panaszos gyermek számára szükséges ellátás biztosított lesz. Mindezek alapján az ügyet lezártuk. (BMOJB/95/2022/OJBIT)

A különleges bánásmódra való jogosultság, mint védendő jog érvényesülése érdekében a sajátos nevelési igényű gyermek iskolaváltása esetére is speciális rendelkezést ír elő a jogszabály. A 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet 20. § (3) bekezdése rögzíti, hogy ha a sajátos nevelési igényű tanuló iskolát kíván változtatni, szándékáról a tanuló szülőjének írásban tájékoztatnia kell a szakértői bizottságot. A szakértői bizottság, amennyiben az az iskola, amelybe a tanuló az átvételét, felvételét kéri, az adott sajátos nevelési igényre tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a bejelentést tizenöt napon belül írásban tudomásul veszi, és szakértői véleményének az iskola kijelölésére és az iskolába történő beiratkozásra vonatkozó rendelkezéseit módosítja. Ha az iskola nem vagy nem az adott fogyatékosságra tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a szakértői bizottság a tanuló – szükség szerinti – vizsgálata után új szakértői véleményt készít. A tanuló vizsgálata mellőzhető, ha a meglévő vizsgálati eredmények kiegészítésére nincs szükség. E rendelkezéseket alkalmazni kell az óvoda, a kollégium, a szakképző intézmény, a korai fejlesztés és gondozás, továbbá a fejlesztő nevelés-oktatás feladataiban közreműködő intézmény változásakor is. Az e bekezdésben meghatározott intézkedéseket, ha a gyermek, tanuló vizsgálatára nincs szükség, a szakértői bizottság vezetője vagy az általa kijelölt szakértői bizottsági tag hajtja végre. (BMOJB/207/2022/OJBIT)

A panaszos szülő gyermeke 14 éves, sajátos nevelési igényű kisfiú, ADHD és disz-es diagnózissal. A korábbi kijelölt iskolájából eljöttek, mivel ott kész helyzet elé állították őket, miszerint keressen a tanulónak másik iskolát, akkor mehet ötödik osztályba. Az új iskola azonban nem vált be, a gyermek rosszul érezte ott magát, ezért szerettek volna visszamenni a korábbi iskolába, ami egyben a tanuló körzetes iskolája is volt. A szülővel történt személyes egyeztetés során kiderült, hogy az iskolaváltást nem egyeztette le a szakértői bizottsággal. Tájékoztattuk a szülőt a sajátos nevelési igényű tanuló iskolaváltására vonatkozó szabályokról, a kijelöléssel kapcsolatos eljárásról. A helyzet megoldása érdekében javasoltuk neki, hogy kérje a szakértői bizottság segítségét, jelezve a sikertelen iskolaváltás tényét és egyidejűleg kérve a korábbi iskola kijelölését. (BMOJB/152/2022/OJBIT)

A szülő gyermeke iskolai nehézségei kapcsán kérte hivatalunk segítségét. Tájékoztatása szerint a tanuló viselkedési problémával küzd, amit az iskola nem kezelt megfelelően. A kialakult helyzet miatt intézményt szerettek volna váltani. A szülő a panasz benyújtását követően rövidesen tájékoztatott bennünket, hogy sikerült átvinni a gyermeket a másik, választott iskolába, ennek átvezetése azonban még nem történt meg a szakértői véleményben. Tájékoztattuk arról, hogy intézményváltás esetén a sajátos

nevelési igényű gyermek kapcsán a jogszabály tájékoztatási, egyeztetési kötelezettséget ír elő a szülő oldalán. A szakértői bizottság ez alapján tudja a választott iskola megfelelőségét megerősíteni, és átvezetni a szakértői véleményben.

A szülő tájékoztatta hivatalunkat továbbá arról, hogy a gyermek magánúton folytatott vizsgálata befejeződött, e körben az ADHD mellett megállapították nála az autizmust is. A szülő emiatt kezdeményezte a szakértői vélemény felülvizsgálatát, annak ütemezéséről tájékoztatást kapott, ezt szerette volna megsürgetni annak érdekében, hogy a gyermek vizsgálata mielőbb megtörténjen.

Tájékoztattuk a szülőt, hogy a köznevelés rendszerében a pedagógiai szakszolgálati vélemény a kötelező, így ezt a vizsgálati folyamatot mindenképpen be kell várni, az ott kapott diagnózis lesz az irányadó, ez alapján vehető a gyermek ellátásba. Ennek időbeli átütemezésére a felülvizsgálat kapcsán rögzített jogszabályi korlátok miatt szűk körben van lehetőség, a felmerült új diagnózisra utaló véleményre hivatkozva tudja azt kérni, de az intézményi kapacitás függvényében tudnak ezen kérelmének eleget tenni.

A szülőt tájékoztattuk a kapcsolódó jogszabályi rendelkezésekről. (BMOJB/221/2022/OJBIT, XIII/284/2022/OJBIT)

A szülő, a nevelési-oktatási intézmény és a pedagógiai szakszolgálatok együttműködése hatékonyan segíti, segítheti a tanuló fejlődését és felzárkózását, a nevelési-oktatási intézmény gyermekkel, tanulóval kapcsolatos feladatainak ellátását.

A köznevelési törvény szerint a pedagógiai szakszolgálat körében ellátandó feladatok a következők: a gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás, a szakértői bizottsági tevékenység, a nevelési tanácsadás, a logopédiai ellátás, a továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás, a konduktív pedagógiai ellátás, a gyógytestnevelés, az iskolapszichológiai, óvodapszichológiai ellátás, a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása. (XIII/64/2022/OJBIT, BMOJB/5/2022/OJBIT)

A gyermek, tanuló a szakértői véleményben foglaltak szerinti ellátására akkor kerülhet sor, ha az abban foglaltakkal a kiskorú tanuló esetén a szülő, nagykorú tanuló esetén a tanuló egyetért.

Amennyiben a szakértői véleményben foglaltakkal a szülő nem ért egyet, a szakértői bizottság köteles erről a tényről a gyermek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes tankerületi központot tájékoztatni. A szülő közvetlenül is eljárást indíthat a gyermek, tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes tankerületi központnál a szakértői vélemény felülvizsgálatát kezdeményezve. A szülőnek a szakértői véleményben foglaltakkal kapcsolatos egyetértését vagy egyet nem értését írásban kell közölnie. A szülőnek – a szakértői vélemény kézhezvételétől számítva – tizenöt nap áll rendelkezésére a szakértői vélemény felülvizsgálatának kezdeményezésére. Amennyiben a szülő a szakértői vélemény kézhezvételétől számított tizenöt napon belül nem tesz nyilatkozatot és nem indítja meg a felülvizsgálati eljárást, az egyetértését megadottnak kell tekinteni.

Sok esetben a hozzánk forduló szülők azért élnek panasszal, hogy az iskola, illetve a pedagógusok nem veszik figyelembe a szakértői véleményben foglalt javaslatokat, és így az előírt fejlesztések mellett a nevelési-oktatási javaslatok, a kedvezmények sem biztosítottak a

tanulók számára. E körben tájékoztattuk a hozzánk fordulókat, hogy a különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani, amennyiben ez nem teljesül, jogorvoslattal tudnak élni az intézmény fenntartójánál. (XIII/263/2022/OJBIT, BMOJB/144/2022/OJBIT, BMOJB/189/2022/OJBIT, XIII/216/2022/OJBIT, XIII/107/2022/OJBIT)

Egy szülő levelében amiatt élt panasszal, mert gyermeke kapcsán az iskola nem vette figyelembe a tanuló szorongásos panaszait. A szülő úgy érzete, hogy az iskola nem partner a gyermekkel kapcsolatos helyzet kezelésében, megkérdőjelezték a gyermek állapotát, a szülők visszajelzéseit. A panaszos beszámolója szerint az iskola nincs tekintettel arra, hogy a tanuló különleges bánásmódra való jogosultsága megállapításra került.

A rendelkezésre bocsátott információk alapján tájékoztattuk a szülőt a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekről. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani. A szakértői bizottság a szakértői véleményében tesz javaslatot a gyermek, tanuló különleges gondozás keretében történő ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatra, a szükséges szakemberre és annak feladataira. A szakértői véleményben foglaltak végrehajtására akkor kerülhet sor, ha a szülő az abban foglaltakat elfogadja, és nem kezdeményezi a vélemény felülvizsgálatát. Ebben az esetben a szakértői véleményben foglaltak mind a szülő, tanuló, mind az ellátó (sajátos nevelési igényű gyermek esetében: kijelölt intézmény) nevelési-oktatási intézmény vonatkozásában kötelezővé válnak.

Tájékoztattuk a szülőt, hogy az általa sérelmezett helyzettel kapcsolatban lehetősége van jogorvoslattal élni az iskola fenntartójánál, hivatalunknak a fenntartói jogorvoslat kimerítését követően van lehetősége eljárást indítani.

Hangsúlyoztuk a szülő felé, hogy a jelenlegi helyzetben kiemelten fontos a gyermek állapotának szakértői bizottság általi vizsgálata, annak érdekében, hogy az aktuális állapotának megfelelő különleges bánásmód szerinti ellátást megkaphassa. Ezt a vizsgálatot a szülő közvetlenül is kezdeményezheti az illetékes szakértői bizottságnál. (XIII/50/2022/OJBIT)

Beadványában egy szülő hivatalunk állásfoglalását kérte azzal kapcsolatban, hogy a sajátos nevelési igényű gyermeke számára az iskola olyan módon biztosította a fejlesztést, hogy a tanórákról kivitték, így azokon nem tudott részt venni.

Tájékoztattuk a szülőt, hogy az általa jelzettek felvetik a jogsérelem gyanúját, a kérdéskör minősítésére azonban kizárólag vizsgálat keretében van lehetőségünk. A hivatalunk működésére vonatkozó rendelet szerint eljárásunk feltétele, hogy a panaszos – a bírósági eljárás kivételével – kimerítse a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőséget. (XIII/158/2022/OJBIT)

A szülő panasza szerint gyermeke kapcsán az iskola nem vette figyelembe a pedagógiai szakszolgálat által kiállított szakértői véleményt, és nem biztosította a tanuló számára a különleges bánásmódot. Sérelmezte továbbá, hogy az iskola arra kötelezte őket, hogy a tanuló csak 12 óráig legyen bent az iskolában, ami ellehetetlenítette a szülő teljes idős munkavállalását.

A panaszban foglaltakkal kapcsolatban tájékoztattuk a szülőt a hatályos jogszabályi rendelkezések alapján, hogy a sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban

részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani.
A szakértői bizottság a szakértői véleményében tesz javaslatot a gyermek, tanuló különleges gondozás keretében történő ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatra, a szükséges szakemberre és annak feladataira.
A szakértői véleményben foglaltak végrehajtására akkor kerülhet sor, ha a szülő az abban foglaltakat elfogadja, és nem kezdeményezi a vélemény felülvizsgálatát. Ebben az esetben a szakértői véleményben foglaltak mind a szülő, tanuló, mind a kijelölt nevelési-oktatási intézmény vonatkozásában kötelezővé válnak. Amennyiben az iskola nem teljesíti a szakértői véleményben foglaltakat, ez esetben az érintettnek lehetősége van jogorvoslattal élni a sérelmezett helyzettel kapcsolatban az iskola fenntartójánál a köznevelési törvény 37. § (2) bekezdésében rögzítettek szerint.
Tájékoztattuk a szülőt, hogy az általa jelzettek felvetik a jogsérelem gyanúját, panaszával kapcsolatban azonban hivatalunknak a fenntartói jogorvoslat kimerítését követően van lehetősége eljárást indítani. (XIII/156/2022/OJBIT, XIII/134/2022/OJBIT, BMOJB/1/2022/OJBIT)

A hozzánk fordulók többször sérelmezték azt, hogy az oktatás során a pedagógusok nem veszik figyelembe az értékelés és minősítés alóli mentesítésre irányuló javaslatot. E kérdéskör jogi szabályozását az érintett csoportok tekintetében a következő rendelkezések rögzítik.

A köznevelési törvény 56. § (1) bekezdése szerint a sajátos nevelési igényű tanulót, ha egyéni adottsága, fejlettsége szükségessé teszi, a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az igazgató mentesíti
a) az érdemjegyekkel és osztályzatokkal történő értékelés és minősítés alól, és ehelyett szöveges értékelés és minősítés alkalmazását írja elő,
b) egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és a minősítés alól.
Az érettségi vizsgán az (1) bekezdés b) pont szerinti tantárgyak helyett a tanuló – a vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint – másik tantárgyat választhat.

A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján fejlesztő pedagógiai ellátásban és a köznevelési törvényben, továbbá jogszabályban meghatározott kedvezményekben részesülnek.

Az érettségi vizsgára vonatkozó kapcsolódó részletszabályokat az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet rendezi.

Az egyéb többletkedvezmények kapcsán a köznevelési törvény 51. § (5) bekezdése rögzíti, hogy a sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanuló részére a felvételi vizsgán indokolt esetben biztosítani kell a hosszabb felkészülési időt, az írásbeli vagy szóbeli felmérésen biztosítani kell az iskolai tanulmányai során általa használt, megszokott eszközöket, a vizsga szervezésével alkalmazkodni kell az adottságaihoz. A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 26-45/A. §-ai határozzák meg a középfokú iskolákba történő jelentkezés rendjét és a felvételi eljárás szabályait, ezen belül a kedvezmények

érvényesítésére vonatkozó rendelkezéseket. A tanulmányok alatti vizsgákkal kapcsolatos részletszabályokat ugyanezen rendelet 64-72. §-ai rendezik.

> Beadványában a szülő azt sérelmezte, hogy BNO kódokkal rendelkező gyermeke hátrányt szenved a tanulmányai során, mivel a megállapított diagnózisa, kódja ellenére nem kapja meg a szóbeli segítséget földrajz órán a témazáró dolgozatok kapcsán. A szülő a problémát sem az osztályfőnökkel, sem az intézményvezetővel nem tudta megbeszélni.
> A szülőt tájékoztattuk a hivatal eljárásáról, annak feltételeiről, jelezve azt, hogy panaszával a fenntartói jogorvoslati lehetőség kimerítése után keresheti hivatalunkat. (XIII/45/2022/OJBIT)

Ahhoz, hogy a tanuló a fenti speciális lehetőségeket igénybe vehesse, a szakértői vélemény, illetve ezirányú szakértői javaslat nélkülözhetetlen. Amennyiben a szakértői vélemény a tanuló vonatkozásában értékelés és minősítés alóli mentesítésre, illetve egyéb kedvezményekre tesz javaslatot, ezeket a tanuló számára biztosítani kell. A tanulóval kapcsolatos döntések meghozatalakor az igazgatónak a szakértői vélemény javaslati részében foglaltakra figyelemmel kell lenni, ezzel összefüggésben mérlegelési jogköre nincs. (XIII/202/2022/OJBIT, BMOJB/46/2022/OJBIT, XIII/256/2022/OJBIT, BMOJB/234/2022/OJBIT)

> Az Oktatási Jogok Biztosának Hivatalába szülői panasz érkezett a sajátos nevelési igényű gyermekek kompetenciamérésen való részvétele kapcsán. A panaszos előadta, hogy negyedik osztályos gyermeke 2022. november 14-én részt vett iskolájában a törvényileg kötelezővé tett kompetenciamérésen. Az érintett gyermek sajátos nevelési igényű, diagnózisát tekintve diszlexiás és diszgráfiás. Különleges bánásmódra való jogosultságára tekintettel az illetékes bizottságnál kiállított szakértői vélemény alapján a dolgozatoknál hosszabb felkészülési időre jogosult, illetve szóban kérhető számon magyar irodalom és nyelvtan tantárgyakból.
> A szülő beadványában azt sérelmezte, hogy a kompetenciamérés során gyermekének ugyanazokat a feladatokat, ugyanannyi idő alatt kellett teljesítenie, mint a nem sajátos nevelési igényű társainak. Mindezt a szülő jogtalannak és súlyosan igazságtalannak tartja. A szülő megítélése szerint a sérelmezett helyzet nem róható fel a felmérést lebonyolító intézménynek, a probléma gyökere a vizsga koncepcionális kialakításában van.
> A sérelmezett szituációval kapcsolatban a szülő arról kérte hivatalunk tájékoztatását, hogy a felmérés kapcsán az iskoláknak milyen előzetes lehetőségei voltak jelezni a sajátos nevelési igény részleteit a kompetenciamérés lebonyolítói felé. Kérdésként merült fel továbbá, hogy a kompetenciamérés során – annak lebonyolítói – hogyan gondolták biztosítani ezen tanulók számára az esélyegyenlőséghez való jogot.
> A szülő a kompetenciaméréssel kapcsolatban jelezte továbbá, hogy a 2022/2023-as tanévben negyedik évfolyamra járó diákoknak még nincs informatikai vagy digitális ismeretek tantárgy, sokan a számítógépet sem tudják megfelelően használni, a szülő ebből a szempontból is problémásnak tartotta a mérést. A beadványozó a sérelmezett helyzettel kapcsolatban kérte hivatalunk intézkedését annak érdekében, hogy továbbiakban a sajátos nevelési igényű gyermekek jogai is maradéktalanul érvényesüljenek ezen felmérések során.

A beadványában foglaltakat és az említett kísérleti bementi méréssel kapcsolatban elérhető információkat áttanulmányoztuk. A szülő által említett méréssel kapcsolatos jelzése rendszerszintű anomáliákra hívta fel a figyelmet a különleges bánásmódra jogosult tanulók kapcsán.

A 40/1999. (X. 8.) OM rendeletben biztosított hatáskörrel élve átfogó vizsgálatot indítottunk az ügyben. Megkerestük a panaszolt kompetenciamérés lebonyolításáért felelős Oktatási Hivatal elnökét, hogy közölje az üggyel kapcsolatos álláspontját. Kiemelt tájékoztatását kértük továbbá arról, hogy a kompetenciamérés során alkalmazott rendszerben a sajátos nevelési igényű, illetve beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók esetében a szakértői véleményben rögzített egyéb kedvezmények miképpen érvényesülnek, a mérés, értékelés során ezen szempontokat hogyan veszik figyelembe.

A rendelkezésre álló információk alapján ugyanis az látszott, hogy az említett mérés feltételrendszere a különleges bánásmódra jogosult tanulók esetében a részvételt szűkítő feltételeket szab. Az említett tanulói körből volt olyan ugyanis, akinek állapota alapján nem kellett részt vennie (mentesült) a mérésben. A másik csoportba tartozó különleges bánásmódra jogosult gyermekek ezzel szemben nem mentesültek a részvétel alól, de esetükben az egyébként a szakértői vélemények által rögzített többletkedvezmények nem érvényesültek a kompetenciamérés során, miközben ezeket a tanulónként érvényesíthető kedvezményeket a teljes oktatási rendszer garantálja az érintett tanulók számára. Tájékoztatást kértünk továbbá arról, hogy a kérdéses mérés eredménye a tanulók iskolai eredményébe beleszámít-e.

Megkeresésünkre küldött válaszában az Oktatási Hivatal elnöke a következő tájékoztatást adta a sajátos nevelési igényű tanulók kompetenciamérésben való részvételével kapcsolatban. Az Oktatási Hivatal kifejtett álláspontja szerint a digitális országos mérések megírása alapvetően minden mérésben érintett diák számára kötelező, vannak azonban olyan körülmények, amelyek mentesíthetik a diákot e kötelezettsége alól. A mentesítettek körébe beletartoznak bizonyos sajátos nevelési igénnyel rendelkező tanulók, de a sajátos nevelési igényű tanulók közül az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók számára ez a mentesség nem adható.

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő (ide tartoznak a levélben szereplő diszlexiás és diszgráfiás tanulók is) számára tehát kötelező a mérésben való részvétel. A mérés során szövegértésből és matematikából az iskolában megengedett segítségek, amelyekkel a sajátos nevelési igényű tanulók vizsgaszituációban élhetnek, nem alkalmazandók, tehát a tanulók nem kapnak időhosszabbítást vagy egyéb segítséget. Ezek a tanulók is kapnak a mérési eredményükről egyéni visszajelzést, amelyet mérési azonosítójuk birtokában csak ők, szüleik és az iskolájuk ismerhetnek meg. A mérés során elért eredményük nem számít bele az iskola eredményébe.

Az előzőekben ismertetett eljárás az Oktatási Hivatal álláspontja szerint azzal indokolható, hogy a teszt tétje nem hasonlítható olyan számonkérési szituációkhoz, mint egy témazáró dolgozat, a középiskolai felvételi vagy az érettségi vizsga, tehát nem befolyásolja a tanuló iskolai továbbhaladását. Ugyanakkor – álláspontjuk szerint – értékes lehetőséget nyújt az iskola és a szülő számára, hogy képet kaphasson arról, hogy a tanuló a nem sajátos nevelési igényű társaival azonos körülmények között hogyan teljesít. A szabályozás így lehetővé teszi, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók méltányos számonkérési helyzetekben dolgozzanak akkor, amikor ennek tétje van, de emellett valós helyzetértékelésben is részesüljenek egy olyan teszttel kapcsolatban, amely a jövőbeni boldogulásukat hivatott előre jelezni.

Mindezek mellett az Oktatási Hivatal a mérési évfolyamok és mért tárgyak körének bővülésével a mentességek kezelésének egységesítése és egyszerűsítése érdekében a mentességi feltétek újragondolását tervezi. Fenti állásponthoz csatolva az Oktatási Hivatal megküldte hivatalunk részére a sajátos nevelési

igényű és beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók 2022/2023 tanévi digitális országos mérésekben való részvételére vonatkozó tájékoztatóját, ami az Oktatási Hivatal honlapján is elérhető.

Megismerve az Oktatási Hivatal elnöke által képviselt fenti álláspontot, az abban kifejtett indokokat elfogadhatatlannak tartjuk, és a különleges bánásmódra jogosult tanulók jogainak védelme érdekében a sérelmezett helyzet átfogó rendezését kezdeményezzük a magyarországi kompetenciamérés kapcsán. (BMOJB/214/2022/OJBIT)

Az oktatási jogszabályok a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók kapcsán több kérdésben, így például az iskolaérettség, tankötelezettség, az egyéni munkarend (korábban magántanulóság), vagy a felnőttoktatásban/szakképzésben való részvétel kérdésével kapcsolatban is eltérő rendelkezéseket állapítanak meg. A szülő döntési joga számos kérdésben korlátozott, mivel ezeknek a tanulóknak a nevelése-oktatása, fejlesztése kizárólag a szakértői véleményben foglaltaknak megfelelően történhet. (BMOJB/38/2022/OJBIT, XIII/11/2022/OJBIT, BMOJB/209/2022/OJBIT, BMOJB/228/2022/OJBIT, XIII/89/2022/OJBIT)

A szülő nyolcadik osztályos gyermeke továbbtanulása kapcsán kérte hivatalunk segítségét. A szülő beadványa szerint gyermeke sajátos nevelési igényű, autista, pályaválasztás előtt állt. A tanuló a szülő levele alapján nagyon jó képességű, kiválóan beszél angolul, internetes játékfejlesztésben is részt vett. Az évek folyamán a család, a fejlesztő pedagógus és az iskola jól kompenzálta a tanuló állapotát, külső szemlélő számára nem észrevehető a spektrumzavar.

A gyermek informatika szakirányon szeretett volna továbbtanulni, aminek elméleti lehetősége a település több szakképző intézményében is adott. Azonban a szülő az illetékes pedagógiai szakszolgálattól azt az információt kapta, hogy ezen szóba jöhető iskolákat nem tudják kijelölni, mivel az érintett szakképző intézmények esetében az alapdokumentumokból kikerült az autista ellátás. A szülő megítélése szerint a gyermek, ha megkapja a lehetőséget, és az őt megillető fejlesztést, kiválóan megállná a helyét. A szülő hivatalunk segítségét kérte annak érdekében, hogy gyermeke 2022 februárjában olyan iskolába jelentkezhessen, amit továbbtanulási tervei szerint ő magának választott.

Tekintettel a középfokú iskolákba való jelentkezés közeli határidejére, valamint arra, hogy a beadvány szakképző intézmények feladatellátását érintette, megkerestük a szakképzésért is felelős Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal vezetőjét, mielőbbi intézkedését kérve az ügyben.

A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal vezetője megkeresésünkre küldött nyilatkozatában arról tájékoztatott, hogy levelünk nyomán az illetékes szakképzési centrum vezetőjének álláspontját kérték az üggyel kapcsolatban. Az illetékes szakképzési centrum felvette a kapcsolatot a megyei pedagógiai szakszolgálattal. A résztvevők a megbeszélések során a közös megoldáskeresést, a kölcsönös együttműködést fogalmazták meg célként, annak érdekében, hogy eleget tudjanak tenni a szülői igényeknek, és az érintett tanulók számára biztosítani tudják a megfelelő szakmai oktatást a jövőben.

A kapott tájékoztatás értelmében az illetékes szakképzési centrumhoz tartozó iskolák részéről a panaszos tanuló esetében is megvolt a befogadó készség, amennyiben a szakszolgálat szakmailag az iskola kijelölését javasolja, valamint a kijelölt intézmény számára megfelelő fejlesztő szakembert biztosítani tudja. A megoldás irányába mutató egyeztetések megindultak, ehhez kapcsolódóan kiemelten fontos,

hogy a szülő a továbbiakban is egyeztessen az illetékes szakképzési centrummal a megnyugtató megoldás megtalálása érdekében. A fenti információkat továbbítottuk a szülő felé. (XIII/72/2022/OJBIT)

Amennyiben az érintett gyermek, tanuló esetében valamely körülmény, akár állapotváltozás indokolná a szakértői vélemény felülvizsgálatát, ez esetben a következő rendelkezések az irányadóak. A szakértői véleményben foglaltak felülvizsgálatával kapcsolatban a korábban hivatkozott 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet 23. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a szülő a felülvizsgálati eljárást bármikor kezdeményezheti azzal a megkötéssel, hogy a szakértői bizottság a szülő kérelmére akkor köteles lefolytatni a felülvizsgálati eljárást, ha a hivatalból történő felülvizsgálat óta több mint hat hónap telt el, és a soron következő, hivatalból történő felülvizsgálat időpontjáig több mint hat hónap van hátra. Ugyanezen § (3) bekezdés c) pontja szerint a szülő kérésére indított eljárásban teljes körű vizsgálati eljárást kell lefolytatni, feltéve, hogy az utolsó teljes körű vizsgálat óta több mint két év telt el. (BMOJB/66/2022/OJBIT, XIII/186/2022/OJBIT)

Egy szülő amiatt élt panasszal levelében, mert gyermeke kapcsán az iskola nem vette figyelembe a pedagógiai szakszolgálat által kiállított szakértői véleményt, nem biztosította a tanuló számára a különleges bánásmódot. A szülő sérelmezte továbbá, hogy a gyermeke esetében a szakértői bizottság egyéni munkarendről rendelkezett, mivel szerette volna, ha a gyermek iskolába járással teljesíthetné tankötelezettségét. E döntéssel szemben tájékoztatása szerint felülvizsgálattal élt, ez az eljárás beadványa idején folyamatban volt. Jelzése szerint a tanuló számára másik iskolát kerestek, azonban addig nem jártak sikerrel, egy másik iskolától kapott befogadó nyilatkozatot a pedagógiai szakszolgálat nem hagyta jóvá.
A szülő által rendelkezésre bocsátott információk szerint tájékoztattuk, miszerint a különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani. A szakértői véleményében tesz javaslatot a gyermek, tanuló különleges gondozás keretében történő ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatra, a szükséges szakemberre és annak feladataira.
A szakértői véleményben foglaltak végrehajtására akkor kerülhet sor, ha a szülő az abban foglaltakat elfogadja, és nem kezdeményezi a vélemény felülvizsgálatát. Ebben az esetben a szakértői véleményben foglaltak mind a szülő, tanuló, mind a kijelölt nevelési-oktatási intézmény vonatkozásában kötelezővé válnak.
A szakértői véleménynek kell tartalmaznia annak megállapítását is, hogy a sajátos nevelési igényű, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanuló a tankötelezettségét kizárólagosan iskolába járással, illetve kizárólagosan egyéni munkarend, egyéni tanulmányi rend keretében teljesítheti. Ha a tanuló a tankötelezettségét kizárólagosan egyéni munkarend, egyéni tanulmányi rend keretében teljesítheti, a szakértői vélemény rendelkezik a heti foglalkoztatás idejéről és a felkészüléshez szükséges szakemberekről.
A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 75. § (2) bekezdése alapján, ha a sajátos nevelési igényű tanuló, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanuló a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján tanulmányait egyéni munkarend keretében folytatja, iskolai neveléséről és oktatásáról, felkészítéséről, érdemjegyeinek és osztályzatainak megállapításáról, a felkészítést végző pedagógusokról a szakértői véleményben foglaltak szerint az az iskola gondoskodik, amellyel a tanuló tanulói jogviszonyban áll. Az iskolában nem foglalkoztatott szakemberek biztosításáról

a) a beilleszkedési, tanulási nehézséggel, magatartási rendellenességgel küzdő tanuló esetén a pedagógiai szakszolgálati intézménynek,

b) sajátos nevelési igényű tanuló esetén az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózatnak kell gondoskodni.

A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség vagy a sajátos nevelési igény miatt a szakértői bizottság véleménye alapján, vagy tartós gyógykezelés miatt egyéni munkarend keretében tanulmányokat folytatók egyéni foglalkozás keretében történő felkészítésére az iskolának tanulónként az osztályok heti időkeretén felül átlag heti tíz óra áll a rendelkezésre. A sajátos nevelési igény miatt egyéni munkarend keretében tanulmányokat folytató tanulók esetében az e bekezdésben meghatározott időkereten belül kell biztosítani az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs foglalkozásokat. Az időkeret az egyes hetek és tanulók között átcsoportosítható.

A fentiek alapján az egyéni munkarend kapcsán a szakértői bizottság javaslata szükséges, majd a felmentést engedélyező szervhez (Oktatási Hivatalhoz) kell a kérelmet benyújtani. Az ezzel kapcsolatos információk megtalálhatóak a következő link alatt: https://www.oktatas.hu/kozneveles/egyeni_tanuloi_munkarend.

A szülőtől kapott információk szerint a szakértői vélemény felülvizsgálatát kezdeményezték, ez az eljárás a panasz benyújtása idején folyamatban volt. Tájékoztattuk a szülőt, hogy ezen eljárás befejezését mindenképpen szükséges bevárni. (BMOJB/10/2022/OJBIT)